

0.415
1936.

XXI. ÉV

A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA ÉRTESITŐJE

SZERKESZTI

REINER JÁNOS

FŐTITKÁR

21-24.
1926-39.

BUDAPEST

KIADJA A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA

1937

TARTALOM.

I. Ülési előadások és felolvasások.

Lapszám

A Szent István Akadémia XX. rendes ünnepi-ülése 1936. évi dec. hó 13-án	
I. Elnöki megnyitóbeszéd. Serédi Jusztinián bíbornok-hercegprímás elnöktől	1
II. Budavár visszafoglalása. Balanyi György oszt.-titkártól ...	3
III. XI. Ince pápa és a jelenkor. Bangha Béla r. tagtól	6
IV. Gr. Apponyi Albert. Kenéz Béla r. tagtól	8

A hittudományi-, bölcséleti osztály felolvasásaiból.

A zoltárok theodiceája. Kivonat Iványi János r. tag 1936 máj. hó 8-án tartott felolvasásából	12
A Skolasztika és a protestantizmus szellemének találkozása. Kivonat Proity Márton vendégnek 1936 nov. hó 6-iki felolvasásából	16

A történelem-, jog- és társadalomtudományok osztályának felolvasásaiból.

A magyar kultúrharca előzményei. Kivonat Salacz Gábor vendégnek 1936. évi nov. hó 13-án tartott felolvasásából	19
---	----

A nyelv- és széptudományi osztály felolvasásaiból.

Költemények. Székely László r. tag 1936 okt. hó 2-iki székfoglalójából	24
Megemlékezés Boileau születése 300-as évfordulóján	29
Sajó Sándor drámái. Perényi r. tag 1936. évi november hó 2-án tartott előadásának kivonata	32

A mennyiségtan-, természettudományi osztály felolvasásaiból.

Erőtér az égitestek belsejében. Wodetzky József r. tag 1936. évi okt. 16-án tartott előadása	35
Megjegyzés a változó görbületes sugárú világtér és a Hubble-féle fenomen összefüggéséhez. Kivonat Wodetzky József r. tag 1936 nov. hó 27-én tartott előadásából	43

II. A Szent István Akadémia tagjai.	46
--	----

III. Hivatalos rész.

A Szent István Akadémia ülései.

	Lapszám
Az I. osztálynak első felolvasó-ülése 1936. évi január hó 24-én ...	50
A II. osztálynak első felolvasó-ülése 1936. évi január hó 31-én	50
A III. osztálynak első felolvasó-ülése 1936. évi február hó 7-én	50
A IV. osztálynak első felolvasó-ülése 1936. évi február hó 21-én	50
Első együttes-ülés 1936. évi február hó 28-án	50
Az I. osztálynak második felolvasó-ülése 1936. évi március hó 6-án	51
A III. osztálynak második felolvasó-ülése 1936. évi március hó 13-án	51
A II. osztálynak második felolvasó-ülése 1936. évi március hó 20-án	52
A IV. osztálynak második felolvasó-ülése 1936. évi április hó 3-án	52
Második együttes-ülés 1936. évi április hó 24-én	52
Az I. osztálynak harmadik felolvasó-ülése 1936. évi május hó 8-án	52
A II. osztálynak harmadik felolvasó-ülése 1936. évi május hó 15-én	52
A IV. osztálynak rendkívüli felolvasó-ülése 1936. évi máj. hó 29-én	53
Rendkívüli együttes-ülés 1936. évi június hó 19-én	53
A III. osztálynak harmadik felolvasó-ülése 1936. évi október hó 2-án	54
A IV. osztálynak harmadik felolvasó-ülése 1936. évi október hó 16-án	54
Harmadik együttes-ülés 1936. évi november hó 6-án	54
Az I. osztálynak negyedik felolvasó-ülése 1936. évi november hó 6-án	55
A II. osztálynak negyedik felolvasó-ülése 1936. évi november hó 13-án	55
A III. osztálynak negyedik felolvasó-ülése 1936. évi november hó 20-án	55
A IV. osztálynak negyedik felolvasó-ülése 1936. évi november hó 27-én	55
Negyedik együttes-ülés 1936. évi december hó 11-én	55

IV. Beszédek és méltatások.

Viszota Gyula másodelnök beszédei.

I. Berzeviczy Albert, Körösi Albin, Túri Béla és Csicsáky Imre r. tagok halála alkalmából 1936. évi április hó 24-én ...	56
II. Piszter Imre és br. Kétly László halála alkalmából 1936. évi nov. hó 6-án	57
Pataky Arnold az I. osztály elnökének üdvözlő beszédei.	
Jánosi József r. tagnak 1936. évi január hó 25-én tartott székfoglalója alkalmából	58
II. Ibrányi Ferenc r. tagnak 1936. évi március hó 6-án tartott székfoglalója alkalmából	58
III. Iványi János r. tagnak 1936. évi május hó 8-án tartott szék- foglalója alkalmából	59
Várdai Béla, a III. osztály elnökének, elnöki és üdvözlő beszédei.	
I. 1936. évi február 28-iki osztályelnöki választó-ülésen mondott beszéde, Viszota Gyula másodelnök üdvözlő szavaira... ..	59
II. Osztályelnöki megnyitó-beszéd 1936. évi március hó 13-án ...	60
III. Osztály-elnöki megnyitó-beszéd 1936. évi október hó 2-án ...	61
IV. Üdvözlő-beszéd Farkas Gyula r. tagnak székfoglalója alkalmá- ból 1936. március hó 13-án... ..	63

	Lapszám
V. Székely László r. tag székfoglalója alkalmából 1936. évi oktober hó 2-án	64
Papp Károly osztálytitkár megemlékezései elhunyt tagtársainkról.	
I. Poór Ferenc r. tagról 1936. évi május hó 29-én	65
II. Báró Kétly László halála alkalmából 1936. évi november hó 27-én	66
Javaslatok és bírálatok	66
<i>V. Halálozások.</i>	
Pitroff Ödön Pál osztálytitkár búcsúbeszéde Körösi Albin r. tag ravatalánál 1936. évi április hó 10-én	68
<i>VI. Függetlenség.</i>	
Az Értesítő cikkeinek és a kivonatoknak fordításai.	
I. Discours d'ouverture du président cardinal prince primat S. E. Justinien Serédi	69
II. La reprise de Bude, par M. Georges Balanyi, secrétaire de section	71
III. Le pape Innocent XI et l'époque actuelle. Court résumé du rév. père Adalbert Bangha, membre régulier... ..	74
IV. Le comte Albert Apponyi, par Adalbert Kenéz, membre régulier	77

A SZENT ISTVÁN AKADÉMIAÉNAK

BUDAVÁR VISSZAVÉTELE KÉTSZÁZÖTVENEDIK
ÉVFORDULÓJA ÉS XI. INCE PÁPA EMLÉKEZETE
ÜNNEPLÉSÉVEL EGYBEKÖTÖTT XX. ÜNNEPI-ÜLÉSE
1936. ÉVI DECEMBER HÓ 13-ÁN.

I.

ELNÖKI MEGNYITÓ BESZÉD

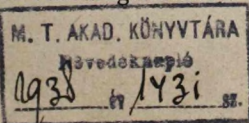
Serédi Jusztinián bíbornok-hercegrímás elnöktől.

Tekintetes Akadémia ! Igen Tisztelt Ünneplő Ülés ! A nagy világnézeti harcok korát éljük. Hiszen manapság úgyszólván az egész világon elkeseredett harcban áll a *hamisság* az *igazsággal*, az atheizmus a pozitív istenhittel, a pogányság a kereszténységgel, harcban áll az erkölcstelenség a tiszta erkölcsökkel, az erőszak a joggal, az anarchia az állami és társadalmi renddel, egy szóval harcban áll a gyűlölet a szeretettel, a halál az élettel.

Maga a harc, mely szemünk előtt folyik, lényegében nem új. Kisebb-nagyobb mértékben és terjedelemben mindig megvolt ez, mióta az emberi nem vezetés pártütése miatt kiesett abból a magasabb világrendből, amelybe Isten emelte volt. De újak, mert szokatlanul nagyok azok az arányok, melyeket a küzdelem ölt, és újak, mert hallatlanul raffináltak, vagy kegyetlenek azok az eszközök, amelyeket használ.

Minket, katolikus akadémikusokat ez a küzdelem közelről érdekel minden vonatkozásában, mert mi nemcsak nem zárjuk ki, hanem az emberi tudomány mérhetetlen hasznára különösen is felhasználjuk az isteni kinyilatkoztatás fényét, mikor tudományosan vizsgáljuk az igazságokat, amelyek az elfogulatlan és a logika törvényeit tiszteletben tartó vizsgálót szinte szükségképpen a személyes Istenhez, a mindenség Teremtőjéhez, Urához, Törvényhozójához és Birájához vezetik.

Érthető tehát, ha az említett küzdelmekre tekintettel Akadémiánk mostani ünnepi ülésén az elfogulatlan, az igazságot kereső történelmi kritika szemével egy ilyen világnézeti harcot tesz vizsgálata tárgyává, mikor Budavár dicsőséges visszafoglalásának 250-ik évfor-

dulóján XI. Ince pápa egyház- és nemzetmentő művét a jelen korral hasonlítja össze.

Ebből az összehasonlításból szinte magától szűrődik majd le az a tanulság, hogy *a napjainkban dúló világnézeti harcokban mi, magyarok csak akkor győzedelmeskedhetünk, ha az egész nemzetet átjárja az a szellem, amely a keresztény seregeket Budavár alatt diadalra segítette: ha az egész nemzetet átjárja a Szent István szelleme, amely 900 év óta szüntelen él ugyan a nemzetben, de mostanában mintha kissé lelohadt volna, s amelyet épen azért a szent király közelgő jubileuma alkalmából minden magyarban lángra kell lobbantani.*

Ebben a szellemben kívánja a szent királyról nevezett Akadémiánk is a tudomány fegyvereit összemérni az említett eszmei áramlatokkal, hogy megdöntse azok hamis jelszavait és megcáfolja komoly bizonyíték nélküli, vagy épen hazug állításait. Ezért emlékezünk mai ünnepi ülésünkön különösen kegyelettel Akadémiánk világhírű elnökéről, holdogemlékű gróf Apponyi Albertről, mert tudjuk, hogy a most dúló világnézeti küzdelmekben olyan hitvalló tudósokra, illetőleg tudós hitvallókra van szüksége nemzetünknek, mint amilyen ő volt.

Ünnepi ülésünket Szent István szellemében megnyitom.

II.

BUDAVÁR VISSZAFOGLALÁSA.

Balanyi György osztálytitkártól.

Ez az ünnepi előadás : A Szentszék és a magyarság szerepe Budavár visszafoglalásában 1937. címen külön füzetben jelent meg.

Az előadásból csak a következőket kívánjuk kivonatképen közölni :

Messze kiemelkedő, igazán világraszóló eseménye Buda visszafoglalása a vége felé siető XVII. századnak. Hozzá képest a kor minden más történése csak másodrangú eseménynek tetszik. Ahová csak eljut híre, mindenütt harangzúgással, Tedeum-énekléssel, nagy ünnepekkel felelnek rá. A páratlan érdeklődésre, mohó kíváncsiságra, hogy miként folyt le az ostrom, divatba jön Magyarország történetének olvasása és a nyomtatványok százai mindenféle irodalmi formában iparkodnak a visszafoglalás jelentőségét méltatni és megünnepelni. Az érdeklődés oka minden bizonnyal az is, hogy a Buda alá szállott seregben Európa majdnem minden keresztény nemzete képviselve volt. Az első keresztetek daliás idői térnek vissza egy időre. Világnézetek csatája dől el Buda falai alatt. A szent lelkesedés hatása alatt elmosódtak a társadalmi ellentétek. Királyi vérből eredt hercegek jól megfértek a táborban egyszerű polgáremberekkel. Sőt még a vallási ellentétek is megnyihültek. A pápai nunciustól aranylánccal kitüntetett kálvinista Petneházy és bajtársai vidám poharazgatás közben őszinte jókívánságokkal üritik poharukat a római pápa egészségére.

Ha kutatunk e csodálatos érzelmi összehangoltság ihlető és éltető forrásai után, a szálak mind Rómába vezetnek. Bécs felmentése után az európai közvélemény ráébredt arra, hogy a törököt ki lehet űzni Európából. A régi nagy kereszties pápák lobogó lelkesedésével és törhetetlen szívósságával karolta föl a török hatalom megtörésének gondolatát XI. Ince. Ő volt az, aki a felriadt európai lelkiismeretet egy pillanatra sem engedte többé elcsitulni. Nagy munka állott előtte. Politikailag és vallásilag széttüredezett európai társadalmat kellett egybekovácsolnia, azonban szárnyaló idealizmusa és hajthatatlan erélye nem ismert akadályokat. Biztatott, könyörgött, békített, fenyegetett, ahogy

a helyzet kívánta és ha valahová nem tudott elhatni, ott voltak hűséges tanácsadói. A comói bankárcsalád fia azonban jól tudta, hogy pusztán lelkesedéssel nem lehet csatákat vívni. Volt érzéke a nervus rerum gerendarum jelentősége iránt is. A magánéletében aszkéta pápa, amikor egyfelől harcra és összefogásra lelkesítette a keresztény fejedelmeket, ugyanakkor másfelől olvasatlanul bocsátotta rendelkezésükre a százazereket, hogy legyen miből fegyverkezniök. Bőkezűségénél csak a lelkesedése és ügybuzgalma volt nagyobb. És amivel annyi nemes igyekezetű pápa hiába kísérletezett, Ince pápának és munkatársainak sikerült véghezvinniök a csodát : sikerült egy táborba egyesíteniök a nyugati kereszténységet. A heroikus munkáról megsárgult diplomáciai akták százai beszélnek. De az eredmény megérte a fáradságot : a kereszténység védőbástyája ismét keresztény kezekbe került.

Buda visszavívásának főhőse kétségkívül Ince pápa volt, mellette azonban nem szabad megfeledkeznünk a szenvedő és vérző magyarságról sem. Külföldi történetírók, akik csak a felmentő sereg nemzetiségi összetételét tartják szem előtt, könnyen megfélekednek erről. Nekünk azonban nem szabad és nem illik ily könnyen ítélnünk. A magyarság lélekben mindig a nyugati keresztény világhoz tartozónak érezte magát és még legkeserűbb megpróbáltatása napjaiban sem jutott eszébe, hogy megtagadja történeti hivatását. Már az első nemzedék ösztönszerűen megkezdte ezért mindjárt Buda eleste után legszébb és leghősiesebb szabadságharcát. A végbeli harcoknak erőt adó forrása pedig mindig a hazaszeretet és a nagy keresztény sorsközösség átérzése volt. Ez az első nagy szolgálat, melyet a magyarság Buda visszafoglalására tett. A felmentő hadak úgy jöttek hozzánk, mint keresztény országba, amelynek, ha nem is volt elég ereje, hogy kiverje a törököt, de azt megakadályozta, hogy itt végleg fészket rakjon.

Az eszmei háttér és szellemi légkör megteremtésén kívül a magyarság meghozta a maga anyagi áldozatát is. Gondolunk itt elsősorban azokra az óriási áldozatokra, melyekkel a felmentő sereg eltartásához és élelmezéséhez hozzájárult. Kétségbevonhatatlan hitelességű adatok bizonyítják, hogy kétszer akkora összeggel járult hozzá a császári hadsereg eltartásához, mint a szerencsésebb viszonyok között élő osztrák tartományok. Joggal állíthatjuk, hogy Buda visszafoglalásának igazi hőse, Ince pápa mellett, a névtelen magyar adózó, aki akárhányszor egész családjával belepusztult az igazságtalanul rájarótt óriási terhek előteremtésébe, de önfeláldozásában biztosította a hadműveletek zavartalan folytatását.

Az anyagi áldozat mellett a magyarság kitűnően megállotta helyét a harctereken is. Csak a bécsi hatóságok gyanakvásán mult,

hogy Thököly elfogatása után átpártolt kuruc sereget engedte szétszűlleni. Ugyanez a helyzet a végbeli vitézeknél, kikről a bécsi haditanács zsold és élelmezés dolgában mindig lelkiismeretlenül gondoskodott. Pedig katonai tapasztalattal bíró idegen hadvezérek tanúsága szerint a felmentő seregben a magyarok érnek legtöbbet. Döntő rohamoknál mindig magyar hajdukból állították össze a támadó csapatok élét és mély szimbolikus jelentősége van annak, hogy szeptember másodikán épen egy győri hajdu hágtta meg először Buda rongált bástyáját.

Amikor tehát a harmadfélszázados évfordulón alázatos tisztelettel hajtottuk meg fejünket nagyszívű pápai jóbarátunk áldott emléke előtt és hála érzésével öveztük az értünk életüket áldozott idegen vitézek és önkéntesek drága hamvait, egyúttal büszke öntudattal kiáltjuk a világ felé, hogy Buda véráztatta várfokának megvívásáért mi hoztuk a legsúlyosabb anyagi és véráldozatot.

III.

XI. INCE PÁPA ÉS A JELENKOR.

Banglia Béla S. J. rendes tag előadásából vázlatos összefoglalás.¹

XI. Ince kora és a jelen kor között feltűnő párhuzam van. Mint akkor, ma is egy keleti pogány veszedelem fenyegeti megsemmisítéssel Nyugat keresztény kultúráját. Most is egész országok állnak már miatta lángban s ahol a félelmetes keleti ellenség a lábát megvetette, ott mindenütt rom és üszök, holttestek és halálra kínzottak tizezrei fekszenek. Ahogy akkor ez a pusztító hatalom nemcsak Keletről támadott, hanem átkaroló mozdulattal sokáig a katolikus Spanyolország felől is kiépítette sáncait, úgy ma is egyszerre támad a bolsevizmus nemcsak Kelet, hanem a katolikus Spanyolország felől is.

És még egy megdöbbenő párhuzam: amint XI. Ince korában a pogány hódítónak keresztény országok is támogatói voltak s névleg Franciaország szövetkezett a portával, hol nyíltan, hol titokban s támogatta a pogány inváziót pénzzel, fegyverrel és diplomáciai bonyodalmak szításával, úgy ma is a nevében katolikus Franciaország marxista vezetői támogatják legmerészebben a bolsevizmus és az anarchia Nyugat felé előretolt állásait. Itt már csakugyan nem megismétlődik, hanem szinte lemásolódik a történelem.

A török hódítónak azonban legfőbb szövetségese s Európa leggonoszabb vészbedöntője nem Franciaország volt, hanem az európai keresztény népek hihetetlen közönyössége, rövidlátása, tétlensége és egyenetlensége. Egész Európa a széthúzás, önzés, elvakultság képét mutatta. Sokan inkább nyugodtan nézték a terjedő tűzfészket, ha csak remélhették, hogy az általános pusztulásban a szomszéd háza is benne ég. Európa olyan volt, mint egy siralomház, melynek lakói nem is álmodnak arról, mily közel járnak valamennyien a kivégeztetéshez, a megfojtatáshoz. Egy kicsiny csoport, mondhatnók két-három egyházi ember volt az, aki őszintén és igazán és férfiasan örködött Európa sorsán és javulása fölött: XI. Ince pápa, a kapucinus Marco d'Aviano és a lánglelkű nuncius, Buonvisi Ferenc.

¹ Szerző betegsége miatt Jánosi József S. J. rendes tag olvasta fel.

Nem párhuzamos-e ez is mind a mai jelenünkkel? Ki érzi ma Európaszerte a bolsevizmus szörnyű veszedelmét a maga egész nagyságában? A pápán s néhány messzenéző, elszánt és komoly apostoli lelken kívül ki vesz tudomást róla? Európának csaknem minden állama egyenesen diplomáciai ölelkezésbe süllyedt a minden istenhitet, kultúrát, minden becsületet, szabadságot és emberi érzést lábbal tipró irányzattal, a tömeggyilkosságok államrendszerével. S miközben a keleti rém egy gépezet pontosságával roncsolja Európa keletét és nyugatát, de közepét is, addig Európa népeinek nincs komolyabb foglalkozásuk, minthogy egymás ellen agyarkodnak, egymás határait gyengítik s egymás életheletőségeit pusztítják. Nem kell-e nekünk is, ha ezen a helyzeten végigpillantunk, egy XI. Ince melankóliájával felsóhajtjunk: Vajjon megérdemli-e Európa, hogy megmentessék?

Úgy látszik, az építő irányoknak régi átkuk, hogy szeretik lekicsinyelni a veszélyt, szeretnek nyugodt és befelé néző életet élni s legfeljebb a közvetlen szomszédal hadakozni. Valami különös bénító nyög nehezedik sokszor éppen a legszentebb eszmék védőinek a karjára. Honnan például az a tehetetlenség, hogy a katolikusok még olyan országokban sem tudják a vezetést a kezükbe venni, amelyekben pedig túlnyomó többségben vannak? Nem vagyunk híjával sem kiváló tudósoknak, sem nagyszerű lelkipásztoroknak, sem szent és kiváló jellemeknek, de lemaradunk, mert nem vagyunk mozgékonyak, messzenézők, nem vagyunk militarizált katolikusok.

XI. Ince akciója és a mai helyzet közt azonban a legfőbb s legjelentősebb párhuzam az, hogy mint akkor a török ellen, úgy ma is *a bolsevizmus ellen egyedül a vallási és kulturális erők, a keresztény nyugati gondolat erői hozták és hoznak menekvést. Ahogy XI. Ince korában Európa utolsó nagy összefogása csak a keresztény vallási gondolat jegyében sikerülhetett, úgy ma is csak a vallásos öntudat erősödésétől várhatjuk a lelkek bolsevizálásának eredményes legyőzését.* Ebben a feladatban hazánkra ismét különös hivatás vár. *Az eucharisztikus év gondolata* ugyanis, akárcsak annakidején XI. Ince műve, *Magyarországot állítja az istentelenség elleni fronton az első síkponalba.* Ha az Eucharisztikus Kongresszus a nyugati keresztény kultúra újabb, nagyszerű hitvallása lesz, a katolikus világnak élő fellángolása az atheizmus tömeghódításaival szemben, akkor az újpogányságnak e legszilajabb ránktórése ellenében ismét Buda és Magyarország lesz az, amely a nemzetek helyreállításában az élen vezet.

IV.

GR. APPONYI ALBERT.

Kenéz Béla rendes tagtól.

Ez az ünnepi-előadás gróf Apponyi Albert elnök emlékezete. Budapest, 1937. címen a Szent István Akadémia Emlékbeszédei sorozatában kiadott gyűjteményes füzetben külön megjelent.

Ebből az ünnepi beszédből a következő kivonatos néhány gondolatot kívánjuk közölni.

Akadémiánk mai ünnepébe összhangzatosan illeszkedik be gróf Apponyi Albert méltatása. Hiszen ő közéleti pályafutása alatt Budavár hűséges vitéze volt: védte a magyar alkotmánynak, a nemzeti élet teljességének, a területi és erkölcsi integritásnak, a magyar jogfolytonosságnak Budavárát.

Politikai pályájának kezdetén a nemzetet két táborra osztotta a fölfogás különbsége Ausztriához való viszonyunk szabályozásáról. Akkor már mindenki előtt világos volt, hogy külpolitikai súlyunk növelése és a hathatósabb védekezés a szláv veszedelemmel szemben kívánatosá teszi az együttműködést Ausztriával, de míg az egyik irány a kiegyezési törvény érinthetetlenségének volt a hitvallója, a magyar nép zöme úgy látta, hogy az 1867. XII. t.-c. eltorlaszolja a nemzet önjogúságának útját. Olyan új szabályozást kívánt tehát, amely azt teljesen szabaddá teszi. Ez a két felfogás szabta meg a parlamenti küzdelem irányait, amikor Apponyi 26 éves korában, 1872-ben mint a magyar képviselőház tagja, a politikai élet küzdőterére lépett. Családi hagyományai, neveltetése, ifjú éveinek környezete konzervatív politikusként rendelték. De csakhamar belátta, hogy míg másutt a konzervatív aulikus politika egyúttal nacionalista is lehet, sőt csakis a nép tömegeire támaszkodva tud fennmaradni, nálunk ez képtelenség. Eltépte tehát tradícióinak szárait, amelyek határt szabhattak volna szárnyalásának közjogi eszménye: a nemzeti élet teljességének, mint biológiai szükségességnek megvalósítása felé. De konzervatív hagyományai nem enyésztek el nyomtalanul. Nekik köszöni a ragaszkodást a politikai tisztességhez, a közéleti szereplés önzetlenségéhez, előkelő hangjához és a hűséget a *pragmatica sanctio*-

hoz, mint nemzeti létünk védő bástyájához. S tradíció benne a mély vallásos érzés, amely nemcsak egyéni, emberi mivoltát hatotta át, de nemzetének megpróbáltatásai között is fenntartotta benne a hitet az igazság diadalában. Jellemének átöröklött és életviszonyai által is megerősített konzervatív tulajdonságai ellenére is szembe kellett helyezkednie a konzervatív közjogi hitvallású kormányokkal.

De ha Apponyi elsősorban közjogi ellenfelévé lett is annak a kormányzati rendszernek, amely az alkotmányjog terén konzervatív, belső ügyeinkben pedig a nemzetiséget dédelgető liberális politikát folytatott, tévedés volna azt hinni, hogy Apponyi csak közjogi elméleteken nyargaló merőben teoretikus és érzelmi politikus volt, amint egyesek hitték. Meg kell állapítanunk, hogy beszédeinek nagy, — parlamenti pályája első felében mindenesetre nagyobb — része nem államjogi sérelmeket és követeléseket sorakoztat föl, hanem rendszeres közgazdasági programot fejt ki és fontos kultúrpolitikai kérdésekre vetíti hatalmas elméjének fénycsóvját. Ő hangsúlyozta először parlamentünkben ama «szociális olajcsöpp» szükségét, amellyel Bismarck mondása szerint az állami élet gépezetét meg kell kenni s ami munkásvédő intézkedés első ipartörvényünkben van, az jórészt az ő sugallására került bele. Zenekulturái beszédei világszenzáció-számba mentek. És ez érthető is, mert olyan kifinomult zenei műveltségű egyén lelkének voltak a megnyilatkozásai, akinek számára a zene életszükséglet volt. Ezek a nem közjogi tartalmú beszédei is szervesen illeszkedtek bele államférfiúi koncepciójába, amely zárt egységbe foglalta össze az alkotmány, a gazdasági és kulturális élet, egyszóval az öncélú és csorbítatlan állami lét minden föltételének megvalósítását.

És ha a köztudatban legelevenebben és legáltalánosabban mégis csak úgy él, mint a magyar közjogok védelmezője és követelője, ennek több oka van. Népünk a kiegyezés utáni évtizedekben sokkal érzékenyebb volt a közjogi kérdésekben, mint a gazdasági élet mindennapi problémáival szemben. De meg Apponyi közjogi harcai időben is közelebb állnak a mai nemzedékhez, — hisz ezek voltaképen csak a nyolcvanas évek közepén kezdődnek és évek hosszú sorának elteltével tetőződtek be. Akkoriban csatlakozott pártjához Károlyi Sándor gróf s ő vette át a gazdasági kérdésekkel való foglalkozásnak parlamenti és társadalmi irányítását. Másrészt pedig ugyanez időtájt vált egyre világosabbá Apponyi előtt s váltotta ki belőle a tüzesebb harc szükségét annak fölsimerése, hogy a dualizmus alap gondolata: német hegemonia a Lajtán túl, magyar hegemonia a Lajtán innen, — fokoatosan homályba borult. Ausztriában Hohenwart alatt megkezdődött a Taaffe és Badeni alatt kétségtelessé vált a németiség elhanyagolása.

De az ebből logikusan következő lépést: a dualizmus fönntartása érdekében a monarchia súlypontjának áthelyezését Magyarországra, amit az előrelátó Bismarck már évtizedekkel előbb tanácsolt — vonakodtak megtenni.

A nemzeti szellem érvényesülése a hadseregben annyira szívén feküdt, hogy amikor a magyar katonatiszti nevelés fejlesztése terén a kormány pozitív alkotásokkal állott elő, híveivel együtt minden személyi kikötés nélkül belépett a kormánypártba Széll Kálmán miniszterelnöksége alatt. Ott az egyéniségének kijáró megkülönböztetett tisztelet és tekintély övezte s 1901-ben a Ház elnöki székébe emelte, ahol klasszikus tökéletességgel vezette a tanácskozásokat. De amikor látta, hogy eszményeit a kiegyezési törvény keretében a többségi párt kebelében se valósíthatja meg s mert a kormánypárt parlamenti harcmodorával egyébként se tudott egyetérteni, — 1904-ben belépett a nemzeti szuverénitás teljességét követelő függetlenségi pártba.

A koalíció győzelme a vallás- és közoktatásügyi tárca élére állította, ahol megalkotta a nevéhez fűződő közoktatásügyi törvényt. Ezt a törvényt sokat támadták a nemzetiségi liberalizmus nevében, de ma már tárgyilagosan megállapíthatjuk: boldogok lennénk, ha az utódállamok kultúrpolitikája csak megközelítően is annyi jogot juttatnak elszakított magyar testvéreinknek, mint amennyit Apponyi törvénye Nagy-Magyarország nemzetiségeinek biztosított. A koalíciós kormány bukása után a nemzeti ellenállás egyik vezére, majd a függetlenségi párt elnöke lett. Az ő műve a háború kitörésekor a pártok «*Treuga Dei*»-je, amely 1916 végéig tartott. A forradalom jóformán pontot tett Apponyi belső politikai küzdelmeire, amelyről még szó lesz. Sok gáncs érte azért, hogy a politikai pártokhoz való viszonyát többször változtatta. A pártkeretek arénája csak eszköz volt a nagy cél szolgálatában s ki veheti tőle rossznéven, ha «*hívebb volt céljához, mint a cél eszközeihez*»? Pártember sohase volt, — ehhez hiányzott belőle az elfogultság szenvedélye, az intrika, a taktikázás készsége, a hatásvadászó ragaszkodás a külső dekorumhoz, néha a lényeg föláldozásával. Valahogy úgy van az, hogy aki egy egész nemzet eszményeit hordja lelkében, azt nem lehet egy párt rácskerítése mögé zárni.

De épen azért, mert ő a nemzet eszményeinek megtestesítője volt, nemcsak az ő életének, de a magyar sorsnak is tragikuma, hogy amikor küzdelmeinek egyik legfőbb célját: a nemzeti szuverénitás megvalósítását a hadseregben királyi szóval is biztosítottak látta, jött a mindent eltemető összeomlás.

Az összeomlás és a reakövetkező Trianon után élete főmunkája a külföld fölvilágosítása lett. Jellemző módon mindenki hivatott vezér-

nek tekintette a magyar igazságért vívott keresztes hadjáratban. E hadjárat első nagy csatát Trianon volt, ahol a magyar küldöttség vezetőjeként francia, angol és olasz nyelven egyforma tökéletességgel elmondott beszéde megrondító hatással volt még a győzelem mámorától, a gyűlölettől, kapzsiságtól reménytelenné tett légkörben, a félrevezetett és tudatlanságukat bevallani szégyenlő államférfiak körében is. És bizonyos, hogy fénysugarakat lövellt a tudatlanság és elfogultság ködébe s elhintette a csiráját az azóta egyre szélesebb körben elterjedő fölfogásnak, hogy a magyar igazság érvényesülése az emberiség egyetemes érdeke is. Ennek az igazságnak a parancsát szolgálta tőlünk elszakított magyar testvéreink kisebbségi jogait védve, de a revízió követelésével is.

Revíziós munkássága két főpillérré támaszkodott: az egyik a szerződések megváltoztathatóságának elve, — a másik az az örökérvényű tétel, hogy igazság nélkül nincs tartós béke. Az egész világ lelkiismeretét megrázta az a népszövetségi közgyűlési beszéde (1929 szeptember 10.), amely sikraszáll az ellen a fölfogás ellen, mintha a békeszerződés: minden igazságtalanság forrása, megváltoztathatatlan volna. Hivatását betölteni, hazája és az emberiség javát szolgálni, nemzetközi összeköttetéseit felújítani már betegen ment Bécsből Genfbe s itt érte utól a halandók végzete, gigantikus küzdelmeinek, szónoki és diplomáciai sikereinek színhelyén. Még halálával is nemzetét szolgálta: reá irányította a világ figyelmét.

Hű volt Istenéhez, hű volt nemzetéhez s hű volt királyához, ami nála egyet jelentett a nemzet iránt való hűséggel. Mert ő a királyságban «a nemzet ősi alkotmányának legerősebb pillérét» látta, Trianon után pedig a szétdarabolt ország népeinek összetartó abronsát.

Bizonyos, hogy a háború előtt nemzetünk öntudatának és életerejének ébrentartásában, háború után pedig a csüggedés legyőzőben, a föltámadás munkálásában és reményének megszilárdításában Apponyinak dicsőséges része volt. És ha emléket mindezekért nem örökíti is meg írott törvény, az idők végéig megőrzi a magyar szívekben a hála és tisztelet iratlan törvénye.

A gondolatok, amelyek agyában rajzoltak, az érzések, amelyek szívében lüktettek, tovább élnek és hatnak a magyarok millióinak tudatában és tettekké sűrűsödve meghozzák azt, amiért ő élt, dolgozott és meghalt: a föltámadást.

A HITTUDOMÁNYI, BÖLCSELETI OSZTÁLY FELOLVASÁSAIBÓL.

A zsoltárok theodiceája.

Kivonat *Iványi János* r. tag 1936. évi május hó 8-án tartott felolvasásából.

Az ószövetség teológiája az abszolút lét és a véges lét, az Isten és a világ kettőségének hangsúlyozásában és az Isten meg a teremtett világ viszonyának tisztázásában fejlődik ki. Az ószövetségi teológia központi tanítása: az Isten egyedülvalósága, szellemisége, mindenoksága, bölcs és igazságos volta. Ezzel szemben a mindennapi tapasztalat földi élet kiegyensúlyozatlan voltáról beszélt: a jó akárhányszor szenved, a gonosz pedig jólétben tobzódik.

Régi, kezdetleges életnézetek (a földieknek egyoldalú értékelése, az egyetemes felelősség gondolata, a kizárólagos földi igazságszolgáltatásban való hit) mellett az említett keserű élettapasztalat akárhányszor szörnyű lelkiválságba sodorta a jámbor ember lelkiismeretét és etikai érzékét. Kétségessé vált lelkükben az Isten igazságosságába vetett hit *bizonyossága*.

Ezért az erősebbek nekiláttak és részint az isteneszme *mélysegeinek*, részint pedig *tartalmi gazdagságának* feltárásával, rendszerint nagy lelki tusakodások árán olyan megoldási módokat küzdöttek ki, amelyekkel nemcsak hogy megmentették, hanem még szilárdabbá is tették az isteni igazságszolgáltatás bizonyosságába vetett hitet. Ez a *θεοδικαίωσις*, a theodicea, az *istenigazolás* műve az ószövetségi teológiában.

A szerző *Fichtnerrel* egyetemben arra a megállapításra jut, hogy Babel, Assur, Egyiptom is *tud* az isteni igazságszolgáltatásról, de az Izrael vallásában éppen az az érték és lendítőerő, hogy Izrael bölcs szemében *feltétlenül bizonyos* is ennek az igazságszolgáltatásnak valamilyen formában való megnyilatkozása. Ezért Izraeltől eltekintve a többi ókori keleti népnél hiányzik a nyugodt biztosság, derűs világ-szemlélet és az istenbírásban való kielégülés.

Nem áll helyt egyes újabb kutatók (Peters, Brücker, Löhr, Kittel, Nötscher) az a vélekedése, hogy a földi igazságszolgáltatás

hiányainak szemlélete *egyenest a túlvilágra* terelte az ószövetségi ember tekintetét. Az igazság az, hogy a tépelődő ószöv. ember e probléma megoldása érdekében ősi értékei között keresgélt és fönséges *isten-eszméjébe* való elmélyedéssel iparkodott biztos nyugvópontot keresni lelkének.

A megoldási módok közül a legismertebb a *Jób-könyvé*, a *Prédikátoré* és a *Bölcsesség könyvéé*.

I. A *Jób-könyv*. A szerző szerint 19, 25—26. és 42, 5. korrelációban van egymással. Az előbbi helyen Jób kifejezésre juttatja ama biztos-
ságát, hogy *gő'él*-je (megbosszulója, helytállója) támad a porban és tulajdon szemével látni fogja (itt a földön!) az Istent. Nem az Istent a maga fönségében, hanem a mindenható és bölcs isteni akaratnak céltudatos és célirányos működését a nagy világban: észreveszi az *esá*-t, az isteni világtervet, melyben a szenvedő embernek is megvan a maga kiszabott helye, és ebben megnyugszik.

II. A *Prédikátor* (Kohélet) is ismeri az Isten szentségét és a világ-kormányzásban megnyilvánuló igazságosságát és bölcsességét. (6, 10. 12; 7, 14 stb.) Nem is ott van a nehézség, hogy — amint *Fichtner* gondolja — nem tudott eljutni a *túlvilág* bizonyosságáig. Idáig Jób sem jutott el és mégis megnyugodott. A különbség Jób és a *Prédikátor* között az, hogy Jób a világot az Isten felé fordítva nézte és ezért meglátta benne az Isten gondolatát, az *esá*-t. A *Prédikátor* azonban a halandó ember szempontjából szemlélte a világot és annak ügyes-bajos dolgaiban elmerülve egyszerűen nem adatott meg neki, hogy a lét alapvető kérdéseinek megnyugtató megítélésében a tapasztalatig szintén felülemelkedjék és ezért az egész könyvön végig a szerzőnek nyugtalanító lelki gyötrődését érzi az ember.

III. A *Bölcsesség könyve* az ószöv. kánoni könyvek között a záró-követ teszi reá a theodicea fejlődésére: az igaz ember, mint az Isten fia, feltétlenül védelemre talál (2, 18—20). Az igazságos Isten tervei minden bizonnyal érvényre jutnak: ha itt a földön nem, majd a *másvilágon*. Az igazak épségben és biztonságban vannak az Istennél (3, 3 skk.).

IV. A *Zsoltárok* megépítik a hidat, mely a *Jób-könyvnek* immanens megoldásától a Bölcsesség-könyvének túlvilági tanításához vezet. Főleg 4 zs. jön itt tekintetbe: 37 (36); 39 (38); 49 (48) és 73 (72). A gondolatnak fokozatos fejlődése szépen nyomon kísérhető e négy zsoltárban.

1. A 39. zs. még Jób gondolatkörében él. A zsoltáros tekintete a földi lét határain belül marad, de a *Prédikátor* kétségein felülemelkedik. Minden reménységét, teljes bizodalját az Úrba veti, nála búvik meg bajában (8 v.).

2. A 37. zs. a 39.-től eltérően nem a szenvedések árából született meg, hanem egy nyugodtan szemlélődő jámbor bölcselkedőnek mondasait (*masal*-jait) foglalja magában. A probléma megoldása nála a) *nemleges* és b) *tevőleges* irányban halad.

a) A gonoszra feltétlenül pusztulás vár. (35. 38. v.)

b) A pozitív megoldás a Jób-könyv vonalán halad. Jahve számontartja a makulátlan ember napjait. (LXX : útjait.) Az ember az Isten szeme előtt lépked, botlása nem lesz végzetes, mert az Isten fogja kezét. (24. v.)

A túlvilág gondolata itt még nem jelentkezik. Nem áll helyt *Löhr* ama vélekedése sem, hogy messiási ítéletről beszél a zoltár. Az a gondolat azonban, hogy az Úr örökrészül adja az igaznak az országot (34. v.), termékeny talajul kínálkozott hit kiépítésére, hogy az igaz nemcsak utódaiban, hanem egyedi mivoltában is túléli a földi életet.

3. A 49. zs. is *masal*-t, velős mondást közöl, *hídó*-t, talányt akar megfejtetni. A talányt az élet adja föl. A zoltáros azon csodálkozik, hogy oly nagy vonzó erővel bír a gazdagság az emberek előtt. És ha reájuk mosolyog a jólét, mindenről megfeledkeznek, egyedül gazdagságukban bizakodnak és dicsekvésük tárgya a nagy vagyon. Pedig hát a földi javak semmire sem való hiúságok, mert a halál előtt helyt állni nem tudnak. A vigasztalan *seol*-ba száll le az ember (20. v.).

A zoltár szíve a 8. és a 16. v. : a *seol* hatalmából senkisémm szabadíthatja ki magát. De, aki Jahvéban bíz, és nem a gazdagságban, azt az Isten kiváltja (*jifde*) a *seol* hatalmából.

Akár *elragadásra* (Nötscher, Dürr, Vaccari, Kittel, Fichtner), akár a *seol*-ból való egyszerű kimentésre magyarázzuk a 16. v. *jikkah* igéjét, az alapigazság ugyanaz marad : sorsunk az Isten kezében van. Ez a sors pedig az etikai érték szempontjából oszlik meg : a gonosz a *seol*-ba kerül és ott marad örökre. A jámbor szegényt az Isten kiragadja a *seol* karmai közül és az *élni* fog — az Istennél. A 49. zoltár tehát egy elhatározó lépéssel áttöri a véges lét korlátait, amit a 37. és a 39. zs. még nem tett meg. A túlvilági jutalmazás hite azonban ebben a zoltárban sem egyszerűen a túlvilágvárásnak, hanem az *isteni igazságosság feltélen érvényesülésébe vetett bizalomnak a gyermeke*. Feltámadásról itt még nincsen szó. Csak arról, hogy az ember anyagtalan mása (*refa*'-ja = árnyéka) a halál után tovább él az Istennél.

4. A 73. zs. szerzője megkapó őszinteséggel bevallja, hogy a sok igazságtalanság láttán kis híja, hogy meg nem botlott lába, hajszálon múlt, hogy el nem csúszott lépése. (2. v.)

De : a) emberfölötti erővel bekapaszkodott az Istenbe (tehát ismét a bizonyosság tudatából indul ki), míg csak b) meg nem villan

elméjében a megváltó gondolat : bemegey az Isten *miḱdásim*-jába (17. v.). Ez a *miḱdasim*-szó sok fejtörésre adott már okot. A szerző úgy véli, hogy mind a biblia szellemének, mint a sémi gondolkodásnak az felel meg legjobban, ha meghagyjuk a *miḱdásim* (= szentély) szót és rajta az Istennek *égi templomát*, szentélyét (LXX : τὸ ἁγιαστήριον) értjük. (Vö. Zs. 68, 36.) Ide föl az égi szentélybe száll a zsoltáros gondolata, akárcsak Izaiásé meghívása alkalmával (Iz. 6.) azért, hogy belenézzen azokba a törvényekbe, amelyek szerint mennyei palotájának életét rendezte be az Isten ; azokba a csodálatos tervekbe, amelyek mintájára a földi világ sorsát is irányítja.

A probléma nemleges oldalát a 37. zs. vonalán oldja meg a 73. zs. is : egy szempillantás elég ahhoz, hogy álomként elszálljon a gazdag (= gonosz) ember minden dicsőségével együtt. A jámbor szegény számára azonban olyan javakat tartogat az Isten, amilyenekről eddig nem hallottunk : az imában elmerült lélek nem marad a földön, belemerészkedik az égbe, az Istennek és angyalainak palotájába (25. v.), ahol a szeráfok ajkán szüntelenül zeng a fölséges Istent dicsőítő ének. (Iz. 6.) Itt is *csak* az Isten után kutat a lélek, és ha őt nem találja, semmit sem talál (25. v.). A ragyogó, szent égi csarnok is kihalt számára, ha nincs benne az Isten, a lélek minden gyönyörűsége az égben és a földön. Végül is abban bizakodik a zsoltáros, hogy — mint azt a 49. zs.-ban láttuk — dicsőségben fogja őt elragadni az Isten.

A szóbanforgó probléma megoldásában tehát a 73. zs. útépitőnek tekinthető a *Bölcsesség* könyvének eszmeköre és világértékelése számára.

A Skolasztika és a protestántizmus szellemének találkozásása.

Kivonat *Proifly Márton* vendégnek 1936. évi nov. hó 6-iki felolvasásából.

Az Istentől eredő emberiség egész berendezettségében Isten felé van orientálódva. Ezen orientálódásánál fogva kutatja létének és elhivatottságának mibenlétét: keresi az Istent. Kutatásában eszmék irányítják, mely eszmék koronként különböznek s sajátos módszereket és eszközöket használnak fel egyes korok eszméik diadalrajutásához. Innét van, hogy egyes korok eszméikkel s a velük kapcsolatos mód-szerekkel egyes korok szellemét alakítják ki. Az embernek szüksége van arra, hogy újabb és újabb eszmék serkentsék munkálkodásra, aminek természetes következménye, hogy az emberiség történetének folyamán különböző eszmeáramlatok bukását és feltünését látjuk; nem egyszer teljesen ellenkező eszmék után lelkendező korok váltják fel egymást, mert elfelejtik, hogy csak egy eszme marad örök: az Isten s a Tőle kapott kinyilatkoztatás.

Rövid értekezésünkben épen két ilyen kornak szellemi különbsége között szeretnénk párhuzamot vonni, melyek ha nem is voltak közvetlen érintkezésben egymással, közvetve mégis igen. Ez a két kor egy eszméért harcol s mégis míg az egyik közelebb viszi az embert Istenéhez, mély lelkiéletben a misticizmusban éli világát, addig a másik eltávolít az Istentől és megveti a deizmusnak és racionalizmusnak alapját. A történelem ugyanis arról tanuskodik, hogy míg a skolasztika épít és nemesít, addig a protestántizmus rombol és közönyössé tesz. A skolasztika harmoniába hozza az embert Istenével s a lélek békéjét munkálja, a protestántizmus ezzel szemben kimélyíti az Isten és ember között levő ürt, felületessé és közömbössé teszi az embert az örök dolgokkal szemben.

A patrisztika, melynek helyét a skolasztika veszi át, teljesen gyakorlati célt szolgál, célja, hogy a kinyilatkoztatást minél jobban elterjessze s a hívőkben életre váltsa. Igaz, hogy a támadások miatt csak arra szorítkozik, hogy megvédje a megtámadott igazságokat, miközben összehalmozza a dogmatika egész anyagát, hogy azokból minden kor és szellem táplálkozhasssék.

A népvándorlásban megszületett skolasztikának először hivatása

lesz, hogy, míg a római és keleti kultúra részben elbukva, részben pedig gyengesége miatt tradícióit megtartani nem tudta, a skolasztika megőrizze a patrisztikus kornak hagyományát, később pedig, hogy azt tovább fejlessze, mert ez létének alapja. Joggal állíthatja Behn: «A fényes multnak bölcsességét és szépségét a katolikus Egyház mentette meg. A vallás hagyományként hozza a bölcseséget!»

Ha a skolasztika szellemét vizsgáljuk, annak lényegét a következőkben foglalhatjuk egybe. A skolasztika nem más, mint az az irány és törekvés, mely a természetieket és természetfelettieket szoros egybekapcsolódásba kényszerítse, összhangba hozza. Ép azért erkölcsi, művészi, ipari és tudományos munkálkodása magán viseli e két dolog egybekapcsolásának bélyegét. Cselekedete a természetfeletti céllal van összhangba hozva. A skolasztika a természetet nem tolja háttérbe, de nem is veszíti szeme elől, felfogását Isten s jóságának kegyelmei koszorúzzák. Ezért képes az embert úgy belekapcsolni s keresztény emberközösségbe, hogy annak nemcsak hogy nem semmisíti meg értékét, hanem nem is csökkenti. Világszemlélete theocentrikus. Elgondolásaiban Istentől indul ki, mindent Tőle eredeztet, de vissza is tér mindig mindenben Istenéhez anélkül, hogy tévedne, oly bölcsen, hogy el tudja kerülni úgy a pantheizmus, mint a deizmus végletét s Isten immanenciája mellett meg tudja őrizni Isten transcendenciáját is. Erkölcsi felfogása antropocentrikus, tanítása szerint minden az emberért van; Isten csak akkor teremtette az embert, miután mindent megteremtett, a természetfelettiek is érte vannak, hisz a megváltás is az ember halhatatlan lelkéért ment végbe.

A skolasztika világnézete, mint két pilléren, az ész és tekintélyen nyugszik. A tekintély a kinyilatkoztatás, auctoritas, melyet a keze ügyébe eső élő egyházi tanításból merít. A ráció pedig az iskolázott elme. Az ész és a hit adja a skolasztikának azt az eszmebőséget, mellyel oly nagy erővel tudja végezni megnemesítő munkáját. Hite szerint Isten a világ kezdete és vége, Krisztus a világtörténelem központja, Tőle ered minden hatalom s kell, hogy Neki szolgáljon minden. Mindent a kinyilatkoztatás tekintélyének vet alá, innét van rendszerének objektivitása és realizmusa. Nem tagadja meg a lélek törvényeit, a hit és tekintélyre támaszkodva, harmonikus fejlődésben éri el rendszere tökélyét. A skolasztika szívesen tanult az Istentől, elvei és parancsai szerint igazította be egész életét, mely által mélyen viszi be az embert a misztikába, mely nem más, mint az embernek, Istenével való egyesülésének gyakorlati szempontból való megoldása.

Ezzel szemben a protestántizmus elveti az egyházi tekintélyt s helyébe tárgyilag a szentírási könyvek tekintélyét, anyagilag pedig a

Szentlélek tanuskodásának közvetlen tekintélyét tette meg. A protestantizmus ugyanis azt gondolja, hogy a kinyilatkoztatásnak egyetlen és elégséges forrása a Szentírás, mivel benne van minden kinyilatkoztatás s olvasás közben mindenki külön megkapja a kellő isteni megvilágosítást; tehát szabadon magyarázhat tetszése szerint. Így alkotta meg a hit terén azt a bábéli zürzavart, amelyben maga sem tudott a végén eligazodni. Megteremtette az egyéni hitet, mely szembehelyezkedett a hagyományokkal és dogmákkal, így történt, hogy a tanításukból származó bomlasztó hatást aztán a saját tekintélyével nem tudja meggátolni. A protestantizmus a hitből indul ki, mivel azonban a tekintély szavát az egyéni átélés függvényévé tette meg, aláásta a hitnek alapjait s szubjektivizmusnak és racionalizmusnak kapuit nyitotta ki.

A protestantizmus azt tanítja, hogy az ember az eredeti bűn által teljesen ronccsá lett, az értelem és akarat teljesen megromlott, a megigazulás tanával kapcsolatos tanításában mégis teljesen szembeállítja az észet a hittel s az észnek a hit terén való szerepét a lehető legkisebbre csökkentette, akkor, amidőn a Szentírás értelmezésének helyességét az általa teljesen megromlott észre bízta. A skolasztikánál a kegyelem megneemesíti a természetet s annak értékét növeli, a protestantizmusnál ellenkezőleg; a kegyelem elnyomja a természetet s nincs is neki értéke. A Teremtő és teremtmény kölcsönös viszonyában is annyira Istennek tulajdonít mindent, hogy a teremtmény tényleg csak egy tönk marad, aki nem tehet semmit. A protestantizmus a hit és tudás viszonyát teljesen zürzavarttá tette s így elvette azokat az alappilléreket, melyeken egy igaz Istentől kapott vallásnak nyugodnia kell. Azzal, hogy magát egyedül tartotta csálhatatlannak s támadott mindent s el is vetett mindent, ami elgondolásával ellenkezett és összeegyeztethető nem volt, szórta magát annyira szét a protestantizmus, hogy ma hiába minden igyekezet az egység felé, bármennyire érzi annak szükségét, soha sikerülni nem fog. A ház, melynek tetején megbomlott az összetartó erő, a foltozgatások ellenére omlás felé közelg.

A TÖRTÉNELEM-, JOG- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK FELOLVASÁSAIBÓL.

A magyar kultúrharc előzményei.

Kivonat *Salacz Gábor* vendégnek 1936. évi november hó 13-án tartott felolvasásából.

Kultúrharc akkor keletkezik, mikor az állam alattvalóira, illetőleg azoknak tekintélyes részére nézve lelkiismeretben lehetetlenné válik mind az egyházi, mind az állami törvényeknek és rendeleteknek egyformán engedelmeskedni, vagyis az állampolgárok már magával az egyiknek való engedelmesség által szembeszállnak a másik fél törvényeivel és rendeleteivel. Kultúrharcnak kell ezért neveznünk a Csáky Albin 1890. februárjában kiadott úgynevezett elkeresztelési rendelete által kitört s eddig egyházpolitikainak nevezett harcot. Ennek a kultúrharcnak a tüze már 1868 óta lappangott, mint parázs a hamu alatt s csak lángja nem tört elő. Csáky rendelete az 1868. évi LIII. t.-c. 12. §-án alapult, amely kimondotta, hogy a vegyes házasságokból származó gyermekek nemük szerint követik szüleik vallását s érvényteleneknek nyilvánította egyúttal a szülőknek gyermekeik vallására vonatkozó megegyezéseit, az úgynevezett reverzálisokat. Ismeretes viszont, hogy a katolikus Egyház a vallási közömböségtől féltve híveit, csakis akkor engedi meg és áldja meg fontos okokból és nagyobb baj elkerülése végett a vegyes házasságokat, ha a jegyesek megígérik, hogy házasságukból származó mindkét nembeli gyermekeiket katolikusoknak nevelik. Az egyházi és állami törvényhozás tehát már 1868-ban szöges ellentétbe került. A kultúrharc alapjai adva voltak, de kitörését a bíróság gyakorlata és Trefort kultuszminiszter bölcsesége révén sikerült 1890-ig elkerülni s az Egyház az 1868-i törvény dacára, ha sok nehézséggel, de mégis csak érvényesíteni tudta egyelőre a vegyes házasságokkal kapcsolatos elveit.

Az 1868-i törvény tervezetét benyújtó Eötvös József eredetileg figyelembe akarta venni a katolikus Egyház tanítását s javaslatában a vegyes házasságokból származó gyermekek vallásának meghatározását a szülők szabad rendelkezésére bízta. Az országgyűlés protestáns

tagjainak azonban sikerült elérniök Eötvös javaslatának megváltoztatását és megfosztaniok a vegyes házasságban élő szülőket természetes szabadságuktól, hogy gyermekeik vallását maguk határozhassák meg. A protestánsok a szigorú katolikus törvényhozás következtében jobban látták magukat biztosítva az állami beavatkozás, mint a hívők szabad elhatározása által.

A törvény kihirdetése után a püspöki kar megtiltotta a vegyes házasságok ünnepélyes megáldását s csak az úgynevezett passiva assistentiát engedte meg, mert a reverzálisok érvénytelenné nyilvánítása következtében úgy látta, hogy nem lehet meg többé az erkölcsi bizonyosság a gyermekek katolikus nevelésére. Ez az intézkedés azonban túlszigorú volt, mert akkor is meg kellett a lelkészeknek tagadni a vegyes házasságok megáldását, ha a jegyesek a törvény dacára is megígérték összes gyermekeik katolikus nevelését. A következő 1869. évben Róma utólagos jóváhagyásával meg is engedte a püspöki kar újból a vegyes házasságok megáldását oly esetekben, midőn a gyermekek katolikus nevelésére adott ígéretek erkölcsi bizonyossággal őszintéknek voltak tekinthetők. Ezt a gyakorlatot az tette lehetővé, hogy a törvény a reverzálisokat csak jogerejüktől fosztotta meg, de nem tiltotta. Hat-hét évi béke után a protestáns lelkészek egymás után feljelentették az «elkeresztelő» katolikus papokat s követelték tőlük, hogy az általuk megkeresztelt, de a törvény szerint protestáns gyermekek keresztelési kivonatait kiadva, a keresztelés tényét a katolikus anyakönyvben töröljék. A kultuszminisztériumba került panaszokat legtöbbször ad acta tették s ha a protestáns panaszosok sürgették elintézésüket, akkor a miniszter felkérésére propter bonum pacis elrendelte néha az illető püspök a keresztelési bizonylatnak a protestáns lelkész részére való kiadását. A gyermek adatai azonban bentmaradtak a katolikus anyakönyvben s az Egyház a magáénak vallotta továbbra is a gyermekeket. A közigazgatási hatóságok sem tehettek többet a kultuszminiszternél a hozzájuk került panaszok esetén, mert nem volt a törvénynek büntető szankciója.

Ennek értelmzették azután a protestánsok az 1879. évi kihágási törvény 53. §-át, amely szerint két hónapig terjedhető elzárással és 300 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki az 1868. évi LIII. t.-c. rendelkezése ellenére tizennyolcadik életévét be nem töltött kiskorú egyént más vallásfelekezetbe felvesz. A bíróságok azonban felmentették a bepanaszolt katolikus lelkészeket azzal az indokolással, hogy az 1879. évi törvény az 1868-i törvénynek csak az áttérésekre vonatkozó szakaszait látta el büntető szankcióval, kisdedeknél pedig az áttérés lehetősége ki van zárva. Ezenfelül, mivel a többi keresztyén

felekezet is keresztel, az illető gyermek a keresztelés által nem a katolikus Egyház, hanem csak a «nagy kereszténység egyetemének» tagjává lett. A protestánsok nem nyugodtak meg a bírói ítéletekben. Az ágostai evangélikus egyház kérvényezése s a minisztertanács döntése következtében Trefort kultuszminiszter kénytelen volt 1884-ben rendeletileg kötelezni az összes anyakönyvvezető lelkészeket, hogy abban az esetben, ha más hitvalláshoz tartozó egyént keresztelnek meg, az 1879. évi 53. §-ban megállapított büntetés terhe alatt nyolc napon belül küldjék meg a keresztelési bizonylatot az «illetékes lelkész» részére anyakönyvezés végett. Trefort nem helyezte súlyt rendelete megtartására. Már akkor is tudta, hogy hatástalan lesz, amikor kiadta, mert a bíróságok addig egyetlen egy elkeresztelő lelkészt sem ítélték el az 1879-i törvény alapján. A minisztériumába került panaszokat ezután is ugyanúgy intéztette el, mint korábban. A bíróságok is felmentették újból a vádlottakat azzal a megokolással, hogy a keresztelési bizonylat átküldésének elmulasztása nem alkot a törvénybe ütköző büntetendő cselekményt. Meg kell jegyeznünk, hogy a vádlottak padján mindig csak katolikus lelkészek ültek, jóllehet a protestánsok is kereszteltek el viszonylagosan annyi gyermeket, mint a katolikusok.

A protestánsok nem nyugodtak meg a bírósági ítéletekben s Trefort élete utolsó hónapjaiban tömegesen kezdtek fordulni panaszokkal a kultuszminisztériumhoz. Folytatódott ez a helyzet azután is, hogy Csáky Albin foglalta el Trefort örökét. Csáky Albin bürokratikus energiájának nem tetszett a helyzet s rendet akart teremteni. Nem látta meg, hogy Trefort bölcsesége szándékosan hagyta rendezetlenül nagyobb zavarok elkerülése végett az elkeresztelési kérdést. Az új igazságügy-miniszter, Szilágyi Dezső, aki egyúttal a felsőbaranyai református egyházmegye gondnoka és a dunamelléki egyházkerület főjegyzője is volt, szintén követelhetette Csákytól az 1868-i törvény végrehajtását. Ily előzmények után adta ki Csáky a kultúrharcot felidéző elkeresztelési rendeletét, amely szerint, ha a lelkészek oly gyermeket keresztelnek, ki a törvény szerint nem az ő felekezetükhöz tartozik, kötelesek a részükről végrehajtott keresztelés nyolc napon belül az illetékes lelkésszel hivatalból tudatni s ezt egyúttal az általuk vezetett anyakönyvben megjegyezni. Anyakönyvi kivonatot nem adhat ki ily esetben a keresztelő, hanem csak az illetékes lelkész. Azok a lelkészek, kik e határozatok ellen vétének, kihágást követnek el a rendelet szerint s 10-től 50 forintig, ismétlés esetében 100 forintig terjedhető bírsággal büntetendők. A rendelet végrehajtása a katolikus papok sorozatos megbírságolására vezetett. A papság lelkiismereti okokra hivatkozva, majdnem kivétel nélkül megtagadta a rendeletnek való engedelmeskedést s dogmatikus aka-

dályok miatt Róma sem engedett. 1892 közepére belátta a kormány, hogy nem tarthatja fenn ezt a helyzetet, mert az a kultúrharc állandósítását jelentené. Módosította tehát 1894-ben az 1868-i törvényt a szülők szabad rendelkezése értelmében, de bevezette egyúttal a mérvadó protestáns körök követelésére a kötelező polgári házasságot.

A Csáky rendeletének kiadása következtében keletkezett általános izgalom szolgált a kormánynak ürügyül a többi egyházpolitikai törvény meghozatalára s ezzel a katolikumnak az állami életből való teljesebb kiszorítására is. Az előkészületek erre már régebben megtörténtek. A polgári házasság bevezetését Tisza Kálmán már 1868-ban követelte. A kormányválságok miatt nem került azonban egyelőre sor törvénybe iktatására s amikor 1875-ben Tisza Kálmán lett a miniszterelnök, ő maga is hüzta-halasztotta az erre vonatkozó törvényjavaslat benyújtását. Tiszának a hatvanhetes kiegyezés sértetlen fenntartása érdekében szüksége volt még a katolikus papság támogatására s ezért taktikai okokból a leggondosabban került az Egyházzal minden nyílt összeütközést. Ismételt házhatározatok után csak 1883-ban fogadtatta el a képviselőházzal a keresztények és zsidók között, valamint a külföldön kötött polgári házasságról szóló törvényjavaslatot. De törvény ekkor sem lett a javaslatból, mert a főrendiház kétszer egymásután visszautasította. A liberalizmusnak azonban programjában volt, hogy az állam polgárait az egyházaktól minden tekintetben, így a házasságkötés terén is függetlenítse. Tisza tehát, hogy egyengesse a később meghozandó reformok útját, meg akarta törni a főrendiház katolikus ellenállását. Ezt célozta az 1885. évi főrendiházi törvényvel.

Tisza Kálmán látszat szerint kímélettel bánt az Egyházzal s meghagyta régi fényét. E fényt azonban Prohászka szavaival élve «legfeljebb az arany fényéről, de nem a szellem sugárzásáról lehet érteni» a magyar katolikus Egyházzal kapcsolatban e korban. Közben intézményeink mind az Egyház hátrányára alakultak. Igyekezett magát a kormány katolikus részről jövő esetleges ellenállás ellen is biztosítani, mikor még a főpapi székek betöltésénél is lehetőleg nem egyházi, hanem bürokratikus érdemeket és politikai szereplést vett tekintetbe, ami azután szomorú következményekkel járt az Egyházra nézve. Ebben leli magyarázatát, hogy akadt egy-két püspök, így Bende, Császka és Bubics, aki nem ellenezte Csáky rendeletének kiadását, illetőleg dogmatikus akadályt azzal kapcsolatban nem említett vagy megjelenése után még Rómában is elfogadása mellett harcolt, mint Samassa. Az Egyháznak nehéz is volt a helyzete. Az ellenzék nagy részétől még kevesebb jót várhatott, mint a kormánytól s ez magyarázza meg részben, hogy főpapjaink az Egyház érdekeit a kormány támogatása által vélték a

legjobban szolgálni, annak dacára, hogy a törvényhozás és a kormányzat egész irányzatában kiérezhető volt a hitüket megvalló katolikusok elleni tendencia. Az Egyház védelmi helyzetbe szorult s Tisza Kálmán értette a módját annak is, hogy úgy állítsa be a dolgokat, mintha az ő uralma érdekében lenne az Egyháznak is s az ő bukása után az Egyház nem lesz képes többé megtartani közjogi állását s anyagi javait. Az Egyházzal ellentétes irány feltűnés nélkül, lépésről-lépésre ragadta magához a hatalmat. A politikai és nemzetiségi harcok lekötötték a figyelmet s a katolikusoknak kevesebb idejük maradt így arra, hogy saját egyházuk ügyeire gondoljanak. Leszoktak róla, hogy egyházuk érdekeit a papság és a világi hívők közös javának tekintsék s az a hamis nézet kezdett közöttük kialakulni, hogy az egyházi ügyek csak a papságot érintik. Csak az arisztokraták között maradtak egyesek, akik messzebbre tekintettek. Az államhatalom vezetői : liberális katolikusok, protestánsok és szabadkőművesek egyformán ellenségei voltak a katolicizmus hithű formáinak és inkább kedveztek a protestantizmus szabadabb felfogásának. A protestáns egyházak világi vezetői bent ültek mindenhol az állami pozíciókban s irányították az államhatalmat a katolicizmusnak minden téren való háttérbe szorításában. 1890-re, amikor Csáky rendeletét kiadta, elő volt már készítve s kellőleg meg is szállva a terep az egyházpolitikai reformok megkezdésére.

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYI OSZTÁLY FELOLVASÁSAIBÓL.

Költemények.

Székely László rendes tag 1936. évi október 2-án tartott székfoglaló-előadásából.

Jáki álmok.

I.

Nyugatról jött. Ős monostora képét
Hordta magában, mint egy Jákob-álmot.
Pannoniában őserdők fogadták,
Darvakkal népes, lármás ingoványok.

Éjjel lelkéből zömök tornyok nőttek,
Bástyafalak, kietlen erősségek.
Nappal a kövel vitt kemény tusákat,
Beléjük verte lelkét, fűrt és vésett.

Éjjel fölneszelt dúvad-ordításra.
Bölnyek bögtek? Másvilági rémek?
Reggel szörnyeket vésett a falakra
S képet festett győzelmes György vitéznek.

II.

Az éj ármányos, barna istensége
Leplet dobott az erdei utakra
És rémeket rázott ki köntöséből
Tévedt ösömre, egy szegény magyarra.

Tanácsstalan, nyomasztó, átkozott csend ...
Vadkan motoszkált, ordas sitt az éjbe.
Szegény szittyá, kinek ajánlod lelked?
Mert nagy úr Ármány, mérföldes a lépte.

A fákon át halk világosság áradt.
Zölde fehér. Nem, más ez, nem a kocsma!
Az ablakokból tompán duruzsolva
Imádság folyt ki, lágy, meleg zsolozsma.

Az éji rémek elkullognak lopva,
Mikor nagy szívből tiszta ima reszket.
Ősöm bámult az idegen szigetre
És akkor vetett először keresztet.

Pártütők.

Krisztust, a királyt internálták,
Családba és hálószobába.
Szoba-áristomot varrtak
A feszület áldott nyakába.

A fűszálak parlamentjéből
A nagy Napot kirekesztették,
És elsápadtak a fűszálak
És fázósak az őszi esték.

Ő mondta: Én vagyok a Felség,
Népek, nemzetek az enyéme
S ők meghagyták az erős Krisztust
Fehér, kicsiny szívérzeménynek.

Kezéből jött Adria, Kárpát,
A rónaságos Duna-katlan,
De nem ragyog jogara által
Pártütő, ködös zürzavarban.

Tartó kenyerét megszurkálták,
Létük alatt mállik a szikla.
Sírnak a népek: Isten! Isten!
S az Úr könnye hull romjaikra.

Hőstörténet.

Öt kis ágy. Öt gyerek
 Szuszog, piheg, szendereg.
 Pápaszemmel rossz szemén
 Anyjuk varrogat szegény.

Szombatest. Más mulat.
 Drágapénz a hangulat.
 Itt ruhákkal telt kosár
 Gondos foltozásra vár.

Perc múlik perc után.
 Még csak néhány ing csupán.
 Szegényasszony varrogat
 S őriz gyermekálmokat.

Ütött már éjfelet.
 Csak görnyed a gönc felett.
 Másnap meg is gyónja tán,
 Hogy varrt ünnep hajnalán.

Halálra ítélt magyar milliók.

Csak egy sápadt arc villogott be
 S rebegte félve : ó, bocsánat !
 S halálra ítélt magyar milliók
 Lebegik körül a szobámat.

Csak én látom, akit az inség
 Komor, harsogó dalra ihlet?
 Csak én látom, hogy sanyarogni,
 Pusztulni hagyjuk véreinket?

Ki tépte széjjel az én szép fajom,
 Ezt a híres-hős, tiszta fajtát?
 Ki ványasztotta el gerincét,
 Nagyot álmódó akaratját?

A koldusrongyban, emberroncsban
 Csak én látom még Árpád arcát?

Csak nekem fáj, hogy nem törökkel,
Magyar közönnyel vívja harcát?

Ni, hogy elfogyott embersége!
Milyen esett, milyen alázott!
Hinni nem tud, remélni gyöngé,
Önbizalma hogyan kívásott!

Mert nem ökölbe torzult marka,
Hanem esengő, lágy tenyérbe,
Szelíd reménység közt jutott el
Koldusbotra, kolduskenyérre.

Már nem soká tart s eltűnik majd
Ez éhhalálrata ítélt faj —
Sírjaikra véssétek föl majd:
Saját-fajtája halni hagyta.

Kis nép közt az apagyilkost is
Megilleti oldó bocsánat.
S halálra ítélt magyar milliók
Lebegik körül a szobámat.

Halál után.

Éjfélkor meghaltam,
Elvittek hordágyon.
Nem látok, nem vágyom.
Éjfélkor meghaltam.

Dicsérnek. Nem hallom.
Átkoznak. Nem hallom.
Lenn mondják: elszunnyadt.
Fenn mondják: már ébred.

Szép álom, mély álom
Kezdődjék, nem bánom.
Nem bánt már rém, éj, árny,
Nőjj rajtam, angyalszárny.

Sűrű éj, sűrű fény.
 Én kettős földű lény
 Irtóztam, szomjaztam,
 Égyszínkéek irdatlan.

Szép álom, mély álom,
 Kezdődjék, úgy vágyom.
 Angyalszárny, bujj, bujj már,
 Fényúton indulj már.

Szökőkút-szívvel.

A vágy, a vágyam felbugyog
 S árján elúszni nem tudok.

Folyton csacsog, folyton gagyog —
 Szökőkút-szívű lény vagyok.

A vágy, a vágyam fölfakad,
 Törtet, megtorpan, elakad.

Lent felbuzog, lent elcsorog —
 Be szép játék, be bús dolog!

Ó, játékos, pajzán erők!
 Ó, eljátszott, bolond erők!

Ezüst hang, hús hab, lágy zene,
 Andalgók kicsi kelleme,

Iramlik múlhatatlanul,
 Vergődik, harcol, visszahull,

De hulltában is megragyog.
 Szökőkút-szívű lény vagyok,

Megemlékezés Boileau születése 300-as évfordulóján.

A III. osztálynak 1936. évi november hó 20-iki ülésén előadta. *Várdai Béla* osztályelnök.

Világszerte, ahol csak irodalommal foglalkoznak, megemlékeznek mostanában a francia klasszicizmus irodalmi törvényhozójáról, Boileauról, születésének 300-adik évfordulója alkalmából. Akadémiánk részéről ez a feladat bizonyára a mi III-ik, irodalmi osztályunkra hárulik.

Boileau Despréaux Miklós (1636—1711) költő és műbíráló volt egy személyben. Ennek a típusnak tudvalevőleg két fajtája van. Egyiknél a költőre esik a hangsúly, mint pl. irodalmunkban Vörösmartynál, Aranynál; a másikonál a műbírálóra, elméletíróra, ahogy ezt pl. Gyulai Pál, Beöthy Zsolt esetében láthattuk. Boileau az utóbbi csoporthoz tartozik. Költeményei közül még szatirái éltek át legépebben a századokat, bár ezeket az elmés, találó vonásokban gazdag műveket is ma már szárazabbaknak érezzük. A szatira sorsa különben is, sok egyéb műfajnál inkább, az elavulás, amint változik az idő, melyre vonatkozik. Talán csak Horációsz szatirái a kivételek; s ezt, örök emberi vonásokban gazdagságuk mellett bizonyára szeretetreméltó, az élességeket kerülő előadásmódjuk magyarazza.

Boileau a műbírálat elveit a *L'art poétique*-ben fektette le, a világirodalomnak Horatius Ars poeticája mellett leghíresebb verses poetikájában. Sokban támaszkodik a római költőre, de ennek tanításait nemcsak rendszeresebbé tette, hanem mesterien tudta a francia szellemhez is alkalmazni, úgyhogy nemcsak kora közizlésének klasszikus kifejezője, hanem a francia szellem további irodalmi fejlődésében is tényező maradt. Az egyes műfajokat ő hozza legszorosabb kapcsolatba a francia költői szellem alapvető vonásaival, kezdve a drámánál, amely számára pl. a hármas egység «szárnyas igáját» — a mi Erdélyi Jánosunk talpraesett fordításában így szövegezi meg:

Hogy *egy helytt, egy napon* történjék s *egy* legyen
A tett, mely előttünk színen véghezmegyen.

Műfaji tanításainál egyetemesebb érdekűek azonban a *l'art poétique* négy énekében megpendülő elvi tanítások. A francia racionalista szellemből érthetőn következőleg első a költészet és értelem harmó-

niájának : egyfelől a józan észbe nem ütközésnek, másfelől a teljes kifejezettségnek követelése :

Az észet szeressétek. Akármiféle mű
Csak ész által lehet tartós fényű, becsű.

S lejjebb :

«Legfőbb az értelem».

Vagy másutt :

Mint eszméinkkel tisztán vagy nem tisztán vagyunk,
Oly érthetőn vagy nem, — fejezzük ki magunk.

Arany János erre törekvését egyszer így fejezte ki : «Nem szeretném, hogy nevem valami értelmetlenség alatt álljon». A divatos mai költő inkább az érthetőséget tekinti magára nézve kompromittálónak, mondván, így elveszi olvasóitól — mint azt éppen franciák : Mallormé, legújabban Valéry kifejezték —, a szöveg értelme kihüvelykezésének örömét.

Azért Boileau nincs a hideg, érzéstelen költészet pártján. Ő mondja azt is :

«Kevés, ha költő vagy, szükség még, hogy szeress»; «a szívnek kell a versben beszélnie»; s ezt is : «Mondod : hideg író, mondád : rossz»; «a hideg író nem más, mint untató».

Második vezérelve a természetre, mint minden költészet, művészet örök forrására utalás :

Írók, vizsgáljátok az egy természetet !

S másutt :

Természettől soha el ne távozzatok !

Nagyon is korszerű tanítás ma is ! László Fülöp, világhírű hazánkfi, «Korunk művészete» címmel a londoni Királyi Művészi Egyesületben nemrég tartott előadásában olvashattuk : «Korunknak meg kellett érnie a művészet lealacsonyodását. Ez tervszerűen történik az esztétikusok segélyével, akik pl. kifejtik, hogy nem a természet ábrázolása a művészet, hanem az, hogyha valaki valamit teljesen önmagából és csupán önmagából termel ki. Ezzel szemben a valóság az, hogy a természet és a művészet elválaszthatlanul összefüggnek és azt nem lehet kiegyensúlyozatlan emberek termékeivel helyettesíteni». S a költészet is nincs benne, kérdezhetjük, a természet- és élethűség helyett, nyakig a mesterkelt, élettelen agyonstilizáltságban !

Harmadik általános elve végül Boileau-nak a művészet és erkölcs összhangja :

Mi tárgyat írtok is, aljast kerüljétek !

Veszélyes írónak mondja, aki

Bűnös papíron az erényt elferdíti
S olvasó szemében a vétket szépíti.

S kimondja :

A szív aljassága a versen rajta van ; ami nem jelent kevesebbet annál, hogy az erkölcstelen célzat megölje a művészi hatásnak. Könyvekben és a színpadon a leggyakoribb jelenségek egyike manapság !

Boileau, aki műbíráói gyakorlatában is üldözte, amiben a természettől eltévelyedést vagy a józan észbe és erkölcsbe ütközőt látott, maga is nemeslelkű ember volt, benső barátja kora legjobbjainak, egy Corneillenak, Racinenak, Molièrenak, La Fontainnek, akik «a Parnasszus törvényhozóját» ellentmondás nélkül ismerték el és tisztelték benne.

Főelveit e centennárium alkalmából bizonyára annál helyénvalóbb visszaidézni, mennél veszélyeztetettebb helyzetben mutatkoznak ma azok ; azaz helyesebben kifejezve : mutatkozik maga a költészet, a kifejezettségtől, a természetestől és a tiszta erkölcstől eltávolodása miatt. A kiemelkedéshez tehát a Boileautól levonható tanulságok is hasznára lehetnek. Ennek óhajtásával nyitom meg, kedves Tagtársaink és Vendégeink szíves köszöntése mellett, mai ülésünket.

Sajó Sándor drámái.

Perényi József r. tag 1936. évi november hó 20-án tartott előadásának kivonata.

Sajó Sándor ma már inkább csak lírai, különösen irredenta költeményeiben él, mint a régi magyar formák kiváló művelője, aki költeményeiben a hagyományos, nemes magyar érzéseknek adott kifejezést. Drámai művei feledésbe merültek, pedig ezek sincsenek minden érték nélkül. Nemes, eszményi cél vezette itt is az író, ha nem is ért zajos színpadi sikereket, mégsem mehetünk el szó nélkül Sajó Sándor színpadi művei mellett. Túlzott szerénysége nem egyszer volt akadálya annak, hogy drámai művei közül még a legjobb sem kerülhetett a maga idejében és kellő, gondos előadásban színre. A színházak világában járatlan volt. Ő, aki tiszta irodalmat akart adni a magyar színpadoknak, nem tudott megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy akár világnézetét, akár nemes irodalmi elveit föladjá a külső siker kedvéért.

Sajó Sándor első drámai kísérlete még a múlt század végén keletkezett. *Két szerelem* c. színművét a Nemzeti Színház Mészáros-pályadíjára küldte be. Ez az első kísérlet inkább párbeszédbe szedett jelenetekre és felvonásokra tagolt elbeszélés. Tárgya sem új: két szerelmes különféle nehézségek leküzdése után végre is eléri boldogságát. A darabban nagy szerepe jut a véletlennek. A jellemrajz gyenge, ingadozó.

Második színműve: *Zrínyi György házassága*, a M. Tud. Akadémia gróf Teleki-díjával jutalmazott háromfelvonásos történeti vígjáték. A darab tárgya Zrínyi Miklósnak, a költő szüleinek házassága. A darab szerkezete világos, jól felépített, következetes. Nyelve költői, erőteljes magyar, a lírai részekben sok a szép költői kép. A kor lelkét híven varázsolja elénk és törekszik a kor lelkében a magyar lélek megszóltatására is. Sok jelességet árul el egyik-másik alakjának jellemrajza. Kifogásolható, hogy a darab bonyodalmát kettős deus ex machinával oldja meg. A vígjáték 1907 május 17-én került bemutatóra a Nemzeti Színházban.

Szomorúan kell megállapítanunk, hogy színpadainknak sikerült a hazafias történeti költészetet lejáratniok, aminek a beözönlő idegen divatokon s a színházaknak üzleti vállalkozásokká való lesüllyedésén kívül azok a magyar szerzők is okozói, akik a történelmi költészetet sem új szellemmel, sem újabb, tökéletesebb technikával nem tudták gazda-

gítani. Sajó Sándor ezen a bajon is akart segíteni, ha nem is sikerült ez neki teljes mértékben, nem ő az oka egyedül. Az évad végén kifáradtak a színészek, a közönség egyaránt. A darabnak még az előkészítetlen előadás ellenére is volt sikere.

Zrínyi György házassága akadémiai sikerén felbuzdulva, újabb kísérletet tett Sajó a dráma terén és megírta *A gyáva* című négyfelvonásos társadalmi színművét, melyet szintén a Nemzeti Színház mutattott be. (1906 jan. 4.)

A Gyáva iránydráma, mely társadalmi életünk félszégeit ostorozza és főleg a párbajt, mint elavult, igazságtalan és jogosulatlan hóbortot támadja. A dráma magja hősének nemes elveinek és a kényszerítő körülmények összeütközésében rejlik. A cselekvény elég vékonyszálú és nehézkesen halad a kifejtet felé. A dialógus sokhelyt bőbeszédű, nem eléggé drámai. Igaz, hogy vannak erőteljes, hatásos, meggyőző mondatai, de olykor-olykor úgy érezzük, mintha csak szónoki érveket hallanánk a társadalmi előítéletek, emberi fonák szokások, de különösen a párbaj ellen. A dráma légköre különösen a III. és a IV. felvonásban nagyfeszültségű. Ebben a darabban feltűnő a szerző színpadi járatlansága. A mag, melyből a dráma fejlődik, egészséges és életképes, de a szerző ezúttal gyengének bizonyult a magban rejlő életerőt kellőleg érvényre juttatni. Másik gyengéje a darabnak a jellemrajz. A cselekedetek indító okai, rügi legtöbbszőr indokolatlanok vagy elhíhetetlenek.

Egészen más elbírálás alá esik a *Réz István* című háromfelvonásos parasztdráma, melyet Vass Árpáddal együtt írt.

A dráma tárgyát Vass Árpád mondotta el a szerzőnek családjá egyik tagjának életéből. A kidolgozás teljesen Sajó Sándor munkája. A kész dráma nyelvének aztán Vass Árpád adott népies zamatot.

Ebben a drámában sok érték rejlik. A dráma azt példázza, hogy a parasztember számára csak a megadott életkeretek nyújthatnak boldogulást; ha kilép ebből a körből és az új idők szelleméhez akar igazodni, szembekerül mások érdekével, hozzátartozói sem értik meg, bukás a sorsa.

A darab jelességei: kerek, egységes szerkezet, biztos jellemfejllesztés; érdekes meseszöveg, törölmetszett, népies, zamatos nyelv.

Ez a színmű nem került előadásra, pedig méltán megérdemelte volna. Sajó megpróbálkozott vele előbb a Vígszínháznál, ahol azzal az őszinte kijelentéssel utasították vissza, hogy más világnézetű szerzőkhöz vannak szokva. A Nemzeti Színház ridegen zárkózott el a mű előadása elől. Pedig ez Sajó Sándor legjobb drámai műve.

Sajó Sándor utolsó drámai műve: *Zrínyi Péter*, történeti dráma

háromfelvonásban, utójátékkal. A három első felvonás színhelye Csáktornya, az utójátéké Németújhely. A cselekvény ideje 1670—71.

Nem remekmű, de vannak benne figyelemreméltó mozzanatok. Tárgyválasztása szerencsés és Sajó a cselekvénynek drámai erőt és hatást is tud adni. A darab alap gondolata : a magyar hiába küzd nagy célokért becsületes módon, hiába akarja nemzetét megmenteni — elgáncsolják. Hiába minden küzdelem, mert legjobbjaink vagy árulók, vagy vértanuk lesznek. Az árulók sokáig élnek, a vértanuk örökké. Sajó Sándor erős lírai egyénisége ebben a darabban tör elő egész erővel. — A történeti tényeket lelkiismeretesen átkutatta és erős történeti érzéke segítette abban is, hogy egészen korhű legyen.

Sajó Sándor mint drámaíró is tehetséges volt. Műveinek fogyatkozásai onnan erednek, hogy Sajónak kevés gyakorlati színpadi ismerete volt, ezt nem pótolhatta elméleti képzettsége. Sajó komoly, becsületes írói és művészi célt tűzött maga elé. Irodalmi értékeket akart adni. Két műve a *Zrínyi György házassága* és a *Réz István* érték. Szegényes történeti vígjátékirodalmunkban a *Zrínyi házassága* elismerésreméltó, számottevő alkotás. A *Réz István* című parasztragédia e nemű drámairodalmi termékeink között egyik kiváló helyet foglalja el. Többen kísérleteztek a magyar parasztragédiával, egyiknek sem sikerült jobban, mint Sajó Sándornak s épen ezért volna érdemes ezt a művet a Nemzeti Színházban új életre kelteni. Meg vagyok győződve, hogy ez a kísérlet sikerrel járna.

A MENNYISÉGTAN-, TERMÉSZETTUDOMÁNYI OSZTÁLY FELOLVASÁSAIBÓL.

Erőter az égitestek belsejében.

Wodetzky József r. tag 1936. évi okt. 16-án tartott előadása.

1. Égitest alatt egész általánosságban a világtérben levő bármilyen határolt anyagalmazt értünk, melynek hasonlórendű részei vagy részecskéi bizonyos sűrűségtörvény szerint dinamikai egyensúlyban vannak elrendezve. Ilyen értelemben égitest nemcsak a bolygó, vagy valamely állócsillag, hanem csillaghalmazok és ködfoltok is. Ha ismerjük az égitest alakját és a sűrűségtörvényt, akkor meghatározhatjuk az égitest belső potenciálját s ebből az égitest belsejének bármely pontjában a gyorsulást. Ezeknek a gyorsulásoknak az összessége alkotja az égitest belső erőterét. Ez szabja meg tehát pl. valamely egyes csillag mozgását csillaghalmazban, vagy ködfoltban stb.

Ilyen belső erőter egyszerűbb esetét korábbi dolgozataimban használtam fel, pl. a maximális fénysebesség kiszámításához (I. Astr. Nachrichten, 217. kötet, 1922, 397. l.) és a perihéliummozgás tölem kozmikusnak nevezett részének meghatározásához (Szent István Akadémiában bemutatva 1927, megjelent a Stella Almanachban 1929). Meggondolásaim alapján *Gerold v. Gleich* végzett számításokat (I. Astr. Nachrichten, 230. kötet, 1927, 97. l.).

Hogy a szilárd kontinuumra vonatkozó eredmények, pl. csillaghalmazokra vagy akár az egész univerzumra alkalmazhatók, következik a csillagegyedeknek közel gömbalakjából s ennek ama közismert tulajdonságából, hogy *Newton*-féle attrakciója olyan, mintha a csillag egész tömege a középpontban volna koncentrálva. Az egyes csillagokat ennek következtében — gömbalakjuk megtartása mellett — kitágíthatjuk, míg felületeik érintkeznek s így quasi-kontinuumot alkotnak.

Említett munkámban csak a homogeneitás legegyszerűbb esetére támaszkodtam. Azonban különféle szempontokból szükséges és érdekes más sűrűségtörvényekre nézve is a belső gyorsulást

sulásokat explicite megállapítani, még pedig nem csupán a gömbre, hanem a két- és háromtengelyű ellipszoidra is. A rotációtól s következőleg a centrifugális gyorsulás-komponensektől eltekintünk. A lehetséges mozgások közül két határeset érdemel figyelmet, az átmérő- és a perifériamenti.

2. Jelölje: V = a potenciált belső pontra ;

ϱ = a vonzott pont távolságát a centrumtól, hová a koordináta rendszer kezdőpontját helyezzük ;

σ = a sűrűséget ϱ távolságban ;

R = a gömb külső határsugarát ;

f = a gravitációs állandót.

A belső potenciál gömb esetében írható :

$$V = 4\pi f \left[\frac{1}{\varrho_0} \int_0^{\varrho} \sigma \varrho^2 d\varrho + \int_{\varrho}^R \sigma \varrho d\varrho \right]. \dots\dots\dots (1)$$

Ha $\sigma = \text{const}$, akkor közvetlenül kapjuk :

$$V = 2\pi f \sigma \left(R^2 - \frac{1}{3} \varrho^2 \right) \dots\dots\dots (2)$$

Ebből az átmérőmenti mozgásra találjuk, hogy

$$\frac{\partial V}{\partial \varrho} V = \varrho'' = -\frac{4}{3} \pi f \sigma \varrho, \dots\dots\dots (3)$$

ha az időszerinti differenciálhányadost a függő változó fölé helyezett megfelelő számú jelzettel szimbolizáljuk. Ez az egyszerű harmonikus mozgás egyenlete. Megoldása :

$$\varrho = R \cos \left(2 \sqrt{\frac{\pi f \sigma}{3}} t \right) = R \cos \left(\frac{1}{R} \sqrt{f M} t \right), \dots\dots\dots (4)$$

ha az égitest össztömegét : $M = \frac{4}{3} \pi R^3 \sigma$ vezetjük be a sűrűség helyett.

A diaméter két végpontja közti mozgás időtartama (= fél periodus) :

$$T = \pi R \sqrt{\frac{R}{f M}}, \dots\dots\dots (5)$$

a perifériás mozgás periodusa ennek kétszerese. A Doppler-elv lehetővé teszi a $v = \frac{2\pi}{T}$ megállapítását. Ennélfogva, ha M -et közelítőleg becsüljük, a valódi R -t, ennek alapján a távolságot

lehet kiszámítani az (5)-ből $R = \left(\frac{4fM}{\nu^2}\right)^{\frac{1}{3}}$. Viszont a periodus következtetést enged a sűrűség törvényre.

3. Legyen a sűrűség törvénye :

$$\sigma = \kappa (b - \varrho) \dots\dots\dots (6)$$

A sűrűség a középpont felé növekszik. Legyen $\sigma_0 =$ a felületi sűrűség, $\sigma_m =$ a közepes v. átlagos sűrűség. Akkor :

$$\sigma_0 = \kappa (b - R),$$

$$M = \frac{4}{3} \pi R^3 \sigma_m.$$

Másrészt

$$M = \int_0^R 4\pi\varrho^2 \cdot \kappa (b - R) d\varrho = \pi\kappa R^3 \left(\frac{4}{3} b - R\right).$$

Következőleg

$$\sigma_m = \kappa \left(b - \frac{3}{4} R\right),$$

$$\kappa = \frac{4}{R} (\sigma_m - \sigma_0),$$

$$b = \frac{R}{4} \cdot \frac{(4\sigma_m - 3\sigma_0)}{(\sigma_m - \sigma_0)}.$$

Továbbá a felső potenciálra találjuk :

$$V = 4\pi f \kappa \left[\left(\frac{\varrho^3}{12} - \frac{b\varrho^2}{6}\right) + \left(\frac{bR^2}{2} - \frac{R^3}{3}\right) \right], \dots\dots\dots (7)$$

$$\frac{\partial V}{\partial \varrho} = \pi f \kappa \varrho \left(-\frac{4b}{3} + \varrho\right) = -A\varrho + B\varrho^2,$$

és az átmérőmenti mozgás egyenlete :

$$\varrho'' = -A\varrho + B\varrho^2 \dots\dots\dots (8)$$

Tehát

$$\varrho'^2 = -A\varrho^2 + \frac{2}{3} B\varrho^3 + AR^2 - \frac{2}{3} BR^3,$$

$$t = \int_0^R \frac{d\varrho}{\sqrt{2B} \sqrt{\varrho^3 - 2b\varrho^2 - R^3 + 2bR^2}} \dots\dots\dots (9)$$

első fajú elliptikus integrállal. $T = A \int_0^{\frac{\pi}{2}} \frac{d\varphi}{\sqrt{1 - R^2 \sin^2 \varphi}}$.

4. A Roche-féle sűrűségi törvény szerint

$$\sigma = \frac{\sigma_0}{1-\alpha} (1 - \alpha \varrho^2) = s_0 - \beta \varrho^2, \dots\dots\dots (10)$$

hol

$$s_0 = \frac{\sigma_0}{1-\alpha}, \quad \beta = s_0 \alpha = \frac{\sigma_0 \alpha}{1-\alpha}.$$

$$M = \frac{4\pi R^3}{3} \cdot \frac{\sigma_0}{1-\alpha} \left[1 - \frac{3\alpha}{5} R^2 \right].$$

Következõleg :

$$V = 4\pi f \left[\frac{\beta}{20} \varrho^4 - \frac{s_0}{6} \varrho^2 - \frac{\beta}{4} R^4 + \frac{s_0}{2} R^2 \right], \dots\dots\dots (11)$$

továbbá :

$$\frac{\partial V}{\partial \varrho} = \varrho'' = 4\pi f \left[\frac{\beta}{5} \varrho^3 - \frac{s_0}{3} \varrho \right] \dots\dots\dots (12)$$

$$\varrho'^2 = 2\pi f \left\{ \frac{\beta}{5} \varrho^4 - \frac{2s_0}{3} \varrho^2 - \frac{\beta}{5} R^4 + \frac{2s_0}{3} R^2 \right\}.$$

Következõleg :

$$t = \frac{1}{\sqrt{2\pi f}} \int_0^R \frac{d\varrho}{\sqrt{\frac{\beta}{5} (\varrho^4 - R^4) - \frac{2s_0}{3} (\varrho^2 - R^2)}} \dots\dots\dots (13)$$

elsõ fajú ell. integrál

$$(v) \quad T = A \int_0^{\frac{\pi}{2}} \frac{d\varphi}{\sqrt{1 - k^2 \sin^2 \varphi}}.$$

5. Nagyon érdekes és fontos a Laplace-féle sűrűségi törvény :

$$\sigma = \frac{G \sin \left(\mu \frac{\varrho}{R} \right)}{\frac{\varrho}{R}};$$

$$\sigma_0 = G \sin \mu = \text{felszíni sűrűség};$$

$$\sigma_c = G \mu = \text{(középp. sűr.)}; \dots\dots\dots (14)$$

$$\sigma_m = \frac{3G}{\mu^2} (\sin \mu - \mu \cos \mu) = \text{átl. sűr.}$$

Itt

$$M = \frac{4\pi R^3 G}{\mu^2} [\sin \mu - \mu \cos \mu].$$

$$V = \frac{4\pi f R^2 G}{\mu} \left[\frac{R}{\mu \varrho} \sin \left(\frac{\mu \varrho}{R} \right) - \cos \mu \right]$$

$$\frac{\partial V}{\partial \varrho} = \varrho'' = \frac{4\pi f R^3 G}{\mu^2} \frac{d}{d\varrho} \left[\frac{1}{\varrho} \sin \left(\frac{\mu \varrho}{R} \right) \right]$$

$$\varrho'^2 = A \frac{R}{\mu \varrho} \sin \frac{\mu \varrho}{R} + B \quad ; \quad \left\{ \begin{array}{l} B = -A \frac{\sin \mu}{\mu} \\ \text{mert } \varrho' = 0, \text{ ha } \varrho = R, \end{array} \right.$$

$$t = \int_{\varrho}^R \frac{d\varrho}{\sqrt{A \frac{R}{\mu \varrho} \sin \frac{\mu \varrho}{R} + B}}, \quad A = \frac{8\pi f R^2 G}{\mu}$$

$$\text{rève: } \frac{\mu \varrho}{R} = \kappa$$

$$t = \frac{R}{\mu} \int_{\frac{\mu \varrho}{R}}^{\mu} \frac{d\kappa}{\sqrt{A \left(\frac{\sin \kappa}{\kappa} - \frac{\sin \mu}{\mu} \right)}}$$

$$T = \frac{2R}{\mu \sqrt{A}} \int_0^{\mu} \frac{d\kappa}{\sqrt{\frac{\sin \kappa}{\kappa} - \frac{\sin \mu}{\mu}}}$$

Közelítéssel :

$$T = \frac{2\lambda}{\mu \sqrt{A}} \int_0^{\mu} \frac{d\kappa}{\sqrt{1 - \frac{\sin \mu}{\mu} \frac{\kappa^2}{6}}} = D \int_0^{\mu} \frac{d\kappa}{\sqrt{1 - \frac{\kappa^2}{\beta^2}}}, \quad \left\{ \begin{array}{l} 1 - \frac{\sin \mu}{\mu} = \beta^2 \\ \frac{2R}{\mu \sqrt{A}} = D \\ \frac{\mu}{\beta} = y \end{array} \right.$$

$$T = D \int_0^{\frac{\mu}{\beta}} \frac{dy}{\sqrt{1 - y^2}} = \text{arc sin } \frac{\mu}{\beta}$$

$$= \frac{2R}{\mu \sqrt{A}} \text{arc sin } \frac{\mu}{\beta} \rightarrow \frac{1}{\sqrt{2\pi f \mu G}} \text{arc sin } \frac{t}{\sqrt{1 - \frac{\sin \mu}{\mu}}}$$

6. Darwin-féle törvény :

$$\sigma = \frac{\alpha}{\varrho}; \quad \sigma_0 = \frac{\alpha}{R}; \quad \sigma_0 R = \alpha.$$

$$V = 4\pi f\alpha \left[R - \frac{1}{2}\varrho \right]$$

$$\frac{\partial V}{\partial \varrho} = -2\pi f\alpha = -2\pi f\sigma_0 R \text{ const.} = -\beta = \varrho''$$

$$\varrho'^2 = 2\beta (R - \varrho)$$

$$\varrho = R - \frac{1}{2}\beta t^2.$$

$$T = \sqrt{\frac{1}{\pi f\sigma_0}}.$$

***

7. Behatolás igen nagy magasságból az égitest felszínéig nem függ a belső sűrűségeloszlástól. A behatolás után érvényre jut a sűrűségeloszlás.

Nagy távolságból való esésnél:

$$r'' = -\frac{fM}{r^2}$$

$$r' = \sqrt{2fM \left(\frac{1}{r} - \frac{1}{h} \right)}$$

$$t = \frac{1}{2} \left[\arcsin \sqrt{1 - \frac{r}{h}} + \sqrt{\frac{r}{h} \left(1 - \frac{r}{h} \right)} \right] = \\ = \frac{1}{2} \left[\arccos \sqrt{\frac{r}{h}} + \sqrt{\frac{r}{h} \left(1 - \frac{r}{h} \right)} \right].$$

Ennélfogva az égitest felszínén, hol $r = R$

$$r' = v = 2R \sqrt{\frac{2}{3} \pi f \sigma_m}.$$

Van Maanen csillagjánál

$$\sigma_m = 400.000; \quad R = 0.007 R_\odot; \quad M = 0.14 M_\odot; \\ v = 11681 \text{ km sec}^{-1}; \quad v_\odot = 656 \text{ km sec}^{-1}.$$

Ha V. Maanen csillagjának sugara a $\odot$ -ével egyenlő volna, akkor $v = 1,668.720 \text{ km sec}^{-1}$, ami a fény terj. sebességének több mint ötszöröse. A δ felszínén $v = 11.2 \text{ km sec}^{-1}$.

8. *Ellipszoidos* eloszlásnál a viszonyok nem ilyen egyszerűek. A potenciál itt is külső és belső potenciálból adódik. Ellipszoid belsejében levő ponton át fektessünk konfokális ellipszoidot.

Az ellipszoid egyenlete: $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} + \frac{z^2}{c^2} = 1$, míg a konfokálisé:

$$\frac{x^2}{a^2 + \lambda} + \frac{y^2}{b^2 + \lambda} + \frac{z^2}{c^2 + \lambda} = 1.$$

Az utóbbi felületén levő pont magára erre az ellipszoidra nézve külső, míg a felületétől az abc ellipszoid felületéig terjedő ellipszoidos héjra nézve belső pont.

Az utóbbi potenciálja lesz:

$$V_1 = \pi abc \int_0^\infty \left(1 - \frac{x^2}{a^2 + \lambda} - \frac{y^2}{b^2 + \lambda} - \frac{z^2}{c^2 + \lambda}\right) \frac{\sigma d\lambda}{\sqrt{(a^2 + \lambda)(b^2 + \lambda)(c^2 + \lambda)}}.$$

A külső potenciál pedig:

$$V_2 = \pi abc \int_{\lambda_1}^\infty \left(1 - \frac{x^2}{a^2 + \lambda} - \frac{y^2}{b^2 + \lambda} - \frac{z^2}{c^2 + \lambda}\right) \frac{\sigma d\lambda}{\sqrt{(a^2 + \lambda)(b^2 + \lambda)(c^2 + \lambda)}}.$$

Úgy a V_1 -ben, mint a V_2 -ben a σ sűrűségtörvény λ függvényeképp fejezendő ki. A V_1 -ben csak az x^2, y^2, z^2 faktoraiként szereplő integrálok fognak új alakú konstansokat szolgáltatni. Ellenben V_2 -ben az integrálás után λ_1 helyébe az x^2, y^2, z^2 függvényeként kifejezett értéke helyettesítendő.

Minthogy

$$\varrho^2 = x^2 + y^2 + z^2,$$

a konfok. ellipszoid felhasználásával lesz:

$$\varrho^2 = \left(1 - \frac{y^2}{b^2 + \lambda} - \frac{z^2}{c^2 + \lambda}\right)(a^2 + \lambda) + y^2 + z^2,$$

vagy még:

$$\varrho^2 = \left(1 - \frac{z^2}{c^2 + \lambda} - \frac{x^2}{a^2 + \lambda}\right)(b^2 + \lambda) + z^2 + x^2,$$

$$\varrho^2 = \left(1 - \frac{x^2}{a^2 + \lambda} - \frac{y^2}{b^2 + \lambda}\right)(c^2 + \lambda) + x^2 + y^2.$$

Ha az ellipszoidrétegek még ezenkívül hasonló és hasonló fekvésű ellipszoidoktól vannak határolva, úgy

$$\frac{x^2}{a^2 + \lambda} + \frac{y^2}{b^2 + \lambda} + \frac{z^2}{c^2 + \lambda} = \Theta^2.$$

Az (yz) -síkkal való metszés ellipszisének egyenlete tehát

$$\frac{y^2}{b^2 + \lambda} + \frac{z^2}{c^2 + \lambda} = \theta^2 \text{ s í. t.}$$

Ennélfogva a ϱ^2 -értékek lesznek :

$$\varrho^2 = (1 - \Theta^2)(a^2 + \lambda) + y^2 + z^2,$$

$$\varrho^2 = (1 - \Theta^2)(b^2 + \lambda) + z^2 + x^2,$$

$$\varrho^2 = (1 - \Theta^2)(c^2 + \lambda) + x^2 + y^2.$$

Ezek a σ törvényébe a ϱ helyett bevezetendők, s az akként kifejezett σ kerül a V_2 -be. Interáció után a λ , ismét mint x^2, y^2, z^2 függvénye fejezendő ki.

Rotációs ellipszoid esetében legyen pl. $a^2 = b^2, a^2 > c^2$.

$$\text{Ekkor: } \frac{x^2 + y^2}{a^2} + \frac{z^2}{c^2} = 1; \quad \frac{x^2 + y^2}{a^2 + \lambda} + \frac{z^2}{c^2 + \lambda} = 1$$

$$\varrho^2 = \left(1 - \frac{z^2}{c^2 + \lambda}\right)(a^2 + \lambda) + z^2, \text{ (a } \varrho^2\text{-nek alsó egyenletéből).}$$

Legegyszerűbben alakul itt a Roche-féle törvény, mely csak ϱ^2 függvénye (38. l.): $\sigma = s_0 - \beta\varrho^2$.

A probléma elemi kvadratúrákra vezet a V -nél. Azonban a λ visszahelyettesítésénél rendkívül bonyolult kifejezések lépnek fel x, y, z -ben, úgy hogy V deriváltjai s következésképpen a mozgásegyenletek is igen bonyolultak. Ez egy későbbi vizsgálatnak lesz a tárgya.

Megjegyzés a változó görbületi sugárú világtér és a Hubble-féle fenomén összefüggéséhez.

Kivonat *Wodetzky József* r. tag 1936. nov. hó 27-én tartott előadásából.

Arthur Haas a «Kosmologische Probleme der Physik» (Leipzig, 1934) című nagy elterjedtségnek örvendő jeles könyvének 80. s köv. lapjain a változó görbületű *Riemann-féle* térre vonatkozó ú. n. *Friedmann-féle* differenciálegyenletekből von le következtetéseket, melyekhez néhány megjegyzést kell fűznöm.

Idézett helyen a *Friedmann-féle* egyenletek alakja:

$$\begin{aligned} \left(\frac{c}{R}\right)^2 + \left(\frac{R'}{R}\right)^2 + 2\frac{R''}{R} &= \lambda c^2 - \kappa p, \\ 3\left(\frac{c}{R}\right)^2 + 3\left(\frac{R'}{R}\right)^2 &= \lambda c^2 + \kappa\mu c^2, \end{aligned} \quad \dots\dots\dots (1)$$

hol R = a görbületi sugár, λ = az ú. n. kozmológiai állandó, c = a fénysebesség, p = a sugárzó nyomás, κ = az ú. n. gravitációs sugár, μ = a sűrűség.

Az előző egyenletekből következik:

$$\frac{R''}{R} = \frac{c^2}{6} (2\lambda - \kappa\mu) \dots\dots\dots (2)$$

Hubble megfigyelései szerint a távoli spirális ködöknél

$$R' = \alpha R, \dots\dots\dots (3)$$

hol $\alpha = 1.8 \cdot 10^{-17}$ cm sec⁻¹, a másodpercenkénti relatív távol-ságnövekedés.

Haas ezt a relációt idézett hely 82. lapjának (7) formulájában használja fel a (8) levezetésére, mely a további következtetései alapjául szolgál. Ha a *Hubble-féle* relációt a *Friedmann-féle* egyenletekbe bevezetjük, akkor ez annyit jelent, hogy a (3) az (1), ill. (2) partikuláris első integrálja. Ennélfogva következetesen nem csupán a (3) használandó fel, hanem ennek deriváltja és integrálja is.

A (3)-ból integrálással találjuk

$$R = R_0 e^{\alpha(t-t_0)}, \dots\dots\dots (4)$$

differenciálással pedig :

$$R'' = \alpha R' = \alpha^2 R = \alpha^2 R_0 e^{\alpha(t-t_0)}. \dots\dots\dots (5)$$

Ezek felhasználásával az (1)- és (2)-ből lesz :

$$\left. \begin{aligned} \frac{c^2}{R^2} + 3\alpha^2 &= \lambda c^2 - \kappa p; & \frac{c^2}{R_0^2} + 3\alpha^2 &= \lambda c^2 - \kappa p_0; \\ \frac{3c^2}{R^2} + 3\alpha^2 &= \lambda c^2 + \kappa \mu c^2. & \frac{3c^2}{R_0^2} + 3\alpha^2 &= \lambda c^2 + \kappa \mu_0 c^2. \end{aligned} \right\} \dots (6)$$

$$\frac{6\alpha^2}{c^2} = + 2\lambda - \kappa \left(\mu + \frac{3p}{c^2} \right), \dots\dots\dots (7)$$

továbbá

$$\mu + \frac{p}{c^2} = \frac{2}{\kappa R^2}, \quad \mu_0 + \frac{p_0}{c^2} = \frac{2}{\kappa R_0^2} \dots\dots (8)$$

Ha R a (4) által mint az idő függvénye van definiálva, akkor a (6), (7), (8) egyenletek már csak p , μ és R között adnak összefüggést. Ennélfogva az i. h. 82. l. (4) és (6) egyenletei nem alkalmazhatók, mert konstans R -ből indulnak ki. Megmarad az i. h. (5) egyenlet, mely a világegyetemben jelenlevő tömeg konstans voltát mondja ki :

$$\mu R^3 = \mu_0 R_0^3 \dots\dots\dots (9)$$

Ennek és a fenti (6) második egyenletének fölhasználásával találjuk, hogy :

$$\frac{3}{R^2} + \frac{3\alpha^2}{c^2} = \lambda + \frac{\kappa \mu_0 R_0^3}{R^3}, \dots\dots\dots (10)$$

mely helyes alakja a Haas-féle (8) egyenletnek (i. h. 82. l.). Hogy ez az utóbbi egyenlet nem lehet helyes, az abból is kitűnik, hogy a

$$\frac{3}{R^2} + \frac{3\alpha^2}{c^2} = \frac{1}{R_0^2} + \frac{2R_0}{R^3}$$

Haas-féle egyenlet, ha $R=R_0$ tesszük, $\frac{3\alpha^2}{c^2} = 0$ relációra vezet,

ami annyit jelent, hogy a Hubble-féle konstans $\alpha = 0$, vagyis R a világtér görbületi sugara maga is konstans. Következésképp az ehhez fűzött összes következtetések nem helytállóak. Ezt szembevetően igazolja a Haas-féle (10) egyenlet (i. h. 83. l.), mely az δ (8) egyenletéből R_0^2 -nel való szorzásból keletkezett. Ha az δ (10) egyenletében $q = 1$, azaz $R = R_0$ tesszük a jobb oldalon, úgy $R_0 = 0$ következik, ami fizikailag értelmetlen.

Viszont ha $q = 1$, úgy az $\frac{R}{R_0} = q$ definíció értelmében $R = R_0$

kellene lenni, s ha $R_0 = 0$, akkor ez annyit jelentene, hogy R örökké $= 0$ marad, azaz nem változik az idővel.

A Haas-féle (10) egyenlet szerint (i. h. 83. l.) :

$$R_0 = \frac{c}{\sqrt{3} \alpha q^2} \sqrt{q^3 - 3q + 2}.$$

Ha itt $q \rightarrow \infty$, úgy $R_0 = \frac{c}{\sqrt{3} \alpha}$, vagyis R csak úgy növekedhetik a végtelenig, ha a kezdeti $R_0 = \frac{c}{\sqrt{3} \alpha} \rightarrow 10^{27}$ cm; viszont, amint említettük, az eredeti Haas-féle (8) egyenletből $\alpha = 0$ következik, de ekkor $R_0 \rightarrow \infty$ volna.

Ha χ a (δ és φ mellett) a szférikus Riemann-féle tér harmadik szög-változója, úgy a fény számára az ú. n. vonalelemből [i. h. 76. l., (4)]

$$R^2 d\chi^2 = c^2 dt^2,$$

és variábilis R mellett

$$\chi^2 = c \int_{t_1}^{t_2} \frac{dt}{R},$$

[i. h. 85. l.(19)]. Haas itt ismét felhasználja az előbb kifogásolt (10) relációját. Helyesen itt is a mi (4) relációkat kell alkalmazni. Ekkor lesz :

$$\chi = \frac{c}{R_0} \int_{t_1}^{t_2} e^{-\alpha t} dt = \frac{c}{\alpha R_0} [e^{-\alpha t_1} - e^{-\alpha t_2}] = \frac{c}{\alpha} \left[\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right] \dots \quad (11)$$

R_2 maximuma $= \infty$, és ha $t_0 = 0$ kor $R_1 = R_0$, úgy χ maximuma $\chi \max = \frac{c}{\alpha R_0} = \frac{1 \cdot 7 \cdot 10^{27}}{R_0}$ cm. És minthogy χ maximuma másrészt $= 2\pi$, úgy a kezdeti görbületi sugár $R_0 = 2 \cdot 7 \cdot 10^{26}$ cm lehetne csak. Természetesen χ nem lehet ∞ , amint i. h. 90. l. a helytelen Haas-féle (10) egyenletből következik. Tehát nem áll a relativitással ellenkező következtetése sem Haasnak, hogy hozzánk bármilyen távolságból érkezhetik a fénysugár, ellenben tőlünk a távolodó spirális ködökre nem (i. h. 91).

A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA TAGJAI.¹

Elnök: Serédi Jusztinián.

Másodelnök: Viszota Gyula.

Főtitkár: Reiner János.

Igazgatótanács.

A Szent István-Társulat részéről :   A Szent István Akadémia részéről :

Gr. Zichy Aladár.

Takáts Ernő

Túri Béla

Erdősi Károly

Simon Ignác

Gr. Zichy János

Elnök

Másodelnök

Főtitkár

Szinnyei József

Mihályfi Ákos

Balanyi György

Várdai Béla

Papp Károly

A támogatók közül választott tagok :

Herceg Eszterházy Pál

Gr. Wenckheim Sándor

Sipőcz Jenő

Tiszteleti, külső és rendes tagok.

I. Hittudományi és bölcséleti osztály.

Osztályelnök : Pataky Arnold

Osztálytitkár : Takáts Ernő

Tiszteleti tagok:

Serédi Jusztinián

Mihályfi Ákos

Rendes tagok:

Nemes Imre

Huber Lipót

Tokody Ödön

Csárszky István

Margalits Ede

Strommer Viktorin

Pisztér Imre

Schütz Antal

¹ Az 1936. évi február 28-iki választás utáni állapotot tünteti fel.

Schermann Egyed	Tóth Kálmán
Hanauer A. István	Br. Brandenstein Béla
Bangha Béla	Kecskés Pál
Bitter Illés	Radó Polikárp
Madarász István	Erdey Ferenc
Trikál József	Török Mihály
Pataky Arnold	Takáts Ernő
Scheffler János	Padányi-Frank Antal
Martin Aurél	Somogyi József
Horváth Sándor	Petró József
Szentiványi Róbert	Felber Gyula
Hajós József	Szabó Vendel
Magdics Ignác	Balassa Brunó
Tóth Tihamér	Iványi János
Tower Vilmos	Schmidt Ferenc
Marczell Mihály	Noszlopi László
Czapik Gyula	Lippay Lajos
Kühár Flóris Ferenc	Ibrányi Ferenc
Várkonyi D. Hildebrand	Jánosi József
Aistleitner József	Szunyogh X. Ferenc
Mester János	

II. Történelem-, jog- és társadalomtudományok osztálya.

Osztályelnök : Döry Ferenc

Osztálytitkár : Balanyi György

Tiszteleti tagok.

Hóman Bálint

Reiner János

Külső tagok:

Heinrich Finke

Giuseppe Wilpert

Giovanni Pietro Kirsch

Enrico Josi

Giovanni Mercati

Rendes tagok:¹

Novák Lajos

Mohl Adolf

Zelliger Alajos

Matunák Mihály

Notter Antal

Erdélyi László

Ujházy László

Hanuy Ferenc

Horn Emil

Túri Béla

Gr. Mailáth József

Ernszt Sándor

¹ Tuka Béla megválasztott tag megszállott területen tartózkodik, ezért megválasztásának elfogadása tekintetében nem nyilatkozhatott.

Lukács József	Miskolczi István
Angyal Pál	Molnár Kálmán
Német Ambrus	Pezenhoffer Antal
Iványi Béla	Divéky Adorján
Dőry Ferenc	Szandtner Pál
Kiss Albin	Meszlényi Zoltán
Balanyi György	Mihályi Ernő
Balás Károly	Bozóky Géza
Sipos István	Szekfű Gyula
Holub József	Irk Albert
Heller Farkas	Friedreich Endre
Erdélyi Aladár	Czettler Jenő
Kenéz Béla	Meszlényi Antal
Lukinich Imre	Láng Nándor
Bajza József	Gerevich Tibor
Patek Ferenc	Szőnyi Ottó
Pethő Sándor	Gombos Ferenc Albin
Biró Vencel	Neubauer Gyula
Bártfai Szabó László	Pázmány Zoltán

III. Nyelvtudományi és szépirodalmi osztály.

Osztályelnök : Várdai Béla

Osztálytitkár : Pitroff Pál Ödön

Tiszteleti tagok:

Berzeviczy Albert

Badics Ferenc

Rendes tagok:

Zoltvány Irén

Szántay-Széman István

Szmida Viktor

Gulyás Pál

Kőrösi Albin

Pintér Jenő

Lévai Mihály

Perényi József

Bartha József

Horger Antal

Bán Aladár

Várdai Béla

Kincs István

Sík Sándor

Sziklay János

Szinnyey Ferenc

Demény Dezső

Zlinszky Aladár

Erdősi Károly

Harsányi Lajos

Auer István

Alszegehy Zsolt

Szinnyei József

Klemm Antal

Vargha Damján

Voinovich Géza

Gr. Vay Péter

Brisits Frigyes

Viszota Gyula

György Lajos

Gyulai Ágost	Eckhardt Sándor
Pitroff Pál Ödön	Gáspár Jenő
Birkás Géza	Koszó János
Schwartz Elemér	Pakocs Károly
Radványi Kálmán	Koltay-Kastner Jenő
Tordai Ányos	Timár Kálmán
Mécs László	Farkas Gyula
Kocsis László	Pais Dezső
Finta Sándor	Székely László

IV. Mennyiségtan- és természettudományi osztály.

Osztályelnök : Suták József

Osztálytitkár : Papp Károly

Tiszteleti tagok:

Suták József

Preisz Hugó.

Rendes tagok:

Székely Károly	Gimesy Nándor
Szarvasy Imre	Nékám Lajos
Plósz Béla	Tass Antal
Sárközy Pál	Herzog Ferenc
Vörös Cyrill	Vendl Aladár
Szabó Zoltán	Szabó József
Grosschmid Lajos	Kadič Ottokár
Rybár István	Skrop Ferenc
Tangl Károly	Weszelszky Gyula
Gróh Gyula	Dudich Endre
Szőkefalvi Nagy Gyula	Kenyeres Balázs
Papp Károly	Római Szentbirodalmi gr.
Wodetzky József	széki Teleki Pál
Marek József	Ábrahám A. Ambrus
Anderko Aurél	Éhik Gyula
Horusitzky Henrik	Br. Kétly László
László Gábor	Haltenberger Mihály
Bognár Cecil	Angehrn Tivadar
'Sigmond Elek	Vendl Miklós
Póór Ferenc	Mödlinger Gusztáv
Entz Géza	Fodor Ferenc
Marosi Arnold	Lóczy Lajos
Hüttl Dezső	Deseő Dezső
Oltay Károly	Zsivny Viktor
Rejtő Sándor	

A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA ÜLÉSEI.

Az I. osztálynak első felolvasó-ülése.

1936. évi január hó 24-én.

Tárgyai :

1. Jánosi József székfoglalója : Filozófiai megismerésünk határainak kérdése.
2. Pataky Arnold osztályelnök üdvözlő a székét elfoglalt tagot. Az üdvözlő beszédet a Beszédek és Méltatások rovata közli.

A II. osztálynak első felolvasó-ülése.

1936. évi január hó 31-én.

Tárgya :

Friedreich Endre r. tag : Adalékok br. Orczy Lőrinc életéhez.

A III. osztálynak első felolvasó-ülése.

1936. évi február hó 7-én.

Tárgyai :

1. Az elnöklésre felkért Viszota Gyula másodelnök elnöki megnyitójában megemlékezik az osztály nemrég elhunyt tagjáról, Jakubovich Emilről és méltatja Jakubovichnak a történetírás és a magyar nyelvészet terén szerzett kiváló érdemeit.
2. Brisits Frigyes r. tag : Berzsényi Dániel emlékezete. (Halálának 100 éves fordulója alkalmából.)
3. Várdai Béla r. tag : Szatmári képek.

A IV. osztálynak első felolvasó-ülése.

1936. évi február hó 21-én.

Tárgyai :

1. Szabó Zoltán r. tag : Linné és a «Systema Naturae» 200 éves emléke.
2. Suták József elnök a nagyon érdekes és tanulságos előadásért az osztály köszönetét fejezi ki.

Első együttes-ülés.

1936. évi február hó 28-án.

Elnök : Viszota Gyula másodelnök.

1. A főtitkár jelenti, hogy rendes tagnak jelöli az I. osztály : Szunyogh X. Ferencet 9 szóval egyhangúlag ;
« II. « Gombos Ferenc Albint 13 szóval egyhangúlag,
« « « Neubauer Gyulát 13 szóval egyhangúlag,
« « « Pázmány Zoltánt 9 szóval 4 ellen ;
a IV. « Zsivny Viktort 14 szóval 3 ellen,
Deseő Dezsőt 12 szóval 5 ellen.
2. Ezen bejelentés alapján az elnök elrendeli a titkos szavazást a tagválasztás céljából.

3. Az elnök a beadott szavazatok alapján megállapítja, hogy rendes tagnak megválasztották

- az I. osztályba: Szunyogh X. Ferencet 43 szavazattal 1 ellen;
 a II. „ Gombos Ferenc Albint 44 szavazattal egyhangúlag;
 „ „ „ Neubauer Gyulát 42 szavazattal 2 ellen,
 „ „ „ Pázmány Zoltánt 39 szavazattal 5 ellen;
 a IV. „ Deseő Dezsőt 41 szavazattal 1 ellen;
 „ „ „ Zsivny Viktort 40 szavazattal 4 ellen.

4. Az elnök a felsoroltakat az Akadémia rendes tagjainak jelenti ki. A választás eredményét megerősítés végett a hercegprimás Ő Főmagasságához terjeszti fel.

5. A főtítkár bejelenti, hogy a III. osztály 1936. évi február hó 14-én Várdai Béla osztály titkárát egyhangúlag elnökévé választotta, egyúttal a mai ülésen Pitroff Pált Ödön az osztály ugyancsak egyhangúlag a III. osztály titkárává választotta.

6. Az elnök a III. osztály megválasztott elnökét és titkárát melegen köszönti az Akadémia nevében.

7. Várdai Béla osztályelnök az üdvözlést hosszabb beszéddel köszöni meg, amelyet a Beszédek és Méltatások rovatában közlünk.

8. Elnök bejelenti, hogy Jakubovich Emil r. tag 1935. évi december hó 27-én Budapesten meghalt. Meleg szavakkal emlékezik meg elhunyt tagtársunknak nagyértékű és szép eredményeket termelt történelmi és nyelvészeti kutatásairól és tudományos irodalmi munkásságáról. — Az együttes-ülés az elhunyt emlékezetét jelen jegyzőkönyvben megörökíti. — Az elnökség részvétét fejezte ki az özvegynek és a Magyar Kir. Országos Levéltárnak.

9. Jakubovich Emilné megköszöni a férje, néh. Jakubovich Emil rendes tag halála alkalmával kifejezett részvétet.

10. A Szent István emlékezetére kiadandó munkálatok tárgyában az egyes osztályok még nem jutottak olyan megállapodásra, amelynek alapján az együttes-ülés érdemleges határozatot hozhatott volna.

11. Takáts Ernő osztálytitkár köszönetet mond azért az értesítésért, hogy a Szent István Akadémia Igazgató-Tanácsának hivatalból tagja lett és a Tudományos Társulatok és Intézmények Orsz. Szövetségébe az 1935—37. évkörre közgyűlési képviselői kiküldetést nyert.

12. Papp Károly osztálytitkár köszönete azért, hogy a Szent István Akadémia Igazgató-Tanácsába tagul választotta és a Tudományos Társulatok és Intézmények Orsz. Szövetségébe az 1935—37. évkörre közgyűlési képviselőül kiküldötte.

Az I. osztálynak második felolvasó-ülése.

1936. évi március hó 6-án.

Tárgyai:

1. Ibrányi Ferenc r. tag székfoglaló-előadása: A kamatvétel és a kapitalizmus a katolikus erkölcsstudomány világánál.

2. Az elnök a székét elfoglaló tagot üdvözi. Beszédét a Beszédek és Méltatások rovata közli.

A III. osztálynak második felolvasó-ülése.

1936. évi március hó 13-án.

Tárgyai:

1. Elnöki megnyitó. Lásd a Beszédek és Méltatások rovatát.

2. Farkas Gyula r. tag székfoglalója: A magyar irodalom Németországban.

3. A székét elfoglalt tagot az elnök melegen üdvözi. Beszédét a Beszédek és Méltatások rovata közli.

4. Vargha Damján r. tag előadása: 1. Magyarország és a ciszterciekről hol-

landul megjelent művének bemutatása. 2. Jelentés a jubiláris Szent Mór-Emlékkönyvről.

A II. osztálynak második felolvasó-ülése.

1936. évi március hó 20-án.

Tárgyai :

1. Kenéz Béla r. tag székfoglaló értekezése : Telepítés és Hitbizomány.
2. Dóry Ferenc osztályelnök meleg szavakkal üdvözlöi az előadót kijelentve, hogy dolgozatával, amelynek tárgyát épen a mai parlamenti tárgyalás elé vitt, Akadémiánkban székét elfoglalta. Amikor ennek alapján teljesjogú tagnak nyilvánítom, azt a kérést intézem hozzá, hogy további nagyértékű munkásságával támogassa Akadémiánkat.

A IV. osztálynak második felolvasó-ülése.

1936. évi április hó 3-án.

Tárgyai :

1. Gimesi Nándor r. tag : A plazma mozgások ultra mikroszkópiája. (Mozgóképekkel.)
2. Suták József elnök köszönetet mond az előadónak az érdekes és nagy fáradságot igénylő előkészülettel megtartott előadásért.

Második együttes-ülés.

1936. évi április hó 24-én.

Tárgyai :

1. Berzeviczy Albert tiszteleti-, Túri Béla és Körösi Albin, valamint Csicsáky Imre rendes tagok halálának bejelentése.
2. Az elnök megemlékezése az elhunyt tagokról, amelyet a Beszédek és Meltatások rovata közöl. Berzeviczy Albert, Túri Béla és Körösi Albin ravatalára az Akadémia koszorút helyezett. Részvétiratot intézett, Berzeviczy Albert halála alkalmából Magyar Tudományos Akadémiához, Túri Béla halála alkalmából az esztergomi főképtalanhoz, a Szent István-Társulathoz és a Keresztény Gazdasági Párthoz és Körösi Albin halála alkalmából a Kegyesitanítórendhez.
3. Prímási leirat a megválasztott tagok megerősítése tárgyában.
4. Az új tagok bejelentették, hogy a tagságot elfogadják.
5. Az esztergomi székesfőképtalan, gr. Zichy János a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt nevében, gr. Zichy Aladár és Erdősi Károly a Szent István-Társulat nevében köszönetet mond a Túri Béla rendes tag halála alkalmából kifejezett részvétért.
6. A Szent István emlékezetére irandó munkák ügyét az osztályok további megfontolás tárgyává kívánják tenni, azért az együttes-ülés érdemben nem határoz.

Az I. osztálynak harmadik felolvasó-ülése.

1936. évi május hó 8-án.

Tárgyai :

1. Iványi János r. tag székfoglalója : A zsoltárok theodiceája.
2. Az elnök a székét elfoglaló tagot üdvözlöi. Beszédét a Beszédek és Meltatások rovata közli.

A II. osztálynak harmadik felolvasó-ülése.

1936. évi május hó 15-én.

Tárgyai :

1. Tower Vilmosnak az I. osztály rendes tagjának, az osztály hozzájárulásával tartott előadása : Amit Napoleonról nem írtak meg életrajzírói.

2. Horváth Jenő vendég felolvasása : Fraknói és Karácsonyi püspökök szellemi öröksége.

A IV. osztálynak rendkívüli felolvasó-ülése.

1936. évi május hó 29-én.

Tárgyai :

1. Homorodi Anderko Aurél r. tag : A levegő meteorológiai állapota és a rádióvétel. (Vetített képekkel.)
2. Skrop Ferenc r. tag : További adatok a szíváramok ismeretéhez.
3. Súták József elnök hálás köszönetet mond a mindig lelkes előadóknak nagyértékű tanulmányaikért.

Rendkívüli együttes-ülés.

1936. évi június hó 19-én.

Tárgyai :

1. Reiner János főtitkár bejelenti, hogy a II. osztály Balanyi György osztálytitkár javaslata alapján indítványt tesz a Szent István Emlékezetének ünneplésére kiadandó munkálatok tárgyában.

Felemlíti, hogy az osztályban felmerült volt az a javaslat, hogy az Akadémia irassa meg Szent Istvánnak életrajzát, valamint hogy adja ki a Legendák újabb fordítását.

A III. osztály népszerű kiadások készítését hozta szóba, amelyet azonban épen úgy nem kíván határozat tárgyává tenni, mint az I. osztály azt a felmerült gondolatot, hogy önálló részletkérdések feldolgozásával járuljon a Szent István Akadémia az ünnepléshez.

A IV. osztály részéről Papp Károly osztálytitkár bejelenti, hogy az osztályban felmerült az az indítvány, hogy az Akadémia irassa meg a Szent István korabeli földrajzi viszonyokat tárgyaló, 4—6 ívre terjedő tanulmányt, s erre kérje fel Fodor Ferenc r. tagot. Fodor Ferenc a hozzáintézett kérdésre kijelentette, hogy a Szent István korabeli állapotáról a magyar földnek, az ósrajzi viszonyok, lakott és lakatlan területek eloszlása, a korabeli gyepük elhelyezkedése, az akkor fennállott városok települési földrajzi helyzetének megvilágítása és általában mindazon adatoknak térbeli feldolgozása, amelyeket erről a korról a magyar történeti kutatások számkunkra már feltártak, szükségesnek tartja s annak feldolgozásával hajlandó foglalkozni.

Marosi Arnold r. tag készségét jelentette ki arra, hogy Szent István és Székesfehérvár címén régészeti adatokkal kész lenne kimutatni, hogy Székesfehérvár Szent István alapítása, nagy művét, a székesfehérvári bazilikát ismertetné a most kezdődő ásatások alapján.

Ábrahám Ambrus és Nékám Lajos r. tagok kijelentették készségüket a Szent István korabeli zoológia és a Szent István korabeli közegészségi állapotokról kisebb tanulmányok írására.

Az együttes-ülés nagyobb munkálatok írását tartja célravezetőnek, azért a IV. osztály javaslatának csupán első pontját vette tárgyalás alá.

A tárgyalás eredményeképp a következő határozatot hozta : a Szent István emlékezetére, Balanyi György osztálytitkárnak, a II. osztály által elfogadott javaslata értelmében Gombos Albin r. tagnak nagyterjedelmű és nagyértékű forráskatalogusát adja ki, amely az Árpádkori magyar történelemre vonatkozó hazai és külföldi kútfők (írók, krónikák, oklevelek) olyan teljes felsorolásban tartalmazza, hogy nemcsak nálunk, hanem a külföldi irodalomban sem találjuk párját. Ezenkívül külön kiadványként terveveszi a Szent István korabeli földrajzi viszonyokat tárgyaló, több ívre terjedő tanulmány kiadását, amelynek megírására Fodor Ferenc r. tagot kéri fel.

Együttal a II. osztály javaslatára a Gombos-féle munka szerkesztésére, előadónul Balanyi György osztálytitkárt választja meg és kéri fel, aki azt elfogadja.

Viszota Gyula másodelnök készségét jelenti ki arra, hogy a munka nyomdai előállításának technikai részét ellenőrzi és tanácsával támogatja, amit az együttes-ülés köszönettel fogad.

2. A magyar kegyestanítórend köszönetet mond a Körösi Albin rendes tag halála alkalmából kifejezett részvétért és Pitroff Pál osztálytitkárnak elmondott búcsúbeszédéért.

3. A Szent István-Társulat elnöksége köszönetet mond a Túri Béla alelnök elhunytja alkalmából gyászülésen való megjelenésért.

4. Elnök bejelenti, hogy Poór Ferenc rendes tag Szegeden 1936. évi április hó 26-án meghalt. Tudományos érdemeinek méltatása után javasolja, hogy tudós társunk emlékezetét jelen ülés jegyzőkönyvében örökítsük meg és jelenti, hogy az elnökség a családnak és a szegedi egyetemnek részvétét fejezte ki.

5. A Magyar Kir. Földtani Intézet igazgatósága és tisztikara jelenti dr. iglói Szontagh Tamás elhúnytát. — Az Akadémia részvétét fejezi ki.

6. A Magyar Földrajzi Társaság és az elhunyt családja jelenti id. dr. Erdő-Harrach Béla halálát. — Az Akadémia részvétét fejezi ki.

7. Pázmány Zoltán r. tag véleményes jelentése a Magyar Királyi igazságügyminiszter úr által véleményezés céljából megküldött következő munkálat tárgyában: Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló római nemzetközi egyezmény (1931. évi XXIV. t.-c.) módosítása. — Az Akadémia hálás köszönetet mond a véleményes jelentésért.

A III. osztálynak harmadik felolvasó-ülése.

1936. évi október hó 2-án.

Tárgyai:

1. Elnöki megnyitó-beszéd, amelyet a Beszédek és Méltatások rovata közöl.
2. Székely László székfoglaló előadása: Költemények.
3. Elnök üdvözli a székét elfoglalt tagot. Beszéde a Beszédek és Méltatások rovatában.

A IV. osztálynak harmadik felolvasó-ülése.

1936. évi október hó 16-án.

Tárgyai:

1. Wodetzky József r. tag: Erőtér az égi testek belsejében.
2. Az elnök az előadónak megköszöni a magas színvonalon tartott előadását.

Harmadik együttes-ülés.

1936. évi november hó 6-án.

1. Viszota Gyula másodelnök bejelenti Piszter Imre és br. Kétly László halálát. Meleg szavakkal emlékezik meg az elhunyt tagok érdemeiről. Beszédét a Beszédek és Méltatások rovata közli. Javaslatára az együttes-ülés az elhunyt tagoknak emlékezetét jelen ülés jegyzőkönyvében megörökíti.

2. Az elnökség részvétét fejezte ki a Ciszterci-rendnek, br. Kétly László családjának és a budapesti tudományegyetem orvostudományi karának.

3. Köszönetek az előbbi pontban foglalt részvétkifejezésekért.

4. A Tudományos Egyesületek és Társulatok Szövetsége az Értesítő kiadási költségeire kiutalta a rendes évi 900 pengőt. — Az együttes-ülés köszönetét fejezi ki.

5. Elnök bejelenti, hogy az Akadémia elnöke, Ő Eminenciája az Akadémia XX. ünnepi-ülését 1936. évi december hó 13-ára kívánja kitűzteni s azt Budavár visszavétele 250. évfordulójának és XI. Ince pápa, valamint gróf Apponyi Albert emlékezetének ünneplésével kívánja egybekötni. Az ünnepi-ülés tárgysorozata a következő lenne:

1. Elnöki megnyitó-beszéd. Serédi Jusztinián bíbornok-hercegprímás, elnöktől.
2. Budavár visszafoglalása. Balanyi György osztálytitkártól.
3. XI. Ince pápa műve és a jelenkor. Bangha Béla S. J. rendes tagtól.
4. Gróf Apponyi Albert. Kenéz Béla rendes tagtól. — Az együttes-ülés hozzájárul.

6. Angehrn Tivadar S. J., r. tag saját költségén kiadott székfoglaló értekezésének 400 példányát ajándékozta Akadémiánknak. Az Akadémia az ajándékot hálás köszönettel fogadja és a kiadványt tagjainak megküldi.

7. Elnök jelenti, hogy Fraknoi Vilmos tiszteleti tag sírjára az Akadémia, mint minden évben, az idén is koszorút helyezett el Halottak napján.

8. A Magyar Kir. József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem jelenti dr. zágonyi Bodola Lajos halálát. — Az Akadémia részvétét fejezi ki.

9. A főtitkár bejelenti az üresedésben levő tagsági helyeket, amelyeket az Akadémia tagjaival elnöki körlevélben közölt.

10. A jövő évi ülésrendet az Akadémia megállapítja és ezt a tagokkal külön közli.

Ezt követi az I. osztálynak negyedik felolvasó-ülése.

Tárgya :

Poity Márton vendég előadása : A skolasztika és a protestantizmus szellemének találkozása.

A II. osztálynak negyedik felolvasó-ülése.

1936. évi november hó 13-án.

Tárgya :

Dr. Salacz Gábor vendég előadása : A magyar kultúrharc előzményei.

A III. osztálynak negyedik felolvasó-ülése.

1936. évi november hó 20-án.

Tárgyai :

1. Perényi József r. tag : Sajó Sándor drámái.
2. Brisits Frigyes r. tag : «A szép magyar.» (Részlet egy irodalomtörténetből.)

A IV. osztálynak negyedik felolvasó-ülése.

1936. évi november hó 27-én.

Tárgyai :

1. Kadiő Ottokár r. tag : A várhegyi pincebarlangok geológiai viszonyai.
2. Wodetzky József r. tag : a) Megjegyzés a változó görbületi sugarú világtér és a Hubble-féle fenomén összefüggéséhez ; b) A szygiák definíciójáról.

Negyedik együttes-ülés.

1936. évi december hó 11-én.

1. Várdai Béla osztályelnök : Egy elfeledett papköltő. Pályi Ede rendes tag emlékezete.

2. Vizsota másodelnök a következő szavakat intézi előadóhoz : Szemléltető és szép emlékből örököltette meg Pályi Ede életének és költészetének működését. A lelkesülten, szép magyar nyelven írt és előadott tanulmányáért fogadja az Akadémia nevében hálás köszönetünket.

BESZÉDEK ÉS MÉLTATÁSOK.

Viszota Gyula másodelnök beszéde 1936. évi április hó 24-én.

I.

Berzeviczy Albert t. tag, Kőrösi Albin, Túri Béla és Csiesáky Imre r. tagok halála alkalmából.

Szomorú kötelességet kell először is teljesítenem, amikor bejelentem az Akadémiánkat a közelmúltban ért veszteségeket. Három nagyérdemű tagtársunk húnyt el: Berzeviczy Albert a III. osztály tiszteleti, Kőrösi Albin a III. osztály rendes, Túri Béla a II. osztály rendes tagja.

Berzeviczy Albert félszázadnál tovább működött közéletünk, a magyar tudomány és irodalom terén. Tevékenysége közéleti, vezető állásánál fogva a nagy nyilvánosság előtt folyt le és úgyszólván mindannyiunk előtt ismeretes. Politikai pályafutásában még pártja keretében is meg tudta őrizni egyéni jellegét. Ha nemzetéről volt a szó, felszólalásában világosan és határozottan tanúságot tett magyar nemzeti érzéséről. Hányszor hallottuk, amint bölcs higgadtsággal rámutatott, mennyi igazságtalanságot követtek el hazánkkal szemben! Mindig ott volt ilyenkor a küzdők közt az első sorban. Tudós és képzett egyéniségének főjellemvonása az állandó, soha nem csökkenő munkakészség, szívós kitartás és nagy buzgóság. E téren például szolgálhat. Kötelességét a haza és tudomány iránt életének úgyszólván utolsó napjáig a legbuzgóbban teljesítette úgy is mint politikus, úgy mint akadémiai elnök és úgy is mint tudós. E nagy erényei miatt a legnagyobb tisztelettel adózunk nemes egyéniségének.

Kőrösi Albin, mint piarista középiskolai tanár, szerény körzetben ugyan, de nagy buzgalommal és sikerrel töltött el egy munkás életet. Írói tevékenységének tere a spanyol irodalom volt és e tekintetben elismert tekintélyre tett szert közzétett munkáival és értekezéseivel, úgyhogy irodalmunk egy buzgó és tudós spanyol irodalmi specialistát veszített el benne.

Túri Bélát életének és munkásságának delelőpontján szólította magához az Úr. Mindenképen szomorú veszteséget jelent nekünk halála, legelső sorban azért is, mert kedves egyéniségének varázsa alatt állottunk. Ha visszaidézzük lelki szemeink elé, előttünk van mindig derűs arca, tekintete, előzékeny modora és a cikkeiből, munkáiból kisugárzó finom érzése. Pedig a harc, kemény és állandó harc jutott neki osztályrészüln, amióta a katolikus ujságírás és publicisztika terére lépett. Mennyi fáradságába került, amíg a katolikus ujságírás számára méltó helyet vívott ki közéletünkben! Megnyerő modorával, alapos és sokoldalú tudásával, szónoki és írói készségével sikerült nemcsak ezt kivívnia, de ezenfelül elnyerte a vele szembenállók tiszteletét és megbecsülését is. Ilyen volt Túri Béla a kritikus is. Nem azt nézte, miben támadhatja meg az általa elemzett és ismertetett művet, hanem azt, mi teszi a művet becessé és ehhez fűzte finom elmeélen az esetleges bíráló megjegyzéseket. Különös figyelemmel kísérte a világeseményeket és ha kellett, rámutatott, mit és hogyan lehetne értékesíteni a haza javára. Kiváló szervező is volt, megértvén e munkájában is a haladó kor követelményeit. Mindezen tulajdonságai miatt lett egyénisége vonzó és a magyar publicisztika terén komoly tekintély.

Jelentem azt is, hogy Akadémiánk Berzeviczy Albert ravatalára koszorút helyezett el és kifejezte részvétét a M. T. Akadémiának, amelynek félszázadon át elnöke volt. Kőrösi Albin ravatalára Pitroff Pál tagtársunk, a III. osztály titkára tette le búcsúbeszéd kíséretében Akadémiánk koszorúját; azonkívül részvétünket fejeztük ki a kegyestanító rendnek. Túri Béla ravatalára szintén elhelyeztük koszorúnkat és részvétünket fejeztük ki az esztergomi érseki főkáptalannak, a Szent István-Társulatnak és a Keresztény Gazdasági Pártnak.

A *Szent István Akadémia* újabb halottai között időrendben első *Csicsáky Imre*, pápai kamarás, zombolyai ny. plébános. Eredeti költeményeiért és műfordításaiért (köztük Dante Paradisomának, XIII. Leo pápa összes költeményeinek műfordítása) már a Szent István-Társulat Irodalmi osztályának tagja volt, majd az ebből szervezett Szent István Akadémia III. osztályáé is. Budapesten élő unokaöccsétől, Szira Béla író és tanártól vett értesülés szerint 75 éves korában 1935 október 30-án halt meg és nov. 1-én temették el a román megszállás alatt levő Zsombolyán (a régi Torontálmegyében). Az általa alapított zombolyai Jesuleum, katolikus árvaházban felravatalozás után a község adományozta díszsírhelyen helyezték öröknyugalomra fényes segédlettel, nagy részvét mellett. Emlékét művei és jótékonyága egyaránt őrzik.

Javasolom, örökítsük meg emléküket e jegyzőkönyvünkben és hívjuk fel a II. és III. osztályt, gondoskodjanak emlékbeszéd megtartásáról.

II.

Piszer Imre és br. Kétly László halála alkalmából 1936. évi november hó 6-án.

Legutóbbi együttes-ülésünk óta a kérlelhetetlen halál két érdemes tagtársunkat ragadta ki az élők sorából: dr. Piszer Imrét, az I. osztály tagját életének 82-ik és csurgói dr. br. Kétly Lászlót, a IV. osztály tagját életének 64. évében.

Piszer Imre 1872-ben lépett a ciszterciták rendjébe, 1880-ban pappá szentelték s azóta haláláig egyik legbuzgóbb tagja volt rendjének, szolgálva a katolikus és magyar tanügyet. Már 1887-ben a ciszterciták budapesti hittudományi és tanárképző intézetének, a Bernardinumnak tanára, majd 1892-től—1915-ig igazgatója, 1916-tól pedig haláláig Szentgotthárdon a rend perjele. Fél századnál tovább hűséges szolgálja volt vallásának, rendjének, magyar hazájának és a magyar tudománynak. Írói munkássága az esztétika, a hittudomány és hittörténet terére terjedt. Első értekezései a *Religió* c. folyóiratban (A művészet és erkölcsiség, 1887—1891); a *Bölcsészleti Folyóiratban* (Vítás pontok a szép meghatározása körül, 1891), a szépművészetek valódi célja és feladata, 1893—4), a *Katolikus Szemlében* (A modern művészet, 1893; Szent Bernard és a képzőművészetek, 1897) jelentek meg. Forrásokon nyugvó és alapos készütséget eláruló e tanulmányainak köszönhetette, hogy a Szent István-Társulat tudományos és irodalmi osztálya csakhamar tagjává választotta.

Főműve Szent Bernát clairvauxi apát élete és művei c. két hatalmas kötetben 1899-ben jelent meg. E művét rendfőnöke felhívására írta a rend alapításának 800 éves évfordulójára. Pisztert nehéz feladat elé állította rendfőnökének megbízása, mert amikor hozzáfogott munkájához, épen akkor jelent meg Vacaudard francia tudós Szent Bernát életrajza. Választania kellett Piszternek: lefordítsa-e a francia művet vagy pedig az ő műve figyelembe vételével új, önálló életrajzot írjon. Piszter ez utóbbira határozta el magát. Az okok, amelyek ez elhatározásra bírták, mind helyesek, s ma méltán büszkélkedhetünk Piszter önálló, magyar szememben írt művében. Vajda Ödön zirci apát azt kívánta, hogy a készülő életrajz szigorú értelemben vett történeti munka legyen és az addig rendelkezésre álló forrásokat feldolgozza, azonkívül élvezhető olvasmány is legyen a nagyközönség számára. Ezeknek a követelményeknek Piszter hűségesen és kiválóan megfelelt. Művében méltó emléket állított a középkor híres és nagy clairvauxi apátjának.

Br. Kétly László, egyetemi tanulmányainak végezte után 1895-től beható kül- és belföldi klinikai gyakorlat után 1904 óta a Pázmány Péter tud. egyetem magán-, 1910 óta rendkívüli, 1914 óta rendes tanára a belgyógyászati diagnosztikai tanszéken, majd 1922 óta a II. sz. belgyógyászati klinika igazgatója, az 1927—8. és 1928—9. tanévekben az orvoskar dékánja volt. Pályafutása alatt a belgyógyászat és idegkörtan körében számottevő irodalmi munkásságot fejtett ki az *Orvosi Hetilap*, a *Budapesti Orvosi Ujság*, a *Magyar Orvosi Archivum*, a *Klinikai Füzetek*, az *Orvosképzés* c. magyar és a *Deutsches Archiv für Klin. Medicin*, a *Mitteilungen in den Grenzgebieten der Med. und Chirurgie*, az *Archiv für Dermatologie*, a *Wiener Klin.*

Wochenschrift, a Deutsche Zeitschrift für Nervenheilkunde és a Therapie der Gegenwart c. külföldi folyóiratokban. Nagyobb tanulmányai A Belgyógyászat Kézikönyvének VI. kötetében jelentek meg: Terjedő thrombosis; Agylágyulás; Encephalomalacia címen. Egyik szerkesztője volt a Magyar orvosi vademecumnak s ebben a bel- és ideggyógyászati cikke nagy részét ő írta meg, 1914-ben adta ki A belgyógyászati diagnosztika és vizsgáló módszerek kézikönyve I. kötetét. Akadémiánk e gazdag írói munkásságát azzal méltányolta, hogy 1930-ban rendes tagjai sorába választotta. Azóta A typhus abdominalis-ról írt újabb tanulmányával gyarapította a szakirodalmat, amelynek egész pályafutása alatt mindig buzgó és sikeres művelője volt.

Pataky Arnold az I. osztály elnökének üdvözlő beszédei.

I.

János József r. tagnak 1936. évi január hó 25-én tartott székfoglalója alkalmából.

Most megtartott székfoglaló felolvasásával Főtisztelendő Tagtárs úr a Szent István Akadémia teljesjogú tagjainak sorába lépett. Tagtárs úr immár közel másfél évtized óta áll a hittudomány és a bölcelet magyar művelőinek sorában. Tanulmányai legnagyobb részét a világnézeti kérdések terén mozognak, ezen a ma különösen korszerű területen; utolsó értekezése és most készülő nagy műve a hittudományi misztikához tartozik, székfoglalója pedig az ismeretelméletnek egyik legfontosabb problémáját fejtegeti: filozófiai megismerésünk határainak kérdését. A tárgynak szerencsés megválasztásáért és a mélyen szántó fejtegetésért különösen is köszönetet mondok, hiszen az ismeretelmélet minden bölceleti rendszernek legjellegzetesebb fejezete és ennek a kérdésnek a helyes vagy helytelen megoldása az egész bölceleti rendszerre reányomja a bélyegét. Örömmel üdvözlöm Főtisztelendőségedet a Szent István Akadémia tagjai között és további tudományos működésére az Isten bőséges áldását kívánom.

II.

Ibrányi Ferenc r. tagnak 1936. évi március hó 6-án tartott székfoglalója alkalmából.

Kedves Tagtárs! A mai nap a Te tudományos életednek egyik fontos emléknapjává lett. Örömmünneped ez Neked, de örömmünnepem nekem is. Amikor én pár szóval nem is megrajzolni, de vázolni akarom mindazt, ami Téged az I. osztály tagjává tett, régi kedves emlékek újulnak fel bennem. 1919-ben tanítványommá lettél az egyetemen, néhány hónap múlva már egyik legkedvesebb tanítványom voltál. Egy-két esztendővel később a szigorlataidat kíséreltem figyelemmel, mint tanár és mint dékán. Még egyetemi hallgató korodban pályádijat nyertél «A megismerés útján isteni Bölceség az őszövétségi szentkönyvekben» című dolgozatoddal, melynek tudományos értékét eléggé bizonyítja, hogy doktori értekezésül annak a munkának csak egy részét adtad be és a bírálók azt nagy dicsérettel fogadták el. Hogy nem érted el a sub auspiciis gubernatoris felavatást, annak nem Te voltál az oka. A Gondviselés útja azután Rómába vezetett; belémélyedhettél a bölceleti tudományokba. Hogy ezt minő sikerrel tetted, azt mutatják nemcsak a legnagyobb kitüntetések, melyeket szereztél, hanem most elhangzott székfoglaló felolvasásod is. Amikor felolvasásodhoz gratulálok és Akadémiánknak teljesjogú tagjává fogadlak, pápi, tanári és tudományos működésedre a jó Istennek bőséges áldását kívánom.

III.

Iványi János r. tagnak 1936. évi május hó 8-án tartott székfoglalója alkalmából.

Ezzel a ma megtartott értékes felolvasással a Szent István Akadémia teljes jogú tagjainak sorába léptél. Amikor az 1926—1927. tanévben a dékáni tisztelet viseltem, azt reméltem, hogy majd nekem jut az a szerencse, hogy tanári katedrába én iktassalak be. Nagyszabású irodalmi munkásságodat már akkor megismertem, amikor 1926-ban én voltam a kari referense a megüresedett ószövetségi tanszék betöltése ügyének. A körülmények nem engedték meg, hogy az az óhaj-tásom valóra váljék; tanszékedbe nem én, hanem utódom vezetett be Téged. Annál nagyobb az örömöm, hogy a Szent István Akadémia tagjainak sorába én iktathatlak be. Örömet csak fokozza az, hogy 1928 óta együtt dolgoztunk a szentírásfordító bizottságban. Alighogy elfoglaltad tanszékedet, azonnal beálltál az új szentírásfordítás nagy munkájába. Az ószövetségnek újabb történeti könyvei: Ezdrás, Nehemiás, Tóbiás, Judit, Eszter és a Makkabeusok könyvei, összesen 100 fejezet Reád várt a fordítással és a magyarázattal. Cenzora voltál számos olyan részletnek, amelyeket nem Te dolgoztál ki. A 3. kötetben az összes prófétai könyveknek tudományos cenzora és az ószövetség II. és III. kötetének jórésben egyházi cenzora is voltál. A Theologia folyóirat megszervezése és szerkesztése legnagyobb-részt a Te munkád. Ennek a nagy munkásságodnak méltó elismeréséül őszinte örömmel nyilvánították a Szent István Akadémia teljesjogú tagjának.

Várdai Béla, a III. osztály elnökének, elnöki és üdvözlő beszédei.

I.

1936. évi február 28-iki osztályelnöki választó-ülésem mondott beszéde, Vizota Gyula másodelnök üdvözlő szavaira.

Midőn egyhangú megválasztásomért köszönetet mondok, csüggeszt a fényes nevű elődökre gondolás, akiknek oldalán tíz éven át mint osztálytitkár voltam szerencsés működhetni, hiszen az ő fényes tulajdonságaik helyett nem hozhatok mást, mint érzületem, felfogásom megbízhatóságát, Akadémiánk szellemével összehangzását. Ebben való hűségemet annál könnyebb megígérnem, mert akarva sem tudnék más lenni. De hiszem, hogy kitűnő elődeim emléke: a tartalom súlyát a forma nemes szépségével egyesítő Négyesy Lászlóé, a költői dicsőség teljes fényében tőlünk elszállt Sajó Sándoré s a legnagyobb magyar emlékének hatalmas tudású kincstárnokáé, a másodelnöki tisztében azért a mi osztályunknak is megmaradt Vizota Gyuláé, egyúttal a buzdításnak, az erőtmerítésnek lesz forrása számomra.

Legyen szabad továbbá egyhangú megválasztásomat nemcsak a bizalom, hanem a kilátásba helyezett támogatás jelének is tekintenem kedves Tagtársaim részéről. Hogy nagy dolgokat tudnánk ezekben a bénító időkben létrehozni, ennek reménye önámítás volna. Ehhez a Pintér Jenő heroizmusa kellene. De legalább segítségük irodalmunknak ezt az egyik legbecsületesebb, leghelyesebb és legszükségesebb intézményét részünkről is átmenteni szerencsésebb, lendülőbb időkbe. Katolikus lelkülete időnkint irodalmilag is nyilvánításának lelki szükségletét az osztálynak bizonyára minden tagja érzi, s erre lehet-e méltóbb alkalom, mint egy-egy, körünkben tartott előadás, mely eredményesebb magvetés talán a hallgatóság egy-egy ismeretlenének lelkében, mint azt a legoptimistább felfogás mellett is remélni mernék!

Ezek a remények szolgáljanak magyarázatául annak, hogy az elnöki tisztelet gyaroltságom érzése mellett is vállalom. Bármikor érjen azonban a bizalom és támogatás megvonása, a következtetés levonása mindig készen fog találni. Addig igyekszem híven sáfárkodni a tőlünk elvehetetlen eszmei javakkal.

II.

Osztályelnöki megnyitó-beszéd 1936. évi március hó 13-án.

Mielőtt mai ülésünk tárgysorozatára térnénk, irodalmi életünk néhány utóbbi eseményét kívánom érinteni, melyek mellett Akadémiánk, s ennek éppen e III-ik, irodalmi osztálya, úgy vélem, nem mehet el szóltanul.

A mult hónapban ünnepelte a *Kisfaludy-Társaság*, ez a nemcsak a legrégibb, hanem bizonyára a művelt magyarság lelkéhez mindenha legközelebb állott irodalmi társaság, fennállásának 100 éves jubileumát. Nemcsak fényes multja kieszlet tiszteletre, hogy nevezetesen a költészet, műelmélet és műbírálat újgyszólván minden jelesét magáéinak mondhatta egy-egy időszakban, s hogy a nemzet számára felfedezettjei élén nem kisebb nevek ragyognak, mint Arany és Madách, hanem az a tény is, hogy a művelt közönség irodalmi közfelfogását a mult század folyamán nagyértékű kiadványaival jórészt a Kisfaludy-Társaság alakította ki. E folyamat fő mozzanatai: a népnemzeti és művészi összhangba hozása, a művészet és erkölcs viszonyának tisztázása, a hagyomány és haladás elvének összeegyeztetése; a jelen században pedig, Trianon után, a magyar szellem integritásának, a nemzeti lélek egységének, a magyar szellem s vele a magyar jövő folytonosságának hirdetése és táplálása. El kell ismernünk: ahogy a Kisfaludy-Társaság mind a gyakorlatban, mind az elméletben a művészet és erkölcs viszonyát tekintette, védte és érvényesítette, abban benne van, jól felfogva, irányunk igazolása is.

Százéves multjának néhány tanulsága számunkra is szól. Az egyik: hogy bármely nemes szellemnek, így a katolikumnak is irodalmilag életképes érvényesítése sohasem történhetik meg a művészinak sérelmével. A másik, hogy katolikus szellemű irodalom címén is csak magyar lelkű, zamatú irodalmat kell csinálnunk, ha nem akarunk elveszni az idegent majmolás végzetes és lealázó útvesztőjében.

De fűzik Akadémiánknak éppen ezt az osztályát a Kisfaludy-Társasághoz személyes kapcsolatok is. Elnöke, Berzeviczy Albert, tiszteleti tagunk; másodelnöke, Voinovich Géza tagtársunk; osztályelnökeink közül a Kisfaludy-Társaság tagjai voltak Négyesy László és Sajó Sándor. Jelenlegi tagjaink sorából Kisfaludysták még az elméletírók közül Pintér Jenő és Szinnyei Ferenc; katolikus szellemű költőink közül pedig Sik Sándor s legújabban Harsányi Lajos, aminthogy régen is helyet kaptak tagjai közt a katolikus szellemnek oly kiváló képviselői, mint Ipolyi Arnold, Tárkányi Béla és Jánosi Gusztáv. Nem sok intézményünk van, amelyek multja annyira a magyar dicsőséget jelentené szellemi téren, mint a Kisfaludy-Társaságé. Legjobban megközelíti nálunk azt, ami a francia ember számára az *Accadémie Française*. Várjon rá új századában még fényesebb jövőndő!

* * *

Egy hete ünnepelte az író- és hírlapíró-társadalom valláskülönbőség nélkül egyik Nesztorunk, *Sziklay János* 60 éves írói jubileumát. Akadémiánk részéről ez alkalommal Viszota Gyula másodelnök köszöntötte. Tíz évvel ezelőtt, az Országos Pázmány Egyesület rendezésében csak katolikus intézményeink emlékeztek meg félszázados írói működéséről. Hogy ezúttal ünneplése általános jellegűvé nőtt, ez érdemessége mindenfelől méltánylásának szép bizonyága. A veszprémi születésű Sziklay mindig tiszta költészetet nyújtott nemzete ifjúságának s a felnőtteknek egyaránt, a maga lelke nemességét, optimizmusát öntve leleményes meséjű történetei alakjaiba, a balatoni tájak és levegő költőiségével övezve őket. Mint lírikus a családi érzésnek s ugyancsak a balatoni hangulatoknak, történeti patinának volt szívhöz szóló kifejezője. Mindezek mellett a katolikus gondolat fáradhatatlan ujságíró harcosa s a Balaton-kultusznak egyik megteremtője. A Gondviselés kegyelméből ezen a jubileumán is mint ajándékozó állhatott nemzete elé: *Magyar végrezet* című, részleteiben éppen nálunk bemutatott drámai költeményével. A magyar mult megrendítő és felemelő mozzanatainak megjelenítése után e mű egy boldog magyar jövő

viziójával zárul, úgyhogy ilykép a legidősezerűbb művek egyike. Bár méltatnák a katolikus közönségnek is széles rétegei felkarolására, az öröm verőfényébe vonván így a 80-ik évéhez elérkezett katolikus poéta életrajzát!

* * *

S végre: tegyünk cipruságat egy friss sírra: a katolikus szellemű költészetnek értékes reménysége, a 25 éves franciskánus poéta, a néhány hete elhunyt *Tóth Ede* nyugszik benne. A gyermek- és ifjúkor bájos emlékeiről vidorán daloló versekkel indult meg költői útján, hogy csakhamar a betegséggel viaskodás, az élettel leszámolás hangjává boruljon költészete, a magyar költészet nagy szenvedőire: Csokonaira, Reviczkyre emlékeztetve. Erős hite ennek az időszakának is fennszárnyalást adott; Tóth Ede, véletlenül egy fényes és boldogtalan névnek földi értelemben ugyancsak balsorsú viselője, dalaiban nemcsak örvideni, hanem szenvedni is az igazi katolikus lélek erejével tudott. Az édesanyjai szeretet után visszavárgás is ott volt mindvégig költészetének motívumai közt. Versei megérdemelnék a Katholikus Szemle, Élet s egyéb orgánunk lapjairól, valamint kéziratokból egy emlékkötetbe összegyűjtését.

III.

Elnöki megnyitó-beszéd 1936. évi október hó 2-án.

A nyári szünet elteltével, márciusi ülésünk után ma újból összegyűlvén, a megjelent tagtársakat és kedves vendégeinket szívesen köszöntöm. Első kötelességünk az emlékező kegyelet kifejezését érzem ama veszteségek fölött, melyek azóta, sőt legutóbbi ülésünket megelőzőleg is értek bennünket. Mert már a mult évi szept. 28-ikán elhunyt 76-ik évében a torontálmegeyi Zsombolyán, mint e hely nyugalmazott plébánosa, az érdemes katolikus költő és műfordító, már a Szent István-Társulat régi irodalmi osztályának is tagja, *Csicsáky Imre* tagtársunk. A mult évszázad 80-as éveiben, a materializmus virágkorában, mikor — egyik versének kifejezése szerint — «üresek a templomok s az imádkozó hívőknek csak résztvevő mosoly jár ki», zendítette meg a Pály Edékkal együtt ő is az eszményeket, a magasságokat: Istent kereső lantját s csakhamar műfordítói irodalmunknak is értékes szolgálatokat tett. Nemcsak olasz, francia, angol és német költőkötől fordított szépen kisebb remekeket, hanem Dante *Paradiso*-jából is beces kommentárokkal kíséret hét éneket, de a mű többi részeiből is sok részletet Dante-tanulmányaiba foglalva. Világosan, de nem a kellő költőiséggel fordított. Első teljes Dante fordítónk, Szász Károly mégis jobbnak ítélte fordítását, mint a másik délvidéki papi Dante-fordító, Angyal-Engels János temesvári kanonok *Inferno*-fordítását. Átültette XIII. Leo összes költeményeit is, még pedig másik fordítójuk, Greksa Kázmér magyaros formáival szemben teljes formahűséggel, kellemes könnyedséggel. Tizenkét Dante-tanulmányja többjéről kiváló dantológusunk, Kaposi József kimutatja, hogy jórészt fordítások az eredeti megnevezése nélkül, megbélyegző szavaival azonban alighanem túlzott, hiszen az afféle eljárás, mikor közismert témákról, forrásokról van szó, átlátszóságánál fogva inkább naivságszámba megy, s — mint ez az eset is mutatja — a sarokig sem lehet eljutni vele. Élete főműve, büszkesége egy jótékony-sági intézmény, a zombolyai Jesuleum, a Szent keresztől nevezett irgalmas nővérek gondozására bízott árvaház volt. Lelke fájdalmára ez alkotása lassú szétzúllását kellett a román megszállás alatt megélnie. Koporsója felett a temesvári Arany János-Társaság nevében is hangzott el beszéd, így hát a magyar irodalomnak is volt búcsú-szava e magos törekvésű munkásától.

Március 22-ikén hunyt el osztályunknak két évtizeden át tiszteleti tagja, *Berzeviczy Albert* 83 éves korában. Fényes tehetsége, nagyszerűen szabályozott akaratereje hatalmas munkásság kifejtésére képesítette, nemcsak mint a politikai és irodalmi közpálya ékesszavú, mindig formás szónokát, hanem mint a történetírás művészet- és irodalomtörténet művelőjét is, hosszú pályáján mindvégig. Korának

léhaságától ment tiszta jellem volt, aki mindent komolyan vett, s ahová odaállott, azt példaadóan támogatta is. Előadója volt Akadémiánk egyik ünnepi ülésének is. A hatalom emberéből megcsönkült nemzete egyik elismert tekintélyű szószólója lett a világ népei előtt; olasz kapcsolataink kiéptítése körüli érdemei még a háború előtti időbe visszanyúlhatnak. A vörös idők megrendítő élményei, a gyűjtőfogház pribékjeinek kezéből valami csodaszerűséggel szabadulása az egyszerre végig nyitva talált ajtókon át, amilyen formán az Péter apostollal történt, a liberális idők emberéből kivirágoztatták katolikumát, s erről nemcsak ott a sárosmegyei Berzevicén tett tanúságot, mint példás életű, a szentségekhez járuló kegyúr, hanem mint a katolikus nagygyűlések szónoka, országos nyilvánosság előtt is. Élete utolsó évében is készségesen élére állt az érdemes régi katolikus írónk s tagtársunk, Sziklay János megsegítésére alakult bizottságnak, s ahogy meghalt, s ahogy temetkezett, abban is példát adott. Az Istennel minden számadását idején rendbe hozó szép halállal kripte életét; sirját pedig szüleinek a berzeicei templomkert obeliszkje alatt levő kriptájába nemcsak családi érzésétől, hanem törhetlen magyarságától is vezetve kívánta, mert hirdetni akarta haló poraiban is annak a földnek most és mindenkor a magyar hazához tartozását. Próféta tudott lenni hazájában: szülőföldje, Sáros, szemefényűl tekintette, dalba is foglalta, mely a megye másik nemes opáljának mondja a világhírű vörösvágási mellett. Amíg csak az eszmények hű és becses szolgálata nem vesztí értékét, biztosra vehetjük művei által is őrzött emléke fennmaradását.

II. Rákóczi Ferenc, majd Széchenyi István halála napján, április 8-ikán hagyott el örökre bennünket 76 éves korában kegyes tanítórendi társunk, a Szent István-Társulat irodalmi osztályának már a millenniumkor tagja: *Kőrösi Albin*. Spanyol irodalmi tanulmányaival, műfordításaival mint hispanológus a külföldre is eljutó hírt szerzett magának. Élete művere a koronát a Szent István Könyvek közt megjelent 28 éves spanyol irodalomtörténetével tette föl. A legszebb magyar könyvek egyike ez idegen nemzet irodalmáról. Az óriási anyag közvetlen ismeretével szépprózai előadást egyesít. Lelkesülése nem rontja meg ítéletét, ellenben frissen tartja műérzékét, ami nemcsak tárgyalásában, hanem a bőségesen elhintett szép műfordításokban is kifejezésre jut. Akadémiánkban bemutatott Cervantes-tanulmányai a költő hazájában is elismerésre találtak. Lelkesült, készséges, szeretreméltó egyéniség volt, merő ellentéte a tudós gőgnek és szárazságnak. Osztályunk körében többször töltötte be színes lendülettel, mindenki tetszésére a korelnöki tisztet; egyáltalán egyike volt azoknak, akik ezt az intézményt őszintén és híven szerették. Áldó kegyelettel őrizzük emlékét, az ő szellemében kívánva jobb jövőt annak a népnek, amellyel annyit foglalkozott.

Akadémiánk I. osztályának volt ugyan tagja Clairveauxi szent Bernát kitűnő életrajzírója, a június 17-ikén ugyancsak 76 éves korában elhunyt ciszterci perjel, *Piszer Imre*, érdemes esztétikai dolgozatai azonban annyira belélesnek munkakörünkbe, hogy elmúlása a mi veszteségünk is. A jezsuita esztétikus, Jungmann József álláspontját tette bennünk magáévá, mely a dolgok szépségét nem azok igazságával, hanem jóságával méri. Műélvezetté bennünk a műben érvényesülő nemes etika felismerése lesz. Az esztétika főfeladatának a szenzualista felfogás elleni küzdelmet vallotta, s ha nem emelkedett is a művészet autonómiájának álláspontjáiig, mely pedig kellőképp értve és gyakorolva az erkölcs garanciája is, bizonyára függetlenebbnek látta és kívánta azt, mint azok a művészetet az érzékiség szolgálatába alacsonyító, a testi kéjt esztétikai élvezetnek hirdető hedonisták, akik ellen harcolt.

Mіндеzen veszteségeink fájó tudatát enyhítheti némiképp, hogy egytől-egyig a Gondviselés ajándékából szép, hosszú életpályát megfutott tagtársaink részéről értek bennünket. De vigasztalódhatunk, katolikus szellemű irodalmunk néhány legújabb örvenkedéjére tekintve is.

Igy megjelent az Actio Catholica kiadásában, gróf Zichy Gyula kalocsai érsek

úr bőkezűségéből, Alszegey Zsolt tagtársunk szerkesztésében egy 6 kötetre tervezett katolikus világnézetű magyar irodalomtörténet egyik kötete, a XVII. század irodalmáról, éppen a szerkesztő tollából. A Szent István Könyvek során gondoskodás történvén már a nagyközönségnek szánt katolikus szellemű magyar irodalomtörténetről két módon is, most igen helyesen indult meg tehát egy tudományos igényeknek megfelelő. Reméljük, hogy ez a tudományos jelleg a felfogás mélyülésében, a megvilágítások helyesülésében fog érvényesülni a különböző szerzők tollából kikerülő köteteken végig s nem jelentéktelenségek összehordásában, mert ez inkább tudakosság, mint igazi tudomány volna. A megjelent kötetben az ellenreformáció századának korpé és fő irodalmi jelenségei szépen és helyesen domborodnak ki.

A katolikus szellemű költészetnek is van két értékes, új jelensége. Egyik az esztergomi papköltő, Városi István Vérzik a harangok nyelve c. új verskötete. Városi szárnyaló ihletű, magát nagyobb lélektetű versekben kifejező katolikus költőink egyike, aki költészetével, bár a szimbolikus kifejezés tökéletességét is megszerezte, a kifejezettség igazi s nem az apránként kitalálás kétes élvezetét akarja nyújtani olvasóinak. Nem szíveteli el magát elefántcsonttoronyban, hanem vannak erős, igaz hangjai kora jajsza számára is. Új kötete szép haladást jelent; bár a szóhoz jutás bőségesebb feltételeit is megkapná eléggé inséges katolikus szép-irodalmi viszonyaink közt!

A vasi tájak Berzsenyi-hagyománya szólal meg finoman újra a hegyfalusi pap, *Rozman József* közvetlen, gondos formájú költészetében. Egyik tagja ő annak a nem is kisszámú gárdának, mely irodalmunkat azon a tájon katolikus szellemben műveli. *Keresztes hősök* c. verskötetén kívül nemrég egy novellakötetet is adott ki, melynek már címe is (*Boldogok a békességesekek*) világosan utal a szerző evangéliumi egyéniségére.

S ezzel el is értünk mai ülésünk tárgysorához. Megnyitom az ülést, felkérem az ugyancsak arról a vidékről hozzánk érkezett tagtársunkat, főtitst. Székely László urat, székfoglaló versei bemutatására.

IV.

Üdvözlő-beszéd Farkas Gyula r. tagnak székfoglalója alkalmából 1936 március 13-án.

Akadémiánk Önt mint a szellemtörténeti irányú magyar irodalomtudomány egyik legkiválóbb művelőjét választotta ezeltől két évvel III. osztályunk tagjai közé. Ennek az iránynak három ága: az eszmetörténeti, a stílustörténeti és ethnografiai közül Ön»jórészt az utóbbihoz csatlakozott, mely a táj, faj, osztály, nemzedékek és vallás hatásaiban látja és vizsgálja az írói egyéniség és irodalmi élet formáló erőit. A vallási tényező itt nem a felekezeti szempontok bevitelét jelenti, hanem a hitbeli megoszlás által tagadhatlanul keletkezett szellemi különféleségek indokolt vizsgálatát. Ha ez a Tainizmusban gyökerező német irány inkább vizsgálja is az irodalmi életet, mint a műveket, inkább az embert, mint a költőt, megkapó, eddig akárhányszor alig észrevett szempontjaival becses szolgáltatokat tehet a szorosán vett irodalomtörténetnek és esztétikai vizsgálatának is.

Ezt a módszert Tagtársunk egyre szerencsésebben, sikerebben alkalmazta műveiben, előbb a magyar romantika létrejöttének kérdésére, majd a reformkor, a «fiatal Magyarország» írói nemzedékszemléletére, végül irodalmunk egész történetére is, ezúttal már — a szellemtörténeti irányzat legkiválóbb magyar művelőjének hatása alatt — a szellemi irányok, társadalmi feltételek vizsgálatát sikerült írói arcképekkel kapcsolva egybe. Mind a három művében érvényesült munkásságának két fő hatóereje: az emberi dokumentumok után búvárkodásának gazdagsága és finomsága, ezúton pompás elevenségű képekhez eljutása, másfelől előadásának a kitaposottságtól távoljáró, friss, szuggesztív ereje.

Mindez azonban csak az egyik fele érdemeinek. A másikat így jelölhetjük

meg: ifjabb irodalomtörténészeink közt nincs egy sem, aki — talán egykori elnökünk, Négyesy László példaadására — oly fokozottan átérezte volna, hogy helyzetünk, nyelvünk elszigeteltsége miatt a magyar gondolat diadalmas útja érdekében nemcsak fordításokra, hanem személyes kapcsolatokra is szükség van, mint éppen a berlini egyetemen a magyar nyelv és irodalom tanára, a berlini magyar tudományos intézet igazgatója, Farkas Gyula. S átérezvén ezt, derekasan, eredményesen cselekedett is: nagykövete lett a magyar gondolatnak, a magyar irodalomnak egy méltatlan sorsából kiemelkedésre nekünk is példát mutató nagy nemzet körében. Azt se feledjük: az elszakított Felvidék magyarságát a 20-as években hosszú időn át a Farkas Gyula alapította berlini Voggenreiter Verlag kötetei táplálták, úttörését jelentve a magyar gondolatnak a művelt Nyugat és az elragadott honi terület felé egyaránt. Hogy működésének ez a része mennyire lelkené egy darabja, mi sem bizonyítja jobban, minthogy, ime, igen érdekes, alap gondolatával mindnyájunk lelkéhez szólott székfoglalóját is ebből a körből merítette. Ez örömünkre és büszkeségünkre van.

Mindezen érdemei alapján, kedves Tagtársunk, méltón foglal helyet a Szent István Akadémia tagjai közt. Katolikus érzülete, világfelfogása hozta közénk, ebből a világfelfogásból nem csinált titkot műveiben sem, mint olyan, akit velünk együtt az a meggyőződés vezérel, hogy ez a világfelfogás, kellőképp érvényesítve, nem deklarázifikáló pártállás, hanem éppen a becsületes keresés és igazmondás záloga. Sőt ennél is többé: a gazdag, színes, a leghelyesebb utat, a legigazabb megoldásokat mind jobban megközelítő továbbfejlődésé. Ingres híres mondásával: *C'est la probité de l'art* — ez a művészet, jelen esetben a tudomány becsületességének biztosítéka.

Mídon most elhangzott székfoglalója alapján a Szent István Akadémia teljes jogú tagjának fogadom, azzal a biztos reménnyel teszem, hogy munkásságának a katolikummal való elváhatlan kapcsolata kifejezésre fog jutni a Szent István Akadémiához való hűségben, célkitűzései támogatásában is.

V.

Székely László r. tag székfoglalója alkalmából 1936. évi október hó 2-án.

Te most elérkeztlé életednek ahhoz az állomásához, amelyen — azt hiszem — szívesen állasz meg egy kis időre: a Szent István Akadémia teljes jogú tagjai közé beiktatásodhoz. Most bizonyára elnézelődöl magadban; engedd meg, hogy mi is azt tegyük eddigi írói életműved fölött. Mert Te a lelkekre hatásnak nemcsak az egyházi szónoklat eszközével vagy a művésze, hanem Istenadta költői tehetségeddel is. S éppen ez utóbbi terén kifejtett becses munkásságod az, melyért ritka egyhangúsággal Akadémiánk tagjai közé választottunk. Mert a Szent István Akadémia, ha a tudományos irodalom katolikus szellemű művelőit akarja is elsősorban maga közé gyűjteni, mégis — igen helyesen — úgy véli, hogy kell koszorújának lennie azok számára is, akik a katolikus szellemnek a művészet, a költészet eszközeivel ihletett kifejezői, talán nagyobb körre is hatóan, mint amazok. De indokolt java katolikus költőinknek, szépíróinknak köztünk helyetfoglalása azért is, mert viszonyaink közt ők kiemelők elismerést, méltánylást, mondhatnám: fémjelzést elsősorban ettől a fórumtól várhatnak.

Te eddig megjelent négy verskötetteddel (*A szirtnek álma van, A parton ülök panasza, És a mi lelkünk nyughatatlan, Énekek éneke*) szépen virágzó katolikus líránknak egyik értékes, mélységet finomsággal és nemességgel egyesítő jelensége vagy. Nem harsonázó szavú, hanem halk, bensőséges poéta, szemlélődő lélek, aki elsősorban a maga belső eseményeiből, élményeiből merít. Előterben nálad az eszme van, de átértzett, az átéltséget lehellő, tehát valóban költői előadásban, mely éppen finom egyszerűségében kendőzések nélkül is megkapó. Van együttérző, hangotadó szíved az élet sötét oldalai, szociális sebei számára is, mégis költészeted mindenek-

felett az Isten útján járó katolikus lélek diadalmas, szép kifejezése. A vergődések, vívódások ebbe a költészetbe nem is mint a magad kínzó, megoldatlan problémái, hanem mint korod megértő átérzése, a lelkek javán csüggyő lelkipásztor remegése kerülnek. Boldog költő vagy; költészetteddel nem kell a magad sebét gyógyítanod, inkább írul kínálad azt szerető testvérkép a szenvedők felé.

A hagyomány alapján állsz, de nyitott szemmel, megértéssel és felhasználással minden iránt, ami a jelenben igazi fejlődést jelent. Ura vagy a kifejezésnek, a maguk helyén a modern kifejezőeszközöknek is; mestere a külső és belső kompozíciónak, érvényesítője s nem szétrombolója a versformának. Tolmácsoltad nyelvünkön az Énekek énekét némiképp tompított színekkel azért, hogy annál inkább éreztesd e forró műnek magasabbra utaló értelmét. Ebben az eljárásodban — úgy látom — benne van a Te egész esztétikai hitvallásod. Jársz a képzelet korlátlan birodalmában is; innen hoztad nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek számára is akárhányszor mély értelmű, mégis mindig üde képzelettel, elbeszélő vénával szőtt meséidet.

Amit jellemzésre pár vonással itt felhoztam, arról szépen tanuskodnak most bemutatott verseid is. Eddigi értékeidre büszkén, továbbfejlődésedet szívből kívánva és remélve, örömmel fogadlak és köszöntlek a Szent István Akadémia teljesjogú tagjául.

Papp Károly osztályfőnök megemlékezései elhunyt tagtársainkról.

I.

Poór Ferenc r. tagról 1936. évi május hó 29-én.

«Tekintetes Szent István Akadémia!

Utolsó ülésünk óta ismét egy érdemes taggal csökkent osztályunk tagjainak száma, amennyiben április 26-án Szegeden elhunyt *Poór Ferenc*, a szegedi Ferenc József tudományegyetem nyilvános rendes tanára, Akadémiánknak 14 év óta rendes tagja. Szenteljünk emlékének néhány percet!

Poór Ferenc 1871 szeptember 29-én született Budapesten, fia volt néhai *Poór Imrénének*, a Rókus kórház hírneves főorvosának. A budapesti egyetemet elvégezve, 1897-ben lett orvosdoktor, kezdetben a kórbonctani, majd a belorvostani klinikán foglalkozott. A berlini bőrorvostani klinikák tanulmányozása után, véglegesen a bőrgyógyászati szakon maradt. 1907-ben egyetemi magántanári képesítést szerezve, 1910-ben a Szent István közkórház bőr- és nemi osztályának főorvosa lett s 1918-ban egészségügyi főtanácsosi címet kapott. Már a világháború előtt negyven tudományos dolgozata jelent meg magyar- és németnyelvű szakfolyóiratokban; önálló munkái közül nevezetesebbek a «Dermatológia evolúciója a XIX. században, továbbá «A Syphillis kórtana és gyógyítása» című 22 ives és «Dermatológia» című 36 ives nagy művei, melyek az 1913. és 1921. évek között jelentek meg. Gazdag orvosi és lelkes keresztény-magyar tudósi munkálkodásának némi elismerése gyanánt *Farkas Géza* és *Szabó Zoltán* tagtársaink ajánlatára Akadémiánk már 1922-ben rendes tagjai sorába választotta.

Székfoglaló értekezését 1924 október 17-én tartotta meg: «Az átöröklés néhány kérdésének vonatkozása a dermatológiához» címen, amely kivonatosan a Szent István Akadémia Értesítőjének IX. évfolyama, 1924. évi 2. számában (a 133—137. oldalakon) jelent meg.

Előadását ugyanazon az ülésen tartotta, amelyen *Heim Pál* «A vitaminok jelentőségéről a gyermekkorban» című, ugyancsak székfoglaló értekezését bemutatta. Az 1924 október 17-iki ülésen *Schafarzik Ferenc osztályelnök* méltatta *Heim Pál* és *Poór Ferenc* székfoglaló tagtársaink tudományos érdemeit s őket a rendes tagjaink sorába iktatta. Ma már mindhárom tagtársunk az örökkévalóság honából tekint reánk: utódaikra.

Poór Ferenc 1923-ban a Ferenc József tudományegyetem orvosi kara egyhangúlag meghívta bőr- és nemikórtani tanszékének nyilvános rendes tanárává, mely állásában élete fogytáig működött. 1926-tól 1929-ig a Szegedi Orvos Szövetség elnöki tisztét töltötte be, ezenkívül megalakulásától kezdve alelnöke volt a Magyar Dermatológiai Társaságnak.

Már hónapok óta betegeskedett és általános szivgyengeségben f. évi április 26-án, vasárnap délelőtt 65 éves korában hunyt el. Kedden délelőtt temették a szegedi egyetem aulájából, ahonnet koporsóját Budapestre szállították s itt a Poór-család sirboltjában helyezték örök nyugalomra. Temetésén Akadémiánkat több tanár tagtársunk képviselte.

Emlékét mindannyiunk szívébe zárva őrizzük!

II.

Báró Kéty László halála alkalmából 1936. évi november hó 27-én.

Ez év szeptember 4-én elhunyt *báró Kéty László*, a Pázmány Péter tudományegyetem a belgyógyászat nyilvános rendes tanára, akinek haláláról együttes-ülésünkön a Másodelnök Úr már megemlékezett, akitől azonban kötelességszerűen osztályunk előtt is el kell búcsúznunk.

Szenteljünk tehát emlékének néhány percet. *Báró Kéty László*, a hírneves *Kéty Károlynak*, a mult század nagynevű orvostanárának fia 1873 május 27-én Budapesten született.

Főiskolai tanulmányait a budapesti egyetem orvosi karán elvégezvén, 1895-ben orvosi doktori oklevelet nyert. Tudományos ismereteit külföldön éveken át gyarapította; így Strassbourghban belgyógyászati, élet- és korvegytani tanulmányokkal foglalkozott, majd Párizsban és Berlinben belgyógyászati és idegkórtani ismereteit gyarapította. Külföldi tanulmányútról visszatérve, az édesatyjától alapított II. számú belgyógyászati klinikán tanársegéd, majd adjunktus lett. Az Orvosi Hetilap hasábjain megjelent számos értekezése komoly búvárlatok alapján készült és érdemeinek elismerésül 1902-ben az orvostudományi kar «*a belgyógyászati és vérvizsgálati módszerek*» tárgyköréből magántanárrá képesítette, majd 1910-ben a rendkívüli tanári címmel tüntette ki. Már 41 éves korában 1914-ben elnyerte a budapesti egyetem belgyógyászati tanszékét és mint a II. sz. belgyógyászati klinika igazgatója nyilvános rendes tanár gyanánt működött élete végéig, 63 éves koráig. Tudományos működésével, alapos búvárlataival és tanítványainak képzésével csaknem négy évtizeden át szolgálta a beteg emberiséget. Nagyszámú értekezései közül kiválik a «*Belgyógyászati diagnosztika és vizsgáló módszerek kézikönyve*», amely 1913-ban jelent meg.

Az 1927. és 1929. évek között a Pázmány Péter tudományegyetem orvosi karának dékánja, majd prodékánja volt. Akadémiánk tagjainak sorába *Aujesky Aladár*, *Nékám Lajos*, *Preisz Hugó* és *Skrop Ferenc* tagtársaink ajánlatára 1930-ban választották meg s hosszas betegeskedése mellett is buzgón készült székfoglaló előadására, amiben azonban meggátolta a halál. Emlékét kegyelettel őrizzük szíveinkben.

JAVASLATOK ÉS BÍRÁLATOK.

Balanyi György osztálytitkárnak véleményes jelentése és javaslata a Szent István Emlékünnep alkalmából kiadandó tudományos munkálat tárgyában 1936. évi június hó 19-iki együttes-ülésében.

Tekintetes Akadémia!

A második osztály tisztelettel indítványozza, hogy Akadémiánk a küszöbön álló Szent István-jubileum megünnéléséből Gombos Albin tagtársunk nagyterjedelmű

és nagyértékű forráskatalogusának megjelentetésével vegye ki részét. Tiszteletteljes indítványunk megokolására legyen szabad megemlítenünk, hogy a katalogus olyan teljes felsorolását tartalmazza az Árpádkori magyar történetre vonatkozó hazai és külföldi kútfőknek (írók, krónikák, oklevelek), hogy nemcsak nálunk, hanem a külföldi irodalomban sem találjuk párját. Gazdagságának szemléltetésére elég annyit mondanunk, hogy a benne foglalt címszók és utalások száma jóval föltöte jár az ötezernek. A gyűjtemény értékét nagy mértékben emeli az a körülmény, hogy a szerző nem éri be a címszók egyszerű felsorolásával, hanem a fontosabb és nehezen hozzáférhető editiókban megjelent adatoknál eredeti nyelven és lehetőleg egész terjedelmében közli is a magyar vonatkozású szövegeket. Így a katalogus nemcsak bibliográfia, hanem egyúttal megbecsülhetetlen értékű forráskiadás is, melyben száz- és százszámra találunk a hazai történetirodalomban eddig még fel nem használt, tehát valósággal felfedezésszámba menő adatokat. Bízást elmondhatjuk, hogy Árpádkori történetünk egyes fejezeteit csak a katalogus megjelenése után tudjuk majd a valóságnak megfelelően megírni. Különösen áll ez a kultúrtörténeti fejezetekre. De más tekintetben is szemnyitogatóan fog hatni a katalogus megjelentetése. Így, hogy csak egyet említsünk, közelebbi és távolabbi szomszédainkhoz való viszonyunk és kulturális kapcsolataink alakulását csak az itt közölt hatalmas külföldi anyag áttekintése után tudjuk majd valódi értéke szerint megítélni. Hogy e részben milyen rendkívüli adatbővülésre számíthatunk, arra legjobb példa a szerző akadémiai székfoglaló értekezése, melyben épen gyűjteménye vonatkozó adatainak felhasználásával valamennyi elődénél részletesebb és színesebb képet tudott festeni Olaszországgal való első érintkezésünk történetéről.

Meggyőződésünk szerint tehát Gombos tagtársunk gyűjteményének közrebocsátása eminens érdeke a magyar történetirodalomnak és ezen belül a magyar katolikus történetírásnak. Hiszen a benne foglalt adatok ezrei nemcsak köztörténetünket helyezik erősebb megvilágításba, hanem egyúttal elevenebb képet nyújtanak a magyar katolicizmus nemzetnevelő és kultúrateremtő tevékenységéről is. Hisszük, hogy az Árpádkori magyarság teljes belesimulása a Nyugat vallási és kulturális életébe Gombos gyűjteményének megjelenése után sokkal világosabb és erőteljesebb vonásokban áll majd előttünk, mint most. Amit Prohászka püspök «A Pilis hegyén» c. remekbe készült tanulmányában ösztönszerűen megsejtett, az az itt közölt gazdag anyag alapján sok részletében eleven valósággá lesz. Ezért gondoljuk, hogy Akadémiánknak, mint a katolikus tudomány legmagasabb fórumának, minden más közületnél, még a Tudományos Akadémiánál is elsőb rangú kötelessége lehetővé tenni, hogy ez a valóban korszakalkotó mű idejében megjelenjék és az arra hivatottak kezébe eljusson. Ezzel nem csupán a tudománynak tesz megbecsülhetetlen szolgálatot, hanem egyúttal ráteszi a koronát egy tisztára a tudománynak szentelt élet munkájára.

Mivel a nagyterjedelmű, hozzávetőleges beclés szerint 110—120 nyomtatott ívre tehető munka megjelentetése előreláthatólag hosszabb időre igénybe veszi Akadémiánk anyagi erejét, eredeti indítványunk másik két pontját (egy Szent István-életrajz és a XI. századi legendák magyaryelvű kiadása) ezennel visszavonjuk, illetve az erre hivatottabb Társulat körébe utaljuk át.

Mély tisztelettel

Budapest, 1936 ápr. 27.

Balanyi György
osztálytitkár.

HALÁLOZÁSOK.

Berzeviczy Albert tiszteleti tag, meghalt 1936. évi március hó 22-én Budapesten.

Túri Béla rendes tag, meghalt 1936. évi április hó 7-én Fiumében.

Kőrösi Albin meghalt 1936. évi április hó 8-án Budapesten.

Poór Ferenc meghalt 1936. évi április hó 26-án Szegeden.

Piszter Imre meghalt 1936. évi június hó 17-én Budapesten.

Báró Kéty László meghalt 1936. évi szeptember hó 4-én Budapesten.

Pitroff Ödön Pál osztálytitkár búcsúbeszéde Körösi Albin r. tag ravatalánál 1936. évi április hó 10-én.

A Szent István Akadémia nevében mélységes tisztelettel búcsúozom Körösi Albin porhüvelyétől, amely az Ő nemes munkásságra hevülő lelkét hordozta. A drága szent magyar anyaföld küldötte azt közénk, hogy sok-sok lelki érték melengetője legyen. És Ő vidáman, odaadóan, nagy megértéssel szórta elénk Isten-adta lelkéből fakadt, magyar szívéen melengetett kincseit. Lényegében költői lelkület volt. A kathedrán örült, hogy az ifjúságnak azt adhatja, amit Ő szeret, ami Őt érdekl. Legfőbb jutalmának érezte, ha a zsenge lelkekbe elültethette nagyskálájú tudásának virágait és látta, hogy ezek a virágok évtizedek múlva is virulnak. A pedagógus-költő vezette a földrajz világútján az irodalomtudomány s a filológia kertjébe. Szeretett verselni, de érezte, hogy eredetit nehezen alkothat és inkább szemlélődve merült el a nagy szellemek világába. Az idegen irodalmak közül különösen szívéhez nőtt a spanyol nemzeté. Cervantesről a «Körösi-tétel», mely az író és Don Quijote fizikumának egységét bizonyítja, világhírű lett. A túlfűtött ideál és a földhöz ragadt realitás ellentétének, Don Quijote és Sancho Pansa felséges egymásbatorkollásának megalkotója egészen elragadta és hű ismertetője lett. A gyermekszoba Don Quijoteját segítette felemelni az őt megillető bölcséleti, esztétikai légkörbe. Arolásról és a spanyol irodalom minden szakaszáról költői érzékkel emlékezett meg. Műfordításainak kis légiója vezetett bennünket a sokat szenvedett, magyar-sorsú spanyol nép világába. És Petőfit is ő értette meg velük a legjobban. Csaknem félszázadon át építette a spanyol-magyar kapcsolatokat és szerzett nekünk hű barátokat az Ibériai félszigeten. A trianoni igazságtalanságot szintén ő magyarázta meg a világ spanyoljainak. És mint romanológus a költő intenciójával indított el nálunk sok idevágó kérdést, amelyeknek már filológiai mesterei is vannak hazánkban.

Lele egyszerű volt, de nagy munkára serkentette és nem magának, hanem nemzetünknek szerzett értéket. Ezek az értékek egyre tovább hatnak. Halhatatlan lelke tehát itt a földön is tovább él. S most, amikor búcsút veszünk Tőle, nem a lelkétől, hanem a magyar anyaföldből vett porhüvelyétől búcsúzunk. Nyugodjék békében!

FÜGGELÉK.

AZ ÉRTESÍTŐ CIKKEINEK ÉS A KIVONATOKNAK FORDÍTÁSAI

Séance solennelle de l'Académie Saint-Etienne consacrée au 250ème anniversaire de la reprise de Bude et au souvenir du pape Innocent XI, le 13 décembre 1936.

I.

Discours d'ouverture

du président cardinal prince primat *S. E. Justinien Serédi.*

Messieurs,

Notre époque est celle des grandes luttes idéologiques. On peut dire que de nos jours dans le monde tout entier nous voyons la guerre acharnée de la fausseté contre la vérité, de l'athéisme contre la foi positive en Dieu, du paganisme contre le christianisme, de l'immoralité contre la pureté des mœurs, de l'anarchie contre l'ordre national et social, en un mot de la haine contre l'amour, de la mort contre la vie.

La lutte qui se déroule sous nos yeux n'est pas foncièrement nouvelle. Elle a toujours existé, depuis que l'humanité par sa fatale rébellion avait échoué du monde universel supérieur dans lequel Dieu l'avait élevé. Ce qui la rend nouvelle, ce sont les proportions inaccoutumées qu'elle prend et les moyens extrêmement raffinés ou cruels dont elle se sert.

Nous, académiciens catholiques, nous nous intéressons de près à cette lutte dans tous ses rapports, parce que loin de nous priver de la lumière de la révélation divine, nous nous en servons d'une manière toute particulière, au profit immesuré de la science humaine, dans l'examen scientifique des vérités lesquels conduisent l'examineur de bonne foi, ayant le respect des lois de la logique, presque inévitablement au Dieu personnel, Créateur, Maître, Législateur et Juge de l'univers.

L'on comprend que notre Académie, se souvenant des luttes

mentionnées, a choisi pour matière de sa séance solennelle l'examen historique et sans parti pris d'une semblable lutte idéologique en comparant, lors du 250ème anniversaire de la reprise glorieuse de la forteresse de Bude, l'œuvre du pape Innocent XI, sauveur de l'Eglise et de la patrie, avec l'époque contemporaine.

De cette comparaison se dégagera presque de soi-même la leçon suivante : Nous, Hongrois, nous ne vaincrons dans les luttes d'idées de nos jours, que si toute la nation est pénétrée de l'esprit qui guidait les armées chrétiennes à la victoire sous la forteresse de Bude. C'est l'esprit de saint Etienne vivant incessamment dans la nation depuis 900 ans, mais qui semble affaibli, et qu'il faut enflammer dans le cœur de chaque Hongrois à l'occasion du prochain jubilé du saint roi.

C'est dans cet esprit que l'Académie du saint roi mesure les forces de la science aux courants mentionnés, pour détruire leurs fausses devises et refuter leurs affirmations menteuses, ou sans preuves sérieuses. C'est pourquoi nous évoquons avec une piété particulière le souvenir de notre illustre président, le comte Albert Apponyi d'heureuse mémoire, car nous savons que dans les luttes d'idées actuelles, notre patrie a besoin de semblables savants confesseurs, c'est-à-dire de confesseurs savants.

J'ouvre notre séance solennelle dans l'esprit de saint Etienne.

II.

La reprise de Bude

par M. *Georges Balanyi*, secrétaire de section.

Ce discours solennel a paru à part dans une brochure sous le titre : Le rôle du Saint-Siège et de la Nation Hongroise dans la Reprise de Bude, 1937. Nous n'en donnerons ici qu'une partie en résumé.

La reprise de Bude fut un événement saillant d'un retentissement universel de la fin du 17e siècle. Y comparés, les autres événements du siècle ne semblent avoir qu'une importance secondaire. Partout où on l'apprit, il fut fêté au son des cloches, par les chants du Te Deum avec de grandes solennités. Comme on s'intéressait beaucoup à l'histoire du siège, la lecture de l'histoire de la Hongrie fut à la mode, et des centaines d'imprimés furent employés à fêter et exalter l'importance de la reprise dans tous les genres littéraires. Certes, cet intérêt s'explique en partie par le fait que presque toutes les nations chrétiennes de l'Europe étaient représentées dans l'armée réunie à Bude. C'était les temps héroïques des premiers croisés qui retournaient pour quelques temps. Une lutte idéologique fut décidée sous les murs de Bude. Sous l'impulsion de l'exaltation religieuse les différences sociales s'effacent. Dans les camps, les princes de sang fraternisent avec de simples bourgeois. Même les desaccords religieux s'adoucissent. En vidant les verres avec ses frères d'arme, le calviniste Petneházy, que le nonce a décoré d'une chaîne d'or, porte les vœux les plus sincères à la santé du Pontife Romain.

Si nous partons à la recherche des sources inspiratrices et vivifiantes de cet admirable accord des sentiments, nous les trouvons toutes à Rome. Après la levée du siège de Vienne, l'Europe fut frappée de la possibilité qu'on pût chasser les Turcs de notre continent. Innocent XI embrasse l'idée de briser le pouvoir ottoman avec l'enthousiasme enflammé et la tenacité inébranlable des grands papes du temps des croisades. C'était lui qui ne permettait plus de s'assoupir à la conscience des nations européennes réveillées en sursaut. Il avait une grande tâche à accomplir. Il devait refaire la société européenne lacérée au point de vue politique aussi bien que religieuse. Cependant son

idéalisme élevé et son énergie inflexible ne connaissaient point d'obstacles. Il encourageait, conjurait, conciliait, menaçait comme les circonstances le demandaient, et possédait de fidèles conseillers là où il ne pouvait lui-même pénétrer. Cependant le fils des banquiers de Como savait fort bien que l'enthousiasme seul ne suffit pas pour livrer bataille. Il avait le sens du *nervus rerum gerendarum*. Innocent XI ne se contentait pas de cette activité. En même temps qu'il encourageait au combat et à l'union les princes chrétiens, ce pape ascète dans la vie privée, mettait à leur disposition sans compter des centaines de milliers pour avoir de quoi s'armer. Sa générosité ne fut dépassée que par son enthousiasme et son zèle. Et voilà que là où les tentatives de tant de papes zélés avaient échoué, le pape Innocent et ses collaborateurs opérèrent le miracle : il leur réussit à unir dans un même camp la chrétienté de l'occident. Des centaines d'actes diplomatiques jaunis parlent du travail héroïque. Le résultat dédommageait bien des fatigues : le bastion de la chrétienté est retombé dans des mains chrétiennes.

Sans doute, le pape Innocent était le héros principal de la reprise de Bude, mais n'oublions pas non plus les souffrances et les sacrifices sanglants de la nation hongroise. C'est ce qu'oublie facilement les historiens étrangers qui ne tiennent compte que de la proportion numérique des nations qui composaient l'armée délivrante. Mais il ne nous est pas permis de juger si légèrement. En esprit les Hongrois se sentaient toujours membre de la chrétienté occidentale et ne pensaient même pas aux jours de leurs plus amères épreuves à renier leur vocation historique. C'était pourquoi, aussitôt après la prise de Bude la première génération commença instinctivement la plus belle et la plus héroïque guerre d'indépendance. La source fortifiante de ceux qui luttèrent sans trêve ni repos à la zone frontière étaient toujours le sentiment vécu du patriotisme et de la grande solidarité chrétienne. C'était le premier grand service que la nation hongroise avait rendu pour la reprise de Bude. Les armées de secours venaient chez nous comme dans un pays chrétien qui n'avait pas assez de force pour expulser le Turc, mais qui l'empêchait de s'y établir définitivement.

C'était bien la nation hongroise qui créa le fond d'idée et l'atmosphère spirituel de l'action ; de plus, elle eut aussi sa part dans des sacrifices matériels. Nous pensons ici surtout aux immenses sacrifices avec lesquels elle contribuait à l'entretien et à l'approvisionnement de l'armée délivrante. Il est prouvé par des preuves d'une authenticité incontestable que la Hongrie contribuait à l'entretien de l'armée impériale avec une somme deux fois plus grande que les provinces

d'Autriche qui se trouvaient dans de meilleures conditions. Nous avons donc bien le droit de prétendre qu'à côté du pape Innocent XI ce sont les anonymes contribuables hongrois qui sont les vrais héros de la reprise de Bude, puisque ces derniers — dont un grand nombre succombait sous le fardeau des contributions injustement réparties — garantissaient par leur dévouement la continuité des manœuvres.

Outre les sacrifices matériels la nation hongroise tenait ferme aux champs de bataille aussi. Seul la défiance des autorités autrichiennes nous explique qu'on n'ait pas empêché la dispersion de l'armée des Kouroutz passée au camp de l'armée délivrante après l'arrestation de Thököly. Le même sort est arrivé aux peux de la zone frontière que le conseil de guerre de Vienne approvisionnait et soldait avec tant d'incurie. Pourtant suivant le témoignage des généraux étrangers expérimentés en art militaire, c'étaient les Hongrois qui valaient le plus dans l'armée délivrante. Quand il s'agissait d'assauts décisifs on mettait toujours les haïdouk hongrois à la tête des troupes assaillantes et il faut voir un symbole bien profond dans le fait que c'était un haïdouk de Győr qui escaladait le premier le bastion délabré de Bude.

C'est pourquoi, à l'occasion du 250ème anniversaire, après avoir rendu hommage au souvenir béni de notre généreux ami pontifical, et après avoir salué avec une reconnaissance attendrie les précieuses cendres des soldats et volontaires étrangers qui avaient sacrifié leur vie pour nous, nous annonçons au monde avec une fierté légitime que c'était nous qui avons apporté en matériel et en sang les plus grands sacrifices pour la reprise du rempart baigné de sang de Bude.

III.

Le pape Innocent XI et l'époque actuelle.

Court résumé du discours du rév. père *Adalbert Bangha*, membre régulier.

Il existe une parallèle frappante entre l'époque d'Innocent XI et l'époque contemporaine. Comme à ce temps, un péril païen venu de l'Orient menace d'anéantir actuellement la civilisation chrétienne de l'Occident. Il incendia déjà des pays tout entiers et sema de ruines fumantes, de milliers et milliers de cadavres, de victimes succombées aux tortures les lieux où il avait réussi à s'établir. Autrefois, en même temps qu'elle attaquait de l'Orient, cette puissance destructrice bâtissait aussi des remparts du côté de l'Espagne catholique, esquissant ainsi pendant longtemps une manœuvre d'enveloppement. De même, le bolchévisme nous attaque aujourd'hui non seulement de l'Est, mais aussi du côté de l'Espagne catholique.

Encore une ressemblance saisissante. A l'époque d'Innocent XI il y avait même des pays chrétiens qui prêtaient leur appui au conquérant païen, et c'était la France qui s'était alliée plusieurs fois à la Porte tantôt ouvertement tantôt secrètement et secondait l'invasion païenne à l'aide d'argent et d'armes, aussi bien que par des intrigues diplomatiques. De nos jours aussi, ce sont les chefs marxistes qui défendent le plus hardiment les positions occidentales les plus avancées de l'anarchie et du bolchévisme. On pourrait dire non seulement que l'histoire se répète, mais qu'elle est recopiée.

Cependant la France n'était pas l'alliée principale du conquérant turc et le pire destructeur de l'Europe. C'était l'incroyable indifférence, myopie, oisiveté et désaccord des peuples chrétiens de l'Europe. La société européenne montrait dans son ensemble l'image de l'égoïsme et de l'aveuglement. Beaucoup regardaient d'un œil indifférent l'incendie qui se propageait, dans l'espoir de voir flamber la maison du voisin au milieu de la destruction générale. L'Europe dormait tranquillement et le pressentiment du danger de mort ne troublait pas ses rêves. Il n'y avait qu'une poignée, c'est-à-dire 2—3 hommes ecclésiastiques qui avaient l'héroïque audace de veiller seuls au sort de

l'Europe, et qui cherchaient sincèrement à l'améliorer. C'étaient le pape Innocent XI, le capucin Marco d'Aviano et le nonce enthousiaste, François Buonevisi.

N'y a-t-il pas de la ressemblance avec notre époque? Qui est-ce qui sent actuellement l'horrible danger du bolchévisme dans toute son étendue? Exceptés le pape et quelques âmes apostoliques et résolues, personne ne le prévoit, personne ne s'en rend compte. De plus, presque tous les Etats de l'Europe se dégradent au point de nouer des relations diplomatiques avec l'ordre politique des massacres, et traitent amicalement les représentants du courant qui foule au pied la foi en Dieu, aussi bien que toutes sortes de civilisations, d'honneurs, de libertés et de sentiments humains. Et tandis que le spectre oriental ravage l'est, l'ouest et même le centre de notre continent avec la précision d'une machine, les peuples de l'Europe ne trouvent pas d'occupation plus sérieuse que de s'acharner les uns contre les autres, d'endommager réciproquement leurs remparts et de détruire réciproquement leur existence de vie. En considérant cet ordre de choses ne devons-nous pas répéter le soupir mélancholique d'Innocent XI: «L'Europe, mérite-t-elle qu'on la sauve?»

C'était toujours la faiblesse des courants constructeurs qu'ils aimaient à dénigrer le danger et à continuer une vie introspective dont l'activité se borne aux querelles avec les voisins. Une sorte de force paralysante s'appesantit souvent justement sur les défenseurs des idées les plus saintes. D'où vient p. ex. l'impuissance des catholiques à s'emparer du pouvoir, même dans les pays où ils sont en majorité prépondérante? Il ne nous manquent ni de savants éminents, ni de sublimes pères spirituels, ni de catholiques saints et excellents, mais nous restons en arrière, parce que nous ne sommes pas agiles, nous avons la vue courte, et nous ne sommes pas des catholiques militantes.

Mais la principale ressemblance entre l'action d'Innocent XI et la situation actuelle est la suivante: Comme jadis contre les Turcs, seuls les forces de la religion et de la civilisation, celles de la pensée que l'occident doit au christianisme nous sauront défendre contre le bolchévisme. A l'époque d'Innocent XI, la dernière grande union de l'Europe n'avait pu réussir que grâce à la pensée chrétienne. De même aujourd'hui, seul l'affermissement de la conscience religieuse vaincra le bolchévisme dans les âmes. Notre patrie a de nouveau une vocation spéciale, puisque l'année eucharistique, semblablement à l'œuvre d'Innocent XI, met la Hongrie à la tête du front des croyants.

Si le congrès eucharistique, mouvement d'ardeur du catholicisme vivant, devient une nouvelle et grandiose confession de la civilisation chrétienne de l'Occident, nous remplirons de nouveau notre mission historique. Ce seront de nouveau Bude et la Hongrie qui marcheront en tête dans la lutte entreprise pour la restauration des nations, contre la plus impétueuse invasion du nouveau paganisme.

IV.

Le comte Albert Apponyi

par *Adalbert Kenéz*, membre régulier.

Ce discours solennel a paru dans la série des éditions des éloges collectionnés de l'Académie Saint-Etienne, sous le titre : Le souvenir du comte Albert Apponyi, Budapest, 1937. Nous en communiquerons ici quelques pensées en résumé.

L'éloge du comte Albert Apponyi rentre harmonieusement dans les cadres de notre séance solennelle. Lors de sa carrière politique, il défendit, lui aussi, une forteresse idéale de Bude ; celle de la constitution hongroise, de la plénitude de la vie nationale, de l'intégrité morale et territoriale, de la continuité juridique.

Au début de sa carrière politique le problème de la réglementation des relations austro-hongroises divisait le pays en deux camps. A ces temps-là tout le monde comprenait que les intérêts de notre autorité internationale et d'une défense plus efficace contre le danger slave nous rend désirable la collaboration avec l'Autriche. Cependant tandis qu'une partie professait l'intangibilité de la loi du Compromis, la grande masse de la nation hongroise croyait que le 12ème article de la loi de 1867 obstruait le chemin de l'autonomie nationale. On désirait donc une nouvelle réglementation qui la rendit entièrement libre. Ces divergeances de vue réglaient les tendances des débats parlementaires au moment, où le comte Apponyi, âgé de 26 ans entrait en lice en qualité de membre de la Chambre hongroise en 1872. Les traditions de sa famille, son éducation, le milieu où il avait passé sa jeunesse, le prédestinaient à la carrière d'homme politique conservateur. Cependant il comprit bientôt que la politique conservatrice pourrait bien être nationale, de plus, elle ne saurait se maintenir qu'en s'appuyant sur la masse, ailleurs, mais non pas chez nous. Aussi rompit-il les liens de la tradition lesquels auraient pu limiter son élan vers son idéal politique : vers la plénitude de la vie nationale dont la réalisation lui semblait une nécessité biologique. Tout de même, ses traditions conservatrices ne s'effaçaient pas sans laisser des traces. Il leur doit sa fidélité à l'honnêteté politique, au désintéressement au service du pays, au

ton élevé aussi bien qu'à la Pragmatica Sanctio qu'il considérait comme le bastion de notre vie nationale. Traditionnelle était aussi la profondeur de son sentiment religieux qui pénétrait toute sa personnalité, et maintenait en lui la foi dans la victoire de la justice même parmi les plus cruelles épreuves de sa patrie. Malgré les traits conservateurs de son caractère en partie hérités, en partie développés par les circonstances de sa vie, il se croyait obligé de s'opposer aux cabinets conservateurs.

Mais bien que le comte Apponyi se fit un adversaire politique du régime gouvernemental lequel exerçait une politique conservatrice au point de vue constitutionnel, et une politique intérieure libérale qui caressait les nationalités, il ne faut pas voir en lui un politique sentimental et théorétique qui avait pour cheval de bataille quelques théories de droit public, comme certains avaient tort de le croire. Constatons le fait qu'une partie considérable de ses discours — au moins la partie prépondérante des discours de la première moitié de sa carrière politique ne traitait pas de revendications constitutionnelles, mais exposait systématiquement un programme économique, et éclairait d'une manière géniale d'importants problèmes culturels. C'était lui qui dans notre parlement accentua le premier la nécessité de cette «goutte d'huile sociale» dont il faut huiler, suivant le mot de Bismark, la machine de l'Etat ; et ce que nous trouvons de dispositions en défense des ouvriers dans notre première loi industrielle, nous les devons en grande partie à lui. Ses discours sur la musique éveillaient la curiosité du monde tout entier, parce qu'ils étaient les manifestations d'une âme musicale affinée pour qui la musique était un besoin vital. Ces discours qui ne traitaient pas de droit public formaient une partie organique de sa conception d'homme d'Etat laquelle embrassait la constitution aussi bien que la vie culturelle et économique ; en un mot la réalisation de toutes les conditions d'une vie nationale autonome et intègre. On se souvient le plus souvent de lui comme du défenseur des droits publics, ce qui remonte à plusieurs causes. Dans les années qui suivaient le compromis austro-hongrois le public réagissait beaucoup plus vivement aux problèmes constitutionnels qu'aux questions économiques de la vie quotidienne. Puis, du point de vue chronologique les luttes constitutionnelles d'Apponyi sont plus près de notre génération, puisqu'elles ne commencèrent véritablement que vers 1885 et ne culminèrent qu'après une longue série d'années. C'était alors que le comte Alexandre Károlyi prit en main la direction des débats économiques au parlement aussi bien que dans la société. D'autre part, vers ce temps Apponyi vit clairement que l'idée fondamentale du

dualisme : hégémonie allemande au-delà de la Lajta, hégémonie hongroise de ce côté de la même rivière, s'obscurcissait de plus en plus ; ce qui par contre coup lui faisait comprendre la nécessité d'une lutte plus ardente. En Autriche, la décadence de l'élément allemand commença sous Hohenwart devint indiscutable sous Taaffe et Badeni. Pourtant, on hésitait à faire ce que la logique exigeait : à savoir transmettre le point crucial de la monarchie en Hongrie, comme l'avait conseillé le prévoyant Bismark bien des années auparavant.

Comme Apponyi avait très à cœur à faire valoir l'esprit hongrois dans l'armée, il ne hésite pas à entrer avec ses partisans dans le parti de gouvernement, sans se réserver des avantages personnels quand le cabinet de Coloman Széll produisait des résultats positifs au sujet de l'éducation hongroise dans des écoles militaires. Il y jouissait d'égards particuliers et de l'autorité due à sa personnalité. Président de la Chambre de 1901, il dirigeait les délibérations avec une perfection classique. Cependant quand il vit qu'il ne pouvait réaliser ses idéals dans les cadres de la loi du compromis, même pas au sein du parti de la majorité dont la tactique parlementaire ne lui convenait guère, il entra en 1904 dans le parti de l'indépendance nationale lequel réclamait la plénitude de la souveraineté nationale.

Le triomphe de la coalition le mit à la tête du ministère des cultes et de l'instruction publique où il créa la loi qui porte son nom. Cette loi était souvent attaquée au nom du libéralisme minoritaire. Actuellement nous pouvons constater avec impartialité que nous serions heureux si les Etats-successeurs admettaient autant de droits à nos frères minoritaires qu'assurait la loi d'Apponyi aux minorités de la Grande-Hongrie. Après la chute du cabinet de la coalition, Apponyi fut l'un des chefs de l'opposition nationale, puis le président du parti de l'indépendance. C'est à lui que nous devons la trêve de Dieu des partis qui dura du commencement de la guerre jusqu'à la fin de 1916. La révolution mit, pour ainsi dire, fin à l'activité d'Apponyi en matière de politique intérieure dont nous parlerons plus tard. On lui reprochait souvent d'avoir tant modifié son attitude vis-à-vis des partis politiques. C'est que les cadres des partis ne lui représentaient qu'une arène où l'on puisse lutter, un moyen au service du but élevé ; et pourrait-on lui reprocher d'avoir été plus fidèle à la fin qu'aux moyens ? Il ne fut jamais homme de parti, parce qu'il lui manquait la partialité passionnée, il était étranger aux intrigues, n'était pas un bon tacticien et ne s'entendait pas à l'art de sacrifier le fond en affectant une fidélité impressionnante à la forme. Cela s'explique facilement :

celui qui porte dans son âme les idées de toute une nation ne pouvait être enfermé dans les cadres étroits d'un parti.

Il était pour ainsi dire l'incorporation des idées nationales. Sa tragédie individuelle en même temps que celle de la Hongrie était de voir tout s'écrouler lors de l'effondrement de 1918, juste au moment où la parole royale venait d'assurer la réalisation de la souveraineté nationale dans l'armée. Après l'effondrement et le traité de Trianon, le comte Apponyi se voua à la propagande étrangère. Fait caractéristique : tout le monde lui attribuait la vocation de diriger cette croisade entreprise pour la vérité hongroise. Le premier champ de bataille en fut Trianon. Le discours que le comte Apponyi, chef de la délégation hongroise y prononçait avec la même perfection en français, en anglais et en italien eurent un effet frappant même dans cet atmosphère désespérant de l'ivresse de la victoire, de la haine et de la cupidité, parmi des hommes d'Etat égarés qui avaient honte d'avouer leur ignorance. Il est certain qu'il a réussi à projeter quelques rayons de lumière dans l'obscurité créée par l'ignorance et le parti pris, et donnait ainsi naissance à l'opinion — depuis se propageant sans cesse — que si l'on remédiait aux injustices commises contre la Hongrie, on servirait l'intérêt de l'humanité tout entière. C'est cette vérité qu'il servait en défendant les droits de nos frères minoritaires, aussi bien qu'en réclamant la révision.

Son activité révisionnaire se basait sur deux idées principales : l'une était le principe que les traités sont modifiables ; l'autre la thèse valant pour tous les temps que sans vérité il n'y a pas de paix durable. La conscience du monde entier fut secouée par son discours prononcé à la séance plénière du 10 septembre 1929 de la Société des Nations, dans lequel il combat le principe de l'éternité du traité, source de toute injustice. C'était pour remplir sa mission, pour servir le bien de la patrie et de l'humanité, pour renouveler ses relations internationales qu'il partit, déjà souffrant, de Vienne à Genève. Le sort commun des mortels l'attendait à Genève, au lieu de ses luttes gigantesques, ses succès oratoires et diplomatiques. Il servit sa patrie jusque par sa mort en dirigeant par elle l'attention universelle sur la Hongrie.

Il était fidèle à Dieu, à sa patrie et à son roi, ce qui égalait pour lui la fidélité à la nation, puisqu'il voyait dans la royauté le pilier le plus solide de l'ancienne constitution nationale et le lien qui unirait les peuples du pays démembré après le traité de Trianon.

Nous avons bien le droit de dire que le comte Apponyi avait une part glorieuse, avant la guerre, dans la conservation de la vitalité et de la conscience nationales, et après la guerre dans la victoire rem-

portée sur l'esprit du découragement et dans la préparation de la résurrection du pays. Une loi écrite n'a pas encore éternisé les mérites d'Apponyi, mais la loi non-écrite de la reconnaissance et du respect garderont son souvenir jusqu'à la fin des temps dans le cœur de chaque Hongrois.

Les pensées que son génie créait, les sentiments qui faisaient vibrer son cœur continuent à vivre et à agir dans la conscience des millions de Hongrois, et se traduiront par des actions qui amèneront la réssurrection de la Hongrioe, pour laquelle il vécut, travailla et mourut.

A Szent István Akadémia kiadásában megjelent:

A Szent István Akadémia Értesítője 1916. évi két szám, 1917. évi négy szám, 1918. évi négy szám, 1919. évi 1. szám s 1920. évi 1. s 2. szám, 1921. évi 1. s 2. szám, 1922. évi két szám, 1923. évi 1. s 2. szám, 1924. évi 1. s 2. szám, 1925. évi 1. s 2. szám, 1926. évi 1. szám, 1927. évi 1. szám, 1928. évi 1. szám, 1929. évi 1. szám, 1930. évi 1. szám, 1931. évi 1. szám, 1932. évi 1. szám, 1933. évi 1. szám, 1934. évi 1. szám, 1935. évi 1. szám.	Pengő
Kommunista könyvtárpolitika. Gulyás Páltól. 1921.	2,40
Megemlékezés IV. Károly királyról. Gr. Apponyi Albert elnöktől. 1922.	—,80
Szent Tamás nagysága. Zubriczky Aladár r. tagtól. 1924.	—,70
Lonovics József római küldetése. Várady L. Árpádtól. Függelékül: Lonovics római naplója. 1924.	9.—
A Magyar-Horvát Unió felbomlása. Bajza Józseftől. 1925.	2.—
A Szent István Akadémiának a Magy. Tud. Akadémia alapításának százéves évfordulóját ünneplő ülése. 1925.	2,20
A Szent István Akadémiának Csernoch János bibornok-hercegprimás áldozárrá szentelése ötvenedik évfordulójának ünnepelésével egybekötött VIII. rendes ünnepi ülése. 1925.	—,—
Gróf Apponyi Albertnek, elnökének születése nyolcvanadik évfordulója emlékeztetése a Szent István Akadémia. 1926.	3.—
A Icentiatusi intézmény Magyarországon. Juhász Kálmántól. 1926.	5.—
A csornai kőkori lelet. Horusitzky Henrik r. tagtól. 1926.	—,80
A magyar igeidők. Klemm Antal r. tagtól. 1926.	—,60
Gróf Apor István. Biró Vencel r. tagtól. 1927.	—,40
Ethikai tudomány-e a közgazdaságtan? Heller Farkas r. tagtól. 1927.	—,60
A százéves Manzoni regény. Várdai Béla osztálytitkártól. 1927.	—,70
Bibliotheca Corvina, Mátyás király budai Könyvtára. Bpest, 1928. Szerkesztik: Berzeviczy Albert, Kollányi Ferenc és Gerevich Tibor. Írták: Fraknói Vilmos, Fögel József, Gulyás Pál és Hoffmann Edith. A magyar példány	100.—
Az olasz példány	125.—
A római kérdés szerepe a Hármasszövetség megkötésében. Balanyi György r. tagtól. 1928.	—,80
Észrevétel Kronecker egyik irreducibilitási tételéhez. Grosschmid Lajos r. tagtól. 1928.	—,60
A misztikus természeteszemlélet alapjai. Kúhár Flóris r. tagtól. 1928.	—,70
András herceg tragédiája és a nápolyi udvar. Miskolczy István r. tagtól. 1928.	1.—
Az éterrézsecskék mozgásáról. Mohorovičić Stjepan vendégtől. 1928.	—,60
Keresztény forma és stílus. Pitroff Pál r. tagtól. 1928.	1.—
Az N + M dimenziós euklideszi tér N dimenziós felületei. Suták József r. tagtól. 1928.	—,80
Dürer Béla. Várdai Béla osztálytitkártól. 1928.	1.—
Montecorvinoi János. Balanyi György osztálytitkártól. 1930.	—,80
A normák alkonya. Bognár Cecília r. tagtól. 1930.	—,50
A teljes tudat, tudatvilágunk lelkialapja. Báró Brandenstein Béla r. tagtól. 1930.	1.—
A második aversál tragédia. Miskolczy István r. tagtól. 1930.	—,60
Széchenyi, Petőfi és az ellenzéki kör 1848-ban. B. Szabó László r. tagtól. 1930.	—,70
Egy kis polémia Croceval a barokkról. Mihályi Ernő r. tagtól. 1931.	—,40
Költői szépségek Szent Imre ós-legendájában. Vargha Damján r. tagtól. 1931.	1.—
A francia nemzeti missziós hite és a francia irodalom. Eckhardt Sándor r. tagtól. 1931.	—,60
A gazdasági cselédek fajegészsége. Pezenhoffer Antal r. tagtól. 1931.	—,60
Az ideák problémája. Somogyi József r. tagtól. 1931.	—,80
Szent Imre problémák. Vargha Damján r. tagtól. 1931.	1.—

	Pengő
Pázmány Péter népszövetségi tervezete. Balanyi György osztálytitkár- tól. 1933.	—70
Az individualizmus és kollektívizmus gondolköre a büntetőjogban. Irk Albert r. tagtól. 1933.	1.—
Magyar inkvizíciós perek Velencében. Kárpáthy-Kravjánszky Mór C. R. P. vendégtől. 1933.	—60
Dránák az orvostudományban. Nékám Lajos r. tagtól. 1933.	—80
Harc a nyugatmagyarországi német helységnevek körül. Schwartz Elemér r. tagtól. 1933.	—60
Érettségizóink számának és pályaválasztásának fontosabb kultúr- és szo- ciálpolitikai tanulságai. Szandtner Pál r. tagtól. 1933.	1.—
Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király (1533—1586) emlékezete születésének négyszázadik évfordulóján. Lukinich Imre r. tagtól. 1935.	—60
A bölcséleti megismerés határainak kérdése. Jánosi József r. tagtól. 1936.	1.—
Történelemszemléletünk egysége és a történelmi Magyarország. Karácsonyi és Fraknoi szellemi öröksége. Horváth Jenő vendégtől. 1937.	—60
A szentszék és a magyarság szerepe Budavár visszafoglalásában. Balanyi György osztálytitkártól. 1937.	—50
Catalogus fontium Historiae Hungaricae. Gombos F. Albin r. tagtól. 1937. Füzve	25.—
Kötve	28.—
A Magyar Katolikus Dante-Bizottság Dante-Emlékkönyve. 1924.	12.—

A hittudomány-, bölcséleti osztály felolvasásaiból :

1. sz. Szent János apokalipsisa és a világtörténet. Székely István osztály- elnöktől	2.—
2. « A bibliai Jeruzsálem az ásatások megvilágításában. I. Rész. A bibliai Jeruzsálem története. Pataky Arnold vendégtől.	2.60
3. « Verworn Miksa pszichomizmusa. Madarász István r. tagtól.	2.—
4. « A haza és hazaszeretet bölcséleti alapjai. Horváth Sándor r. tagtól	1.20
5. « A bibliai Jeruzsálem az ásatások megvilágításában. II. rész. A XIX. és XX. században végzett jeruzsálemi ásatások tör- ténéte. Pataky Arnold r. tagtól	2.60
6. « Ismereteink egységese és a hittételek. Horváth Sándor O. P. r. tagtól	3.80

II. kötet.

1. sz. Hám János szatmári püspök és kinevezett primás emlékiratai 1848—49-ből. Scheffler János r. tagtól	4.50
2. « Adalékok az állami könyvcenzúra történetéhez Magyarországon Mária Terézia haláláig. Schermann Egyed r. tagtól	2.80
3. « A modern lélektan és a skolasztika. Kecskés Pál r. tagtól	2.50
4. « A XIII. század bölcséletének válsága és Aquinói Szent Tamás. Erdey Ferenc r. tagtól	1.20
5. « Szent Tamás apostol cselekedetei. Pataky Arnold r. tagtól.	1.80
6. « Bosszúálló-e az ószövetség Istene? Takáts Ernő r. tagtól	2.—
7. « Pázmány Péter teológiája. Petrő József r. tagtól.	—80

III. kötet.

1. sz. Árpád-házi Boldog Margit szenttéavatási ügye és a legősibb latin Margit-legenda. P. Bőle Kornél M. O. P. vendégtől	2.50
--	------

A történelem-, jog- és társadalomtudományok osztályának felolvasásaiból :

1. sz. A győri székeskáptalan régi számadáskönyvei. Iványi Béla r. tagtól	2.50
2. « A király-koronázás eredete, egyházi kifejlődése és ordóbeli kiala- kulása. Király János r. tagtól	2.—
3. « A katolikus autonómia főbb problémái. Hanuy F. r. tagtól.	2.60
4. « Martinovicznak istentagadó elveket hirdető, imént fölfedezett fran- cia munkája. Fraknoi Vilmos tiszteleti tagtól	—90
5. « Tudományos történetírásunk megalapítása a XVIII. században. Székfoglaló Hóman Bálint r. tagtól	1.50
6. « A közigazgatás és bíraskodás elválasztása a katolikus egyházban. Stolpa József vendégtől	3.60
7. « A pápai udvar lakásviszonyai a XIII. század második felétől a XIV. század közepéig. Tóth László vendégtől	2.20
8. « Adalékok a káptalanok történetéhez. Báró Forster Gyula t. tagtól	2.20

II. kötet.

	Pengő
1. sz. Br. Sennyey László S. I. nagyszombati rector római utazásai (1687, 1693, 1696). Iványi Béla r. tagtól	3.—
2. « A kánonjogi tanulmányok fontossága. Meszlényi Zoltán r. tagtól	1.—
3. « A jogfolytonosság helyreállításának jogelvi szükségessége és lehetősége. Molnár Kálmán r. tagtól.....	1.—
4. « A clunyi reform hatása Magyarországon. Galla Ferenc vendégtől	4.—
5. « Egykorú vélemény II. József reformterveiről. Miskolczy István r. tagtól	—80

A nyelv- és széptudományi osztály felolvasásaiból :

1. sz. Cervantes élete és művei. Kőrösi Albin r. tagtól	3.—
2. « Magyar könyvtermelés és világgönyvtermelés. Erdösi Károly r. tagtól	—60
3. « Kódexeink legendái és a Catalogus Sanctorum. Vargha Damján osztálytitkártól	2.—
4. « Kemény Zsigmond munkássága a szabadságharcig. Szinyei Ferenc r. tagtól	1.20
5. « Klasszicizmus és romanticizmus. Zlinszky Aladár r. tagtól	2.60
6. « Egy középkori Sibylla-vers régi magyar irodalmunkban. György Lajos r. tagtól.....	3.—

A mennyiségtan-, természettudományi osztály felolvasásaiból :

1. sz. Konstant görbületű felületek a Bolyai-féle geometriában. Vörös Cyrill r. tagtól.....	1.20
2. « A görbék abszolút elmélete. Suták József r. tagtól	1.80
3. « A régi Széchenyi-láncid anyagának kimerülése. Rejtő Sándor r. tagtól	—60
4. « Adatok a Mátrántúli barnaszénterület geológiai alkotásához. Szék-foglaló Schafarzik Ferenc osztályelnöktől	1.20
5. « Visszaverődés a kettősen-törő forgató közegek belsejében. Rybár István r. tagtól	—60
6. « Az ólom öndiffúziója megolvastott és szilárd állapotban. Gróh Gyula r. tagtól	—60
7. « Az energia átalakulásának iránya. (A történet törvénye.) Bognár Cecil r. tagtól	—60
8. « A relativitástan csillagászati bizonyítékainak kritikája. Wodetzky József r. tagtól	1.20
9. « Részlet Budapest székesfőváros Dunabalszari területe földtani, talajtani és vízi viszonyainak ismeretéhez. Horusitzky Henrik r. tagtól	—60
10. « Folyadékok diffúziós állandójának mérése az interferenciális refrak-torral. Békésy György vendégtől	—60
11. « Magyar planktontanulmányok. (A magyar phytoplankton két új tagja.) Gimesi Nándor O. C. vendégtől	—60
12. « A tervezett mélybevigású Duna—Tisza-csatorna mentén elterülő szikesek ismertetése és javítási lehetőségei. 'Sigmund Elek r. tagtól	2.60

II. kötet.

1. sz. A lineáris congruentia-csoport és a négyzetmaradékok eloszlása. Grosschmid Lajos r. tagtól	4.—
2. « A háziállatok vesztettség elleni védőoltása Magyarországon. Aujeszky Aladár r. tagtól	1.—
3. « A budai hegység kialakulása. Vendl Aladár r. tagtól	1.50
4. « A felületek orthoasymptotikus és főtörzsis görbéi. Sárközy Pál r. tagtól	2.50
5. « Őstörténelmi adatok a Balaton környékéről. Laczkó Dezső r. tagtól	2.—
6. « A Dipsacaceák virágzatának fejlődéstani értelmezése. Szabó Zoltán r. tagtól	2.40
7. « Maximális térfogatú hexaéderek a Bolyai-féle geometriában. Vörös Cyrill r. tagtól	1.20
8. « A magyar barlangkutatás ősrégészeti eredményei. Kadić Ottokár r. tagtól	—60
9. « Miért pusztulnak ki véglénytenyészetünk? Entz Géza r. tagtól	—70
10. « Az állati szervezet őrei a környezetben. Ábrahám Ambrus Andor r. tagtól	2.40

III. kötet.

	Pengő
1. sz. Archimedes Arenarius. Grosschmid Lajos r. tagtól	2.50
2. « A kalocsai csapadékviszonyok. Angehrn Tivadar S. J. vendégtől	1.—
3. « Czirbusz Géza és a magyar geográfia. Haltenberger Mihály r. tagtól	—60

A Szent István Akadémia Emlékbeszédei :

1. sz. Emlékbeszéd Dudek János felett. Mihályfi Ákos r. tagtól	—60
2. « Emlékbeszéd Jedlicska Pálról. Zelliger Áajos r. tagtól	—60
3. « Emlékbeszéd Nagy Béniről. Kiss Albin r. tagtól	—60
4. « Emlékbeszéd Némethy Lajosról. Áldásy Antal r. tagtól	—60
5. « Emlékbeszéd Lóczy Lajosról. Papp Károly osztálytitkártól	—60
6. « Emlékbeszéd Ortvyai Tivadarról. Márki Sándor r. tagtól	—60
7. « Giesswein Sándor emlékezete. Mihályfi Ákos osztályelnöktől	1.20
8. « Fejéropatagy László emlékezete. Hóman Bálint r. tagtól	1.30

II. kötet.

1. sz. Székely István emlékezete. Patagy Arnold r. tagtól	1.50
2. « Rajner Lajos emlékezete. Novák Lajos r. tagtól	—50
3. « Kiss János emlékezete. Trikál József r. tagtól	—60
4. « Békefi Remig emlékezete. Bártfai Szabó László r. tagtól	1.20
5. « Emlékbeszéd Áldásy Antalról. Miskolczy István r. tagtól	—60
6. « Emlékbeszéd Kmeskó Mihály r. tag felett. Patagy Arnold r. tagtól	—60
7. « Gróf Apponyi Albert elnök emlékezete. Irták : Mihályfi Ákos osztályelnök, elnökhelyettes, Turi Béla, Kenéz Béla, Czettler Jenő r. tagok és Reiner János tiszteleti tag, főtitkár.....	1.50
8. « Pály Ede r. tag emlékezete. Várdai Béla osztályelnöktől	—80

Kiadásért felelős : Reiner János.

Stephanenum nyomda r.-t. Budapest. — A nyomdáért felelős : ifj. Kohl Ferenc.